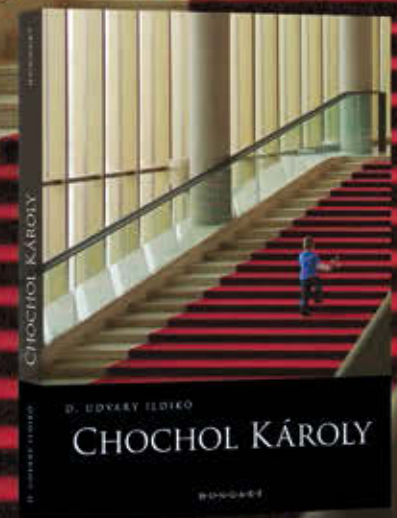

ÚJ MŰVÉSZEZET

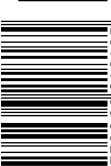
február 2018 | 2

ujmuveszet.hu

765 Ft

0.2 >

ISSN 0966-2185
9 770866 218185

nka

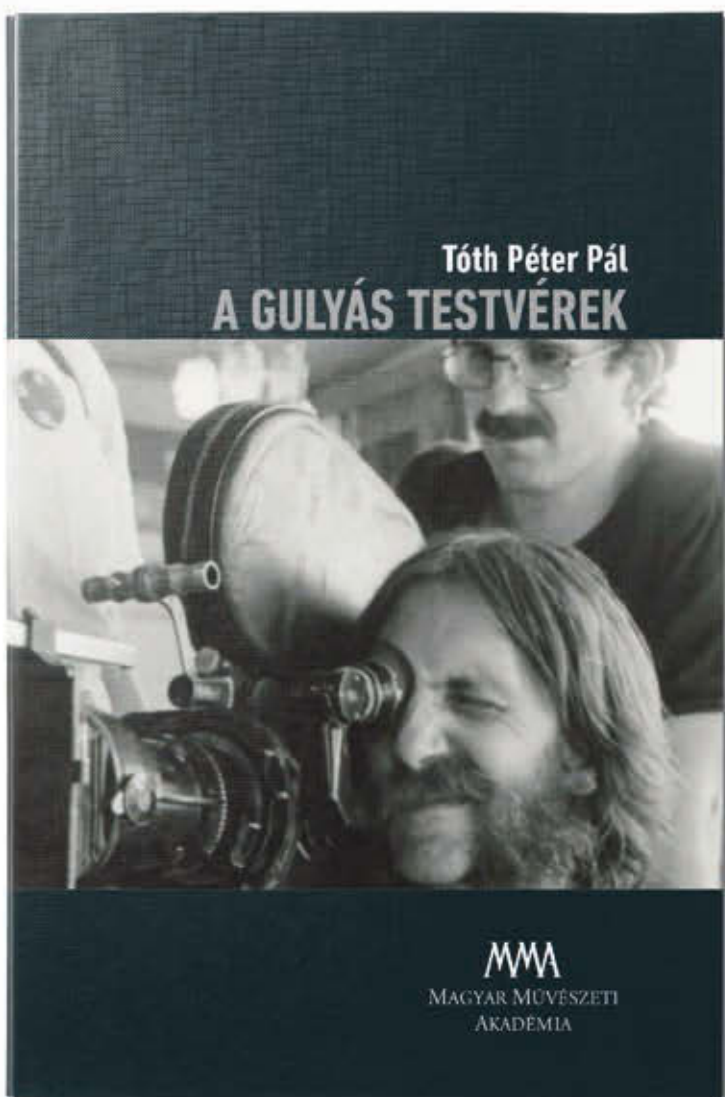
➤ Az öregség ereje – Belvedere, Bécs ➤ Hogyan tovább, Stúdió? ➤ Gondolatok a tekintetről – Gaál József esszéje ➤ Teremtő nők: Agnes von Uray, Rabóczky Judit Rita ➤ Bokros Péter, az ismeretlen radikális ➤ Körkérdés 2017 ➤

MEGJELENT

TÓTH PÉTER PÁL

A Gulyás testvérek

című könyv Gulyás Gyula és Gulyás János,
a magyar dokumentumfilm meghatározó alakjairól.

A monográfia áttekinti az alkotópáros pályafutásának legfontosabb csomópontjait, megidézi a kort, melyben e filmek – *Vannak változások, a Ne sápadj!* vagy a *Törvénysértés nélkül* – születtek.

A könyv DVD-melléklettel kapható az Írók Boltjában (1061 Bp., Andrássy út 45.) és a Fókusz Könyvárúházbán (1072 Bp., Rákóczi út 14.), valamint megrendelhető a bookline.hu-n.

ÚJMŰVÉSZEZET

február 2018 | 2

A borító **CHOCHOL KÁROLY** *Lépcsők, nehéz feladat* (2010, digitális fotó) című művének felhasználásával készült.

Lélekkarantán

Magunkra vett szerepek

Az öregség ereje 4

P. SZABÓ ERNŐ

Szobortörédékek az emberi lélekről

Kiállítások Auguste Rodin halálának

100. évfordulója alkalmából 8

KOVÁCS ÁGNES

Vésztartalék

Folytatása következik?

Takarékon a Fiatal Képzőművészek Stúdiója 10

CSORDÁS LAJOS

Műalkotás digitális keretben

Beszélgetés Török Tündével, a MyMuseum

Galéria kurátorával 14

EGED DALMA

Rajzkör

Farkas István, a tanuló

Tanulmányrajzok 16

SINKÓ ISTVÁN

Értékkörző tanoda

A NaN-art Rajztanoda és Grafikai Műhely 18

RÉVÉSZ EMESE

Vallomás

Szigeti arcok

Gondolatok a tekintetről 21

GAÁL JÓZSEF

Körkép

De lesz, ami már van...

Helyspecifikusság és performativitás

Útó Gusztáv munkáiban 24

KÁNYÁDI IRÉNE

A bad painting körül

Ágnes von Uray *Idefordul* című tárlata 28

LÓSKA LAJOS

Teremtő nő

Rabóczyk Judit Rita kiállítása 31

CSORDÁS LAJOS

Kísérleti anyag társítások

Hand Tufting + 34

PÉTER SZABINA

Emlékmás

Tehetsége szerint demokratikus

Török Richárd szobrászművész emlékkiállítása 36

WEHNER TIBOR

Az ismeretlen radikális

Bokros Péter emlékére 39

NAGY KRISTÓF

Értékmegőrzés

Pécskő-dombi látomások

Balázs János festményei

a 2017-es év aukción 42

P. SZABÓ ERNŐ

Rangsoroló

Körkérdés 2017 44

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: RUDOLF ANICA

Olvasó

Képekben gondolkodók

A HUNGART kismonográfia-sorozatának

legújabb darabjai 48

BALÁZS SÁNDOR

Last Minute

Émlékpontok

Láng Eszter kiállítása 52

PATAKI GÁBOR

Tárguló testkoncepciók

Verebics Ágnes kiállítása 53

BALAJTHY BOGLÁRKA

Kiállítási enteriőr **VEREBICS ÁGNES** kiállításán a Resident Art Budapest kiállítóhelyen

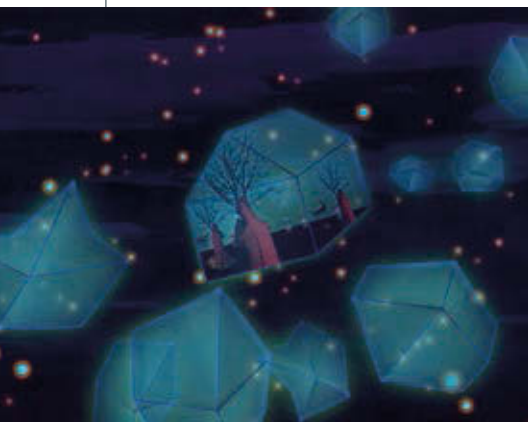

Game in progress

Magyarósi Éva kiállítása

Ferenczy Múzeumi Centrum,
Szentendre,
2018. március 9. – április 22.

Magyarósi animációs filmrendezőként, képzőművészként, díszlettervezőként és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem tanáraként ismerhetjük. Újonnan nyíló kiállításában az installáció, az animáció és a rajz médiumát használja egyszerre. Máig meghatározó történetek, novellák megírásából építkezik, melyeket a képi világgal keveri. Az érzékeny és lírai művek vizuális naplónak is tekinthetők, amelyben nehezen szétválasztható módon keverednek a fiktív és a személyes idősíkok. Alkotásaiban Magyarósi a női lélek rejtekeiről, a testről, az érzelmekről mesél személyes hangvételben, s fura álmok, megélt szituációk többszölamú történeteit mutatja meg. A munkákat közelebbről szemügyre véve egy olyan lírai és autentikus világ elevenedik meg előttünk, amelyben akár a saját életeseményeinkhez hasonló fragmentumokat is felfedezhetünk.

MAGYARÓSI ÉVA: *Aurák kertje*, 2017

Szem szerint

Somody Péter kiállítása

Paksi Képtár,
2018. február 3. – május 6.

Somody Péter azon művészek közé tartozik, akik kevés eszközzel komplex esztétikai tartalom kifejezésére törekednek. Munkáin kevés, de pontosan megválasztott színnel és különféle alapfelületekkel (vászon, fa, plasztik) nem egy sajátos mondanivaló kifejezésére törekszik, hanem arra, hogy az anyag adottságaiból hozza létre, tárja fel vagy hívja életre az anyagban benne rejlő bármifajta szubsztanciát. Az absztrakt festészet nagyjai közül, kezdve Kandinszkijjal, Klee-vel, Mondriannel, napjainkig számos kiemelkedő művészt említhetnénk, akiknek a művészetfilozófiája magára a műalkotás anyagára épül: ha a művész engedi főszereplővé válni az anyagot, a különféle anyagi minőségek együtt olyan metafizikai lényegyet alkotnak, amely az anyagon túlra utal – legyen az a természet metafizikus rendje, a tiszta realitás vagy a teremtő erő. Somody is ezzel kísérletezik.

SOMODY PÉTER: *Nagyítás, Kék-zöld*, 2017, akril, vászon, 100×80 cm

Kétfejű gyufa

Válogatás négy kortárs román magángyűjteményből

Új Budapest Galéria (Bálna),
2018. február 16. – május 27.

A kiállításon látható alkotások négy fontos román magángyűjteményből – Mircea Pinte, Ovidiu Șandor, Răzvan Bănescu és a Plan B Alapítvány kollekciónak – származnak, melyek három városban találhatók: Kolozsváron, Temesváron és Bukarestben. A Diana Marincu kurátor segítségével készült válogatás a kortárs román képzőművészetéről kíván széleskörű és informatív keresztmetszetet nyújtani; a román neoavangárd alkotások beemelésével pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy bár minden generációnak saját felvetései és válaszai vannak, a művészet alkotói és befogadói egyaránt képesek hidat építeni a nemzedékek között. Kurátorok: Diana Marincu, Szegedy-Maszák Zsuzsanna.

ȘERBAN SAVU: *Henyélő halász*, 2010, olaj, vászon, 127×170 cm
A művész és a Plan B Foundation jóvoltából

Feltáró intuíció

Komoróczy Tamás
kiállítása

Óbudai Társaskör Galéria,
2018. február 7. – március 4.

Találkozhatunk-e a semmivel? És ha igen, hol keressük? Talán ott, ahol már nincsenek utak, és még irányok sem, csak a lét esetleges hálózata van, amely most éppen Komoróczy Tamás installációjában bambuszokból szövődik. Ebben a sűrűben pedig a nő nem a tekintet tárgya többé, és a férfi nem a semmi szabadsága, hanem egy kétségbeesett mimikri csupán, amely a pozitívitás látszatát próbálja magára öltetni, hogy láthatóvá váljon, és magára vonja a tekintetét... – de minek is? A rejtőzködő, láthatatlan, semmivé vált nőnek. Így lesz a férfiből pusztá felszín, mely a képernyő keretén túlról sugározza értelmetlen, zajos jeleit, a nőből pedig pusztá mélység, amely üres, néma és valószínűleg ugyanúgy híján van minden értelemnek. Komoróczy Tamás műve a semmi dialektikájának dzsungelébe vezet be minket.

KOMORÓCZY TAMÁS: *Divide and quit*, 2018, HD videó, 07' 26", videostill

Fogd be a csapdád

Szigeti G Csongor
kiállítása

Esernyős Galéria,
2018. január 26. – február 25.

Az ember csapdába csalja az állatot, az állat csapdába csalja az embert, az ember csapdába csalja a másik embert, illetve saját magát is. Van úgy, hogy önszántából mászik bele, a motivációk nem mindig követhetőek. A ketrecből való szabadulás történhet saját erőből vagy mások segítségével. Szigeti G Csongor projektjében a „humánus” egérfogók, varsák elvén működő térhálós szerkezetek embercsapdák-ként ejtik rabul a térérzékelést. A privát ketrecek hol geometriai alakzatokként, hol antropomorfizált formákként, hol emberi szívet vagy a művész önarcképét mintázva jelennek meg. A művek első alkalommal kerülnek összegyűjtve bemutatásra, kifejezetten az Esernyős Galéria terére tervezett installációban, melynek fontos eleme a fény és az árnyék viszonya, megjelölve a valós és vélt csapdák természetét. Ez a kiállítás csak saját felelősségre látogatható!

SZIGETI G CSONGOR: *Saját csapda 2.0*, Velence, 2016

Közös ügyeink

Együttműködésen
alapuló művészeti
projektek

LUMÚ, 2018. január 30. – március 18.

Hogyan lehet a közösséggel végzett művészeti folyamatokat rögzíteni és megmutatni az érdeklődőknek? Szolgálhat-e egy művészeti együttműködés útmutatóként egy társadalmi probléma megoldásához? Hogyan járulhat hozzá a művészet a közösségépítéshez? A kiállítás egy négyéves nemzetközi program (CAPP – Collaborative Arts Partnership Programme) eredményeit mutatja be fotókon, filmekben, műtárgyakon keresztül, melynek célja volt, hogy megismertesse a művészekkel az együttműködésen alapuló művészeti munkát, és olyan, különféle közösségek bevonásával megvalósuló projekteket támogasson, amelyek hatékony megoldást keresnek egy-egy aktuális helyi vagy társadalmi problémára. A kiállítás nem csupán a projektek végeredményét, de az együttműködések teljes folyamatát is igyekszik a látogatók elé tárni. Megmutatja, hogy egy közösség definiálása nem mindig egyszerű feladat, s hogy a közös munka hatalmas felelősséggel is jár.

ZSIN BENCE: *Úszó ház*, 2017, Pécs, Rücker-aknai tó

Magunkra vett szerepek

Az öregség ereje

P. SZABÓ ERNŐ

Alsó-Belvedere, Bécs, 2017. XI. 14. – 2018. III. 4.

Az öregség elvben nálunk megengedett, de nem vesszük szívesen – Dieter Hildebrand osztrák humorista mondatánál frappánsabban kifejezni az öregséghez való viszonyt talán nem is lehetne jobban. Legalábbis Ausztriában, ahol sok öregember él, s meglehetősen jól, ami persze nem kis terhet jelent azoknak, akik még nem azok, hiszen részben az ő adóeuróikból realizálódik idősebb polgártársaik jóléte. S nemcsak hogy sokan vannak az idős osztrákok, de

egyre többen lesznek. Az előrejelzések szerint 2030-ra 37,5 százalékkal nő a 65 év felettek aránya, a 85 felettié pedig 59,5 százalékkal. Az orvosoknak tehát bőven lesz munkájuk, s nem maradnak a polcokon a kozmetikai ipar termékei sem. Ha nem tiszteletlenség, még azt is megkockáztathatjuk, hogy a feminista művészek számára is új témákat, vitakérdéseket hoznak a következő évtizedek.

De ki is az öreg? – teszi föl a kérdést *Az öregség ereje* című kiállítás katalógusának bevezetőjében Stella Rolling, a Belvedere főigazgatója. A kérdés nagyon is indokolt, ha nem állítjuk azt, hogy az öregség kezdete pontosan köthető egy meghatározott időponthoz. „Az ember olyan öreg, amilyenek érzi magát” – idézhetjük az egyik általánosan elfogadott megfogalmazást, de visszanyúlhatunk André Gide-ig is, aki 1941. március 6-án ezt írta naplójába: „A lelkem olyan fiatal maradt, hogy a hetvenéves, aki kétségtelenül vagyok, egy szerepnek tűnik, amelyet magamra veszek.” Az persze, hogy milyen idős az ember, s hogy bizonyos életkorában öregnek érzi-e magát vagy nem, csak a kérdéssorozat elejét jelenti. A következő, hogy vajon hogyan viszonyul saját korához, s hogyan viszonyulnak ehhez az életkorhoz a többiek? Stefan Zweig 1900 körül *A tegnap világa* című munkájában úgy fogalmazott, hogy a fiatalok, „akik előre akarnak jutni, minden elképzelhető maszkirozást megpróbálnak, hogy idősebbeknek látszanak”, a fiatal orvosok például óriási szakállat növesztenek, nagy, aranykeretes szemüveget hordanak, noha a szemüknek semmi baja nincs. Néhány évtizeddel később, már emigrációban, ugyancsak összevetette a különböző generációk és életkorok viszonyát, s akkor már azt kellett megállapítania: „a negyvenévesek mindent megtesznek, hogy harmincéveseknek nézzenek ki, és a hatvanévesek, hogy negyveneseknek.”

Nos, ebben a tekintetben a világ az utóbbi években aligha változott, legfeljebb ma már a negyvenesek húszéveseknek szeretnének kinézni, s a hatvanasok is azt szeretnék, ha harmincasoknak tartanák őket. Legalábbis ezt sejteti a bécsi Belvedere kiállításának egyik legfigyelemreméltóbb műve, Fiona Tan videója, amelyet valahol Amerikában forgathatott egy idősek számára nyitott tánciskolában, ahol olyan vehemenciával és közönségesen riszálják magukat a vendégek, hogy az egy tiniket vonzó diszkónak is dicsőségére válna. Miközben – nem a kiállítás témája, de azért jegyezzük meg – a mai harmincévesek jelentős része olyan határozottan ragaszkodik a mama díványához, mintha arról már sohasem akarna fölkelni, azaz felnőtté válni.

Megcserélődtek a szerepek, mondhatnánk, ha sok fiatal nem akart volna már évszázadokkal ezelőtt is komoly, idős embernek látszani, s a vének nem szerették volna megőrizni a fiatalságukat. Az örök ifjúság vágya éppen úgy a művészet alaptémái közé tartozott, mint a véneké, akik a fürdőmedencéből kilépő Zsuzsannát meglesve próbáltak valamit visszalopni fiatalságukból, vagy a gazdag öregemberé, aki néhány tallérral venné meg a szép fiatal nőt. Mindazonáltal a polgári világ évszázadokon át ügyelt arra, hogy az értékrend, legalábbis külsőségeiben megmaradjon, s a külvilág az öregségben inkább az élet méltósággal megélt szakaszát, ha úgy tetszik, a kiteljesedés időszakát lássa, mintsem a szaporodó betegségek, testi bajok éveit. Ezek a hagyományok egészen napjaink művészetéig

élenek, ahogyan azt az osztrák származású Inge Morath 1953-as felvétele mutatja Eveleigh Nash kiadóról a Buckingham Palace mellett. Az ábrázolt státusát már maga a helyszín is érzékelteti, nem beszélve a kellékekről: a gépkocsiról, amelyben ül, az értékes bundáról, amelybe be van burkolva és a kalapról, amelyből bizonyára a Bond Street üzleteiben is kevés akadt. A fotó párja az a felvétel, amelyet Herlinde Koebl készített 1989-ben Lord Arthur Weidenfeldről annak irodájában. Ezen a képen elsősorban az ábrázolt hanyag tartása, a szoba berendezési tárgyai, könyvespolca sejtetik, hogy a bemutatott idős ember élete csúcspontjára érkezett. Mindazonáltal ne feledjük el: olyan, hogy öreg, nincs. Van kerek fejű és alacsony homlokú, vidám és szomorú, csúf és szép, jó- és rosszindulatú, kellemetlen és kellemes. Szóval olyanok, mint a többi ember, csak éppen – öregek.

fotó: Vince Bruns, SAMMLUNG VERBUND, Wien, © Martha Wilson

The legs are the last to go

MARTHA WILSON: *A lábak mennek el utoljára*, 2009, pigment tinta bambuszpapíron, 48,90×33,66 cm
A művész és a P.P.O.W., New York jóvoltából
HUNGART © 2018

De hol a határ? Melyik például az a pillanat, amelyben Roman Opalka átlépte a különböző életkorokat elválasztó határokat? A sorozat, amelyen a számok szerepelnek egytől a végtelenig, 1965-ben indult, s egészen a festő haláláig folytatódott. Mindegyik képen ott szerepel a „részlet” megjelölés, s a bal felső saroktól indulva a jobb alsóig mindegyiken több száz szám látható (már amennyire, hiszen ahogyan fogyott az ecsetben lévő festék, úgy halványultak a számok is. Az életmű az 5 607 249-es számmal ért véget, s ez, ha úgy tetszik, ugyancsak kis szám a végtelenhez képest. A vállalkozás heroizmusát az adja meg, hogy minden kép

mellett ott szerepelnek a művésztől naponta készült fotográfiák is, amelyek minden esetben ugyanolyan tartásban, ingben ábrázolják őt. Az idő múlásával változó arcvonások egy élet, egy életmű történetét, egységét sűrítik magukba – valamint az idő könyörtelenségét. Az öregedés folyamatával való szembenézés dokumentumai Käthe Kollwitz rajzai, metszetei is az 1905–1938 közötti évekből. Ő volt az első nő, aki minden idealizálás nélkül volt képes szembenézni önmaga megöregedésével. Aztán persze számos ilyen nő következett a művészet, az irodalom történetében, és olyanok is sokan voltak, akikben a kortársak észrevették ezt a hajlandóságot, képességet. Különösen érzékenynek bizonyult jeles nőkortársi megörökítések azok emberi tulajdonságai iránt Barbara Klemm, akitől a kiállításon egy egész sorozat fénykép szerepel. A dolgozószobájába belépő Simone de Beauvoir (1980), a kezét összekulcsoló Meret Oppenheim (1982), a tünődve néző Susan Sontag (2003) és saját lebegő plasztikai között megjelenő Louise Bourgeois (1989) alkotói státuszuktól, életkoruktól mondhatni függetlenül a lét teljes megélésének a lehetőségét, egyszersmind az emberi sors egyszerűségét

© Joyce Tennessee

JOYCE TENNESON: *Christine Lee*, 2002

HUNGART © 2018

példázzák. Ha úgy tetszik, az öröklételet a mulandóságban, amely állapotot oly poétikusan fejezi ki Nives Widauer Gola videoinstallációjának a szövött kárpitra vetített, a növényi formák előtt mintegy a természetből egy másik univerzumba átlépő nőalakja.

Ez az átlépés – a halál misztikus pillanata? – az öregség felé közeledve mindannyiunk előtt egyre gyakrabban fölsejlik, hiszen egyre közelebb kerülünk hozzá. Többnyire erről a közelségről vizionálunk, és nem azokra az értékekre gondolunk, amelyeket életpályánk alatt megszereztünk, megismertünk, másoknak továbbadtunk. Úgy tűnik, Oskar Kokoschka a kivételek közé tartozik: önmagát ábrázolva nyolcvanévesen is képes volt saját kamasz vonásait felfedezni arcának ráncai mögött. Josef Hoffmann és Werner Hofmann társaságában mintha fiatal éveit élte volna át Franz Hubmann felvételén a bécsi Secessionban, a salzburgi nyári művészeti akadémia professzoraként pedig mintha nem évtizedekkel, legfeljebb évekkkel előzné meg korban a hallgatókat. Az időt persze nem lehet becsapni, csak egy ideig lehet ravaszkodni vele. Eric Fischl öregemberének óvatos lépései jól érzékeltetik azt a bizonytalanságot, erőtlenséget, amelyet maga a meztelenül ábrázolt test is kifejez. Marie-Louise von Motesiczky Ernst bácsija, Lovis Corinth Herbert Eulenbergje arcvonásaiba vésve hordozza, mutatja meg az idő romboló hatását. A ruha természetesen sok mindent eltakar, ahogyan Josef Wawra fekete ruhás idős hölgyének alakja mutatja, a test ráncai, a bőr megereszkedése azonban csak a külvilág elől takarható el, de el nem tüntethető, legfeljebb plasztikai műtétekkel, kozmetikai kezeléssel, időlegesen. Jó, ha szembe tudunk nézni a ráncokkal, de nem jó, ha

Fotó: Daniela Beranek, © Margot Pilz

MARGOT PILZ: *Anti Aging*, 2010

HUNGART © 2018

minden romló részletet meg akarunk mutatni a külvilágnak, ahogyan Vivienne Westwood teszi Juergen Teller fotográfiáin.

Ugyanazok maradunk az idő múlása ellenére, akik voltunk, vagy teljesen megváltozunk? Az biztos, hogy legtöbbször bizonyos tulajdonságai felerősödnek, sajnos, elsősorban a negatívak. Bernadette Huber *En és én* című fotója a megőrzött azonosságot hangsúlyozza, a majd fél évszázad különbséggel készült gyermekkori és felnőtt fotón (1966 és 2013) lehetetlen nem azonosítani egymással az arc egymás mellé helyezett két felét. Az idő múlása azonban betegségekkel, szenvedéssel is jár, ahogyan azt a kiállítás legmeggrázóbb műveinek egyike, Hannah Wilke fotópárja mutatja, amelynek egyik felén korának egyik legtöbbet foglalkoztatott modellje, szépségideálja, nőművésze, a másikon ugyanennek a modellnek évtizedekkel későbbi, rák által megtámadott alakja látható. Wilke, a feminista mozgalom jelentős alakja számára saját teste éppen gyarlósága, sebezhetősége miatt vált a legfontosabb kifejező eszközzé, és paradox módon éppen kései, a valódi fájdalmat, valódi halálfélelmet ábrázoló művek vonják némileg kétségbe a koraiak

© Belvedere, Wien

GUSTAV KLIMT: *Öregember a halálos ágyán*, 1899, olaj fatáblán, 30,4x44,8 cm

Fotó: © Dorothy Zeidman, © Eric Fischl

lánya bensőséges kapcsolatát mutatja be (1993). Majdnem hatvan év telt el Harry Weber fotójának az elkészülte óta, amely a lainzi idősek otthonában ábrázol egy idős házaspárt. A férfi is, a nő is intézeti uniformist visel, mozdulataik, egymáshoz való viszonyuk azonban egy több évtizedes emberi kapcsolat gazdagságát hangsúlyozzák. Különös kapcsolat alakult ki Edgar Honatschläger és egy nála évtizedekkel idősebb nő között is: a véletlen találkozásból évekig tartó barátság lett, amelynek egyes mozzanatait Honatschläger videóra vette, érzékeltetve, hogy megérthetik egymást a különböző generációk tagjai, s ilyen módon tovább élhetnek azok az értékek, amelyeket az egyre jobban bezáruló idős ember mások számára

ERIC FISCHL: *A törékenységek az önreflexió pillanata*, 1996 HUNGART © 2018

érvényességét, teszik feltűnőbbé a beállítás esetlegességét, a kifejező erő hiányát.

A magány, az idős ember alakjának a kiemelése (például Margherita Spiluttini 1983–84-es *Apafigurája*) az élet végességét, az egyes ember kiszolgáltatottságát hangsúlyozhatja, a társ, társak jelenléte pedig a védettség érzetét, az élet folytatódásának a lehetőségét. Claudia Schumann *display (ROSA)* című 2003-as színes fotósorozata különböző generációk párbeszédére épül, Christine Turnauer anyja és

már-már fölöslegesnek érez. Ahhoz persze, hogy ilyen párbeszéd kialakulhasson, nem csupán az egymás iránti figyelemre van szükség, de nem árt egy kis humorérzék, önirónia sem. Martha Wilson, ismert feminista művész úgy tűnik, rájött, miben rejlik az öregséggel való kibékülés egyik titka: „feladtam az elképzelést, hogy megfelelek egy szépségideálnak. Ehelyett annak örülök, ha mint egy mindenki mástól különböző embert az én saját személyes stílusommal együtt elfogadnak... Jól érzem magam idős hölgyként.”

Szobortörődékek az emberi lélekről

Kiállítások Auguste Rodin halálának 100. évfordulója alkalmából

KOVÁCS ÁGNES

Art Institute of Chicago, 2018. III. 4-ig
Cleveland Museum of Art, 2018. V. 13-ig
Alte Nationalgalerie, Berlin, 2018. III. 18-ig

1917. november 17-én halt meg Párizs melletti „rezidenciáján”; Meudonban Auguste Rodin (1840–1917), az a művész, aki a szobrászatról alkotott kánont modernizálta, miközben állandó szükségét érezte annak, hogy gyakran tanulmányozza a Louvre klasszikus szobrászati gyűjteményét, és még egy könyvet is írjon – párbeszédese formában –, a görög-római szobrászat nagyszerűségéről. Nemcsak az ókor, hanem a gótikus katedrálisok plasztikai díszítményei is hatottak rá, de leginkább és nem véletlenül Michelangelo művészete, amelyet 1876-os itáliai útján ismert meg.

Rainer Maria Rilke a dolgozószobájában

Rodin modernségét korábban az impresszionizmussal hozták kapcsolatba. A Nyugat egykori kritikusja rossz néven is vette, hogy Rodin nem tudott annak ellenállni. „Karaktere nem volt olyan erős, mint tehetsége, s nem tudott lemondani arról az előnyről, melyet a divatos és hatásos tendenciáknak a szobrászatba való átvitele jelentett. Megcsinálta az impresszionista szobrokat, és elárulta velük a plasztikát” – írta 1912-ben Sztrakoniczky Károly, aki a művész rajzait viszont nagyra értékelte.

Ma már úgy tekintünk Rodin alkotásaira, hogy az impresszionizmus hatása csak a formai külsőségekben nyilvánult meg, mint a mozgás, a vázlatosság vagy a fény és árnyék vibrációja, amelyet a felhasznált anyag felületének különleges kezelésével ért el. Tartalmilag azonban, ahogy Werner Hofmann megfogalmazta, inkább a „lét iránt érzett elragadtatottság és kétségbeesés” jelenik

Kiállítási enteriőr, Alte Nationalgalerie, Berlin

meg alkotásain. Sokkal inkább érdekelte a mitológia, a hősiesség és a szenvedély, mint az akkori modern világ, amely körülvette.

A meudoni mesternek volt ugyan számos tanítványa, de Rodin-iskoláról nem beszélhetünk, inkább személyisége és a modern szobrászatra való máig ható hatása az,

amely ezekben a hónapokban előtérbe került. Számos „homage” (kortárs művészek, például Anselm Kiefer alkotásai a Musée Rodinben), kiállítások sora és még egy játékfilm, Jacques Doillon alkotása is megemlékezik a mesterről, amely az érett szobrász és fiatal tanítványa, a 24 éves tehetséges tanítvány, Camille Claudel szerelmi kapcsolatát dolgozta fel.

A berlini Alte Nationalgalerie, amely már a századfordulón megszerezte a művész legfontosabb munkáit (*A gondolkodó*, *Az ember és gondolata*) most egy igazán különleges kiállítással emlékezik meg Rodinról. *Az ember és az ő géniusza* című bronzszobra (1896) köré csoportosította azoknak a kortárs íróknak a műveit, akik írásaikkal elősegítették a francia szobrász népszerűségét Németországban.

Rainer Maria Rilke (aki a titkára is volt a művésznek) *Niké* című versét, valamint Rodin írott esszéjét is bemutatja. „A természetben nincs egyéb, csak mozgás... gondoljunk csak a *Nikére*. Ez a szobor nemcsak egy szép leány mozgását örökítette meg nekünk, egy fiatal lányét, aki kedvese elé siet, de a messze járó, nagyszerű görög szélnek is örökkévaló képe.”

De láthatjuk azt a szobrot is Berlinben, amely a bécsi író, Hugo von Hoffmannstahl ihlette meg, aki 1900-ban Rodin műtermében járva felfedezte ezt a bronzból készült csoportot, amely egy férfit és a neki megjelenő, őt inspiráló női géniust ábrázolja. Az írók mellett, akiket Rodin itt kiállított művei megihlettek, láthatóak még azoknak a művészeknek a munkái is, akik az 1900-as évek Berlinének fontos szereplői voltak, például Eugène Carrière és Max Klinger grafikái, és számos plakát és fotográfia, amely a szobrász tevékenységét és jelentőségét a korabeli irodalom alapján tárja eléink. Ez azért is nagyon fontos, mert Rodin éppen ebben az időben, a Párizsi Világkiállításon „futott be” igazán. Hogy milyen hihetetlenül produktív volt, bizonyítja az, hogy saját pavilonjában 170 művet mutatott be.

AUGUSTE RODIN:

Az ember és géniusza, 1896–1900, bronz, 39,5×16,5×17,5 cm
Alte Nationalgalerie, Berlin

Ha feltesszük a kérdést, hogy mik azok a stílári jellemzők, amelyek Rodin művészetét a 19. század végén olyan modernné tették, akkor három újdonság tűnik fel. Az egyik a már említett, szokatlan felületalakítás, amely figyelembe veszi a fény és árnyék játéklehetőségeit. A második a torzó vagy torzószerűség. Bár más művészek – így Michelangelo is – befejezetlenül hagyták szobraik egy részét, de ez általában külső körülmények hatására történt. Rodin ezzel szemben tudatosan fragmentálta az emberi test egyes részeit (fej nélküli test, test nélküli kéz). Talán azért tette, hogy ezzel is elkülönüljön a korabeli szobrászatban divatosá vált naturalizmustól? Inkább arról lehetett szó, hogy törekedett a torzó önálló műfajjá emelésére. Hiszen, ahogy Ady is írta, akkor már „minden Egész eltörött”, egy-egy tragikus gondolat, amely éppen foglalkoztatta, megfelelőbb fogalmazást nyert a töredékességben. Ilyen az „önállósult” kezek különböző érzelmekeket kifejező, vissza-visszatérő motívuma.

A harmadik szempont, és talán ez az, ami modernné tette Rodin alkotásait, az a konceptuális gondolkodás volt, amellyel a saját műveihez viszonyult. Jó példa erre a *Pokol kapuja*, amelyet 1880-ban kezdett el a párizsi Musée des Arts Décoratifs számára. Rodin ezen a bronzkapun kilenc évig dolgozott, és több mint háromszáz figurát dolgozott bele, de soha nem fejezte be. Nem tehetette, mert minden elemet új összefüggésbe akart helyezni, és az egyes figurákat el akarta különíteni. Ez azonban képtelenségnek tűnt, így a *Pokol kapujának* különálló jelenetei, valamint a *Gondolkodó* az emberi fantázia kimeríthetlenségének szimbólumaivá váltak. Ugyanilyen formai újítás volt a híres *Calais-i polgárok* című műve, amely alapjaiban kérdőjelezte meg a klasszikus emlékmű fogalmát azzal, hogy elhagyta a talapzatot, és a bronzcsoportot kiléptette a „valóságos” térbe, amely majd a 20. század második felében válik igazán fontossá a szobrászatban. Ugyanakkor annak ellenére, hogy a legtöbb szemlélőt elsősorban Rodin szobrainak a „szépsége” ragadja meg, ő sohasem tekintette céljának a szépség ábrázolását. Úgy gondolta, hogy ő mint szobrász realista maradt, és ha a szobrai mellelleg szépek is, az csak azért van, mert az igazságot keresi.

A Szépművészeti Múzeum is őrzi Rodin-szobrokat (*Érckorszak*, *Őrök tavasz*), és rajzokat is, ezért meglepő, hogy nem láthattuk ezeket a mostani kiállításokon. Rodin műveiből természetesen Franciaországban és Amerikában, sőt Dél-Amerikában és Ausztráliában is számos kiállítást rendeztek.

AUGUSTE RODIN:

A katedrális, 1908, kő, 64×29,5×31,8 cm,
Rodin Museum, Párizs

Folytatása következnek?

Takarékon a
Fiatal Képzőművészek Stúdiója

CSORDÁS LAJOS

Megszűnés küszöbére került a nagy múltú Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület (FKSE) – járta be a sajtót a hír december elején. Az egyesület közleménye szerint a függetlenek számára kedvezőtlen kultúrpolitikai légkörnek köszönhető, hogy az ellehetetlenülés közelébe kerültek. Válságnyilatkozata megjelenése után az FKSE a Népszava érdeklődésére még egyértelműbben fogalmazott: a 2010 óta kialakult finanszírozási struktúra hozta nehéz helyzetbe őket, mivel „a kulturális minisztérium megszűnése és a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) önállóságának elvesztése óta a szakmai alapú kultúrafinanszírozás rendszere kiszámíthatatlan”. Mindezt az egyesület honlapján olvasható éves közhasznúsági jelentések is alátámasztják. Ezekből kiderül, hogy központi költségvetési támogatásuk az utóbbi években ugrásszerűen visszaesett: 2013-ban 13,2 millió, 2014-ben 7,5 millió, 2015-ben 4,5 millió, 2016-ban viszont már csak 2,2 millió volt. Az elmúlt éveket átlagosan 2-3 millió forintos veszteséggel zárták. Mindezt tetézte, hogy az FKSE 2015 óta bojkottálja az NKA pályázatait is tiltakozásul az ellen, hogy 2015. január 1-től az NKA szakmai kollégiumaiban többséget szereztek az MMA delegáltjai.

Hozzá kellett nyúlni a vésztartalékhoz

Bojkottjuk lényegében gazdasági éhségstrájkknak bizonyult, bár nem túl nagy összeg elvesztéséről volt szó. 2014-ben, a bojkott előtti évben például 3 millió forintnál alig valamivel több volt a különböző programokra elnyert NKA-támogatásuk, amelyre a következő évben már nem pályáztak, mivel nem akarták ezzel a maguk részéről legitimálni az MMA térdnyerését.

A jelenlegi helyzetet Salamon Júlia, az FKSE vezetőségi tagja vázolta fel egy forró tea mellett a Rottenbiller utcai központjuk jéghideg kiállítótermében. „A Stúdió az NKA-tól befolyó összeget korábban az éves kiállítási programjára fordította, amelyet itt a Stúdió Galériában és a Képiró utcai Laborban valósított meg. Két éve azonban az FKSE közgyűlése úgy döntött, hogy nem szeretne a továbbiakban NKA-forrásra pályázni. Onnantól a kiállítások, vagyis a szakmai program finanszírozása nehezzé vált. Jelenleg az EMMI-től érkezik évről évre egyre csökkenő mértékű fenntartási költség, jön pénz néhány európai pályázatból, illetve vannak saját bevételeink: bérleti díj, egyesületi tagdíj, az egy százalékok. Ezek adják össze az éves büdzsét. Tizenhárom és fél millió az éves költségvetésünk nagyságrendileg, ebből tizenegy millió körüli bevételt ki tudunk termelni. A hiányunk nagyjából kétféle forrásból volt az elmúlt években. A kiadások jelentős részét az ingatlanbérlet és -fenntartás (például a Rottenbiller utcai helyiségeinket is az önkormányzattól béreljük), továbbá a két állandó munkatársunk bérköltsége teszi ki. Az állandósuló hiány miatt az utóbbi évek hiányát mindig ki kellett pótolni abból a tőkéből, amelyet még a 90-es évek elején a Stúdió Galéria akkori vezetője, Bencsik

fotó: Zsámboki Miklós

Az FKSA-gyűjtemény dokumentálása

for. Salamon Júlia

Az FKSA-gyűjtemény dokumentálása és átstrukturálása

for. Salamon Júlia

Barnabás képzett. Ez a plusztartalék pedig 2018 elejére el fog fogyni. Míg korábban a szakmai programok veszélybe sodródása miatt kongattuk a vészharangot, most már azért, mert az egyesületnek fel kell adnia a fizikai térrel és alkalmazottakkal való működését. A fenntartása került veszélybe.”

Van információjuk arról, miért csökken a minisztériumi támogatás? – kérdezzük.
„A minisztériumi pénz azért is lett kevesebb, mert a szétosztandó állami keret hosszú idő óta nem emelkedett, miközben egyre több rá a jelentkező. Egyrészt persze jó, hogy szénesedett a kulturális színtér, de nincs felmérve, hogy a támogatási összeg mire elég. Míg a 90-es években tízmilliós nagyságrendű volt a minisztériumi támogatás, addig ma ennek reálértékben a tizede.”

Megtalált identitás és a befektetési alapok

A Fialat Képzőművészek Stúdiójának történetét 1958-as megalakulása után sokáig meghatározta a hatalom anyagi és ideológiai befolyása. Az első három évtizedében állami felügyelet alatt, a Művészeti Alap részeként működött. Éves kiállításainak anyagát hol szigorú, hol kevésbé szigorú zsűri hagyta jóvá (ritka kivételtől eltekintve, mint amilyen például a zsűri nélküli 1966-os Stúdió-kiállítás volt, amelyen áttörésszerűen jelenhetett meg a hazai neoavantgárd). A képzőművészet aktuális világtendenciái ezeken a Stúdió-tárlatokon

a 80-as évekig csak kisebbségben mutatkozhattak meg (például a 70-es évek végétől a hagyományos formák mellett megjelenő installációk révén). Minden korlátozás ellenére a 80-as évek legvégén Vígh Tamás szobrász a szervezetet „a magyar képzőművészet fontos és szellemileg önálló fórumaként” határozta meg.

Valóban önállóvá a rendszerváltáskor vált a Stúdió, amikor egyesületté alakult, és elszakadt a Művészeti Alaptól. Tagsága belépett az egyesületbe, több száz darabos műgyűjteménye pedig a 90-es évek elején életre hívott Fialat Képzőművészek Stúdiója Alapítvány (FKSA) gondozásába került.

„Lényegében akkor vált felnőtté a szervezet, akkor kellett minden olyan ingatlannal, infrastruktúrával, amely rendelkezésre állt, elkezdni felelősen foglalkozni – emlékszik vissza Bencsik Barnabás, a Ludwig Múzeum későbbi igazgatója, aki 1990-től kilenc éven át vezette az FKSE akkor még meglévő, Bajcsy-Zsilinszky úti kiállítóhelyét, a Stúdió Galériát. – Az FKSE a 90-es években megtalálta az identitását is, ami a sikerének titka lett. Megtalálta a szerepét, és be tudta tölteni azt a funkciót, amelyre igény volt a hazai szcénában, vagyis segíteni a folyamatosan érkező fiatal művészgenerációk szocializációját és nemzetközi integrációját. Igazán fontos volt a nemzetközi közeg felfedezése. A 90-es éveknek talán az volt a legnagyobb eredménye, hogy sikerült a fiataloknak nagyon sok irányba nemzetközi kapcsolatokat kiépíteni, ennek révén bekerülhettek a nemzetközi színtérre. Voltak hosszú távú, két-három éves együttműködési projektjeink a British Council támogatásával Londonnal, a Pro Helvetia támogatásával Svájjal vagy Hollandiával. Sok művész, például Csörgő Attila, Lakner Antal, Németh Hajnal, Nemes Csaba,

Kicsiny Balázs, aki azóta nemzetközi karriert futott be, ekkor és itt kezdte az ismerkedést ezzel a világgal, itt tanulta meg, miként kell egy portfóliót összerakni, hogyan kell egy nemzetközi kurátorral beszélgetni, hogy kell prezentálni a saját művét, hogy az érdekes legyen nemzetközi összefüggésben is.”

És az a bizonyos tartalék? Mi volt, és miből képződött az egyesület máig emlegetett és épp most fölemész-
tődött tartaléka, melyet a fiatalok az

akkoriban, 94–95-ben elég jók voltak a megtérülési mutatók. Ha akkor betett volna valaki néhány tízmilliót, akkor nem kellene többet az egyesület anyagi problémáival foglalkozni, akkora lenne a kamatozó tőke. Hogy miből jött a mi befektetett milliónk? Akkor még volt közpénztámogatás, másrészt pedig nemzetközi projektekből. Többször volt, hogy egy-két milliót meg tudott spórolni az egyesület, amit befektetési alapokba fektettünk, és ezek szerint jól tettük. Én ezt csak javasolni tudom ma is.”

fotó: Salamon Júlia

Az FKSA-gyűjtemény dokumentálása és átstrukturálása

ön nevéhez kötnek? – érdeklődtünk Bencsik Barnabástól. „Ezek nyílt végű befektetési alapok voltak. Talán OTP-papírok, ha jól emlékszem. Egyébként engem is meglepetésként ért az információ, hogy az a pénz most fogyott csak el. Nem volt ez nagy összeg, s tulajdonképpen ez az, ami utólag visszagondolva döbbenetes, hogy milyen kevésből meg lehetett volna oldani örök időkre ezeknek a szervezeteknek a problémáját. Hiszen ez a legegyszerűbb gazdálkodási modell, amit az amerikai közegben a legnagyobb intézmények is gyakorolnak. Vagyis elhelyezünk egy alaptőkét egy komoly profitot hozó befektetési formába, és a hozamokból élünk. Amit mi akkor befektettünk, az mindössze néhány millió volt, bár

Az egyetlen hely a művészé szocializálódáshoz

Az FKSE-be nem lehet csak úgy bekerülni. Tagfelvétel van, a vezetőség nézi át a jelentkezők portfólióit. A tagság nem kötődik egyetemi végzettséghez, lehet a jelentkező autodidakta is. A teljesítmény és a referencia számít. Az egyesületnek ma mintegy ötszáz tagja van. A harmincöt év alatti aktív tagság kétszáz fő, és mellettük van még mintegy háromszáz szenior tag a harmincöt évnél idősebb korosztályból. Nemcsak a múltja jelentős tehát az egyesületnek, hanem a mérete is: nagyobb a tagsága, mint a Magyar Művészeti Akadémiának. De vajon mi a szerepe, és mekkora a súlya ma? Mennyire releváns az FKSE a pályakezdés szempontjából? – szegezzük a kérdést Salamon Júliának. „Szerintem nagyon, mert nincs más ilyen szervezet, amely a pályakezdő művészek orientációját segítené. Nívót is jelent bekerülni ide. Szakmai mérföldkönek is nevezhetném. Jellemzően van egy

foto: Marcsi Balázs

Támogatói buli

ötven fő körüli aktív mag, akik elkötelezettek a szakmai program irányában, sokan viszont csak meglérik azt a mérföldkövet, hogy ide bekerüljenek, és beérik ezzel a presztízzsel. A Stúdió-tagság előny lehet például egy rezidenciaprogramra való jelentkezésnél, de sok szálon segíti a fiatal alkotók láthatóságát is. Szóval, igen, ma is számít, hogy az ember FKSE-tag-e, vagy hogy az volt-e.”

„Szerintem most még nagyobb és még fontosabb a Stúdió szerepe – mondja

Nem bojkottálják tovább az NKA-pályázatokat

De vajon megmarad-e az FKSE? Hogyan képesek kezelni a válságot? A kialakult helyzet az egyesületnél személycserékkel is járt. Decemberben a Stúdió korábbi vezetője, Simon Zsuzsanna lemondott, és Lódi Virág lett az új elnök, a kilábalás lehetőségeit azonban továbbra is együtt keresik. „Az elmúlt negyedévben az egyesületen belül elindult a mentőakció – fogalmaz Salamon Júlia. – A Rottenbiller utcai ingatlanon belül csinálunk egy kisebb strukturális átalakítást, hogy több műtermi részt tudjunk kiadni. A kiállítótérbe emelünk egy gipszkarton kubust, s ebbe helyezzük át az alapítvány mintegy ötszáz darabos műgyűjteményét, hogy annak helyét felszabadíthassuk

Az FKSA-gyűjtemény dokumentálása és átstrukturálása

foto: Salamon Júlia

Bencsik Barnabás, – és drámai, ahogy az elmúlt négy-öt évben teljesen leépült a kortárs művészet intézményrendszere. Nincs olyan tér, ahol a fiatalok művészé tudnak válni, legalábbis momentán nem nagyon látszik ilyen. A galériás intézményrendszer képtelen ezt kezelni. A nagy intézmények sem tudnak ezzel mit kezdeni, ha egyáltalán a fiatal művészek ott ki akarnak állítani, mert a Múcsarnokban például nem nagyon akarnak. A Stúdió pedig egy ilyen közeget tudott biztosítani, valószínűleg ez is volt az utóbbi sikeres húsz-huszonöt évének a titka. Szükség volt rá, mert az új generációk ezen keresztül szocializálódtak, és van egy fontos minőségi szűrő funkciója is: a pályázatain és szakmai programjain keresztül folyamatosan biztosítja a tehetséges művészek kiválasztódását.”

kiadható műterem számára. Tehát egyrészt a kiadható műtermeink számának növelésében gondolkodunk. Fontos lehet, hogy elkezdünk a NIOK Alapítvánnyal egy év eleji Adjukössze.hu-kampányt. Szeretnénk, hogy a vészharang kongatása helyett a közösségi finanszírozás kommunikálása erősödjön. Decemberben a tagságon belül munkacsoportok alakultak, melyeknek a támogató keresése, a közösségi finanszírozási kampány szervezése, a helyszínen belüli átalakítás a feladata. Bizakodónak mondhatjuk magunkat, mert sikerült összefogást generálni a nehéz helyzetből.”

A hosszabb távú elképzelések mellett gyorssegélyt jelentett a hagyományos karácsony előtti Patron-vásár, amelyből közel egymillió forint folyt be. Ezt kiegészítette az Art Magazin által a Fészek Klubban rendezett aukció félmilliós bevétele, továbbá jött némi pénz az ünnepek előtti támogatói buliból is.

Fordulatot vett viszonyulásuk az NKA-pályázatokon való induláshoz is. „A kultúrpolitikai helyzethez és az MMA térnyeréséhez való hozzáállásunk nem változott – szögezi le Salamon Júlia –, viszont a legutóbbi közgyűlés úgy döntött, hogy ha vannak még megnyerhető állami források, azt ki kell használni.”

Műalkotás digitális keretben

Beszélgetés Török Tündével, a MyMuseum Galéria kurátorával

EGED DALMA

Kiállítási enteriőr az *Outside the Box* című kiállításon

Tavaly májusban jelentkezett első kiállításával a MyMuseum Galéria, melyet két fiatal, Török Tünde és kurátor, valamint Szendrő Veronika szobrász és videóművész alapítottak. A Dohány utcai kiállítótér Budapesten egyedülálló abból a szempontból, hogy kizárólag digitális technikákkal készült műveket állítanak ki. Most Török Tündét kérdeztük a galéria alapötletéről, a célokról és az eddigi tapasztalatokról.

Miben különbözik a MyMuseum a budapesti galériáktól?

TÖRÖK TÜNDE: A galéria fő és megkülönböztető profilja az, hogy a digitális művészetre specializálódott, amelyet igyekszünk minél szélesebb skálán bemutatni. Ez

azt jelenti, hogy nemcsak videókkal vagy gifekkel foglalkozunk, hanem egyéb olyan műtárgyakkal is, melyek alkotófolyamatában a digitális technika játszik szerepet. Az általunk képviselt fiatal művészekben a digitális technika használata és határainak feszegetése a közös, nem akarunk egyetlen médiumra koncentrálni. Lightboxokkal, installációkkal és rizográfiaikkal is foglalkozunk. Számunkra az a legérdekesebb, hogy a művészek az újszerű technikákat és médiumokat hogyan használják fel kreatívan, és hogyan kombinálják más, hagyományos technikákkal.

A galéria profiljánál még ki kell emelni, hogy egy úgynevezett „affordable art modelt” szeretnénk képviselni a magyar műtárgypiacon. A digitális, többpéldányos munkák árazása nagyban kedvez a hazai piacnak, a korlátozott számban készült művek

forgalmazásával az a célunk, hogy egy szélesebb kör számára lehetővé tegyünk a vásárlást és a gyűjtést.

Hogyan zajlik a vásárlás, és mi pontosan a digitális keret szerepe?

T. T.: A honlapunkon regisztrálás után lehet létrehozni egy MyMuseum-fiókot, amely elsősorban egy átlagos közösségi média felületére emlékeztet, itt egy kattintással meg lehet vásárolni a műveket, és azonnal a wifin kommunikáló digitális keretre küldeni. Azt is itt lehet beállítani, hogy mennyi ideig legyen látható a mű, illetve ha valaki egy többrészes fotósorozatot vásárolt meg, milyen gyakran váltakozzanak a művek a kijelzőn.

A digitális keretet mi fejlesztettük ki egy informatikussal és egy keretezővel együttműködve. Az alapötlet az volt, hogy hagyományos múzeumi paszpartus-fakeretes keretben állítjuk ki a digitális műveket, és ezzel biztosítunk számukra egy, a festménnyel azonos szintű presztízszt, amely nagyban segíti a befogadást, és rámutat arra is, hogy hogyan lehet ezeket az alkotásokat megvenni és élvezni. Az is szempont volt számunkra, hogy olyan közeget biztosítsunk a munkáknak, amely előtt el lehet időzni. Úgy gondoljuk, hogy a digitális művek befogadása nem tér el egy olajképétől, számunkra a művészi attitűd, a létrehozás folyamata a fontos. Gondolom, mindenki tapasztalta már, milyen jelentősége van annak a kontextusnak, amelyben a mű megjelenik, és milyen óriási különbséget jelent egy laptop kijelzőjén vagy a falon látni

Kiállítási enteriőr a *Szimbólumok forradalma* című kiállításon

ugyanazt a képet. Sokat kísérletezünk a kerettel, most például egy olyan „naked” kereten gondolkozunk, ahol látszik az elektronika.

Honnan jött a MyMuseum ötlete? Egy teljesen új koncepciót hoztatok létre, vagy esetleg külföldön már találtakatok hasonló profillal rendelkező galériával?

T. T.: Londonban találkoztam az úgynevezett „affordable art modellel”, ott nagyon tetszett, hogy a különböző stílusú galériák között mindenki megtalálhatja az ízlésének valót, és hogy nem számít kivételes dolognak, ha műalkotásod van otthon. Én eredetileg ezt a modellt printekkel akartam megvalósítani. Veronikával először a londoni Vibe Galleryben dolgoztunk együtt, őt inkább a videó érdekelt, így összeraktuk a két koncepciót.

Wifin kommunikáló keretek egy ideje már léteznek, viszont amennyire mi tudjuk, az olyan galériák, amelyek erre a művészeti ágra szakosodtak, nem rendelkeznek saját koncepcióval, nem kiállításokkal előálló, hagyományos galériaként működnek, hanem egyszerre több száz műalkotást is árulnak.

Három kiállítás után hogyan látod a hazai közönség reakcióját a digitális műalkotásokra?

T. T.: A kortárs képzőművészeti világban egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a digitális művek, elég csak megnézni, hogy a biennálékon milyen arányban szerepelnek a táblaképek és a digitális alapú

fotó Szendrő Veronika

Martinkó Márk: *City Noise*, 2012, installáció a MyMuseum Galéria hozzájárulásával

alkotások. Én természetes folyamatnak látom azt, hogy a világban a közízlés csak késve követi a képzőművészeti élet trendjeit. Ugyanez a folyamat zajlik itthon is, például a dizájn, illetve az iparművészet szerepe az elmúlt években nálunk is jelentősen megnőtt. Azt tapasztalom, hogy aki nyitott ezekre az ágakra, az megpróbálkozik a digitális művészettel. Rendszeresen szervezünk úgynevezett „Talk & Walk” eseményeket is, ahol az érdeklődők a kiállított művészekkel járhatják körbe a kiállítást. Ezekon a beszélgetős tárlatvezetéseken nagyon sok pozitív visszajelzést kapunk.

Hány művészt képviseltek, és milyen tárlatokat láthattunk eddig?

T. T.: Jelenleg tíz fiatal művésszel dolgozunk, elsősorban fotósokkal, videoművészekkel és grafikusokkal. Mind különböző területeken alkotnak, de ami összefogja őket, az a kísérletező attitűd. Olyanokat képviselünk, akik elsősorban a digitális művészet határterületeit feszegetik, úgy gondoljuk, ha ezekre a végpontokra fókuszálunk, nagyjából be tudjuk löni, mi is az. A *Szimbólumok forradalma* volt az első kimondottan társadalmi kérdéseket feszegető kiállításunk, az első kettőnek inkább a bemutatkozás szempontjából volt jelentősége. A mostani, *Sötétben tapogatózva* című tárlatunk a

negyedik a galéria történetében, és ahogy a címből is sejthető, olyan vizuális műveket válogattunk össze, amelyek a mozgás és a fényvel való játék kölcsönhatásából születtek. Elsősorban csoportos és kurátorok által rendezett kiállításokban gondolkozunk. Szeretnék minél több vendégművésszel is együtt dolgozni, célunk, hogy a galéria olyan műhelyként funkcionáljon, ahol a digitális technikákat használó művészek találkozhatnak és inspirálhatják egymást.

Miben gondoltok most, mik a céljaitok a közeljövőben?

T. T.: Most éppen egy külföldi fotó- és videoművészetre fókuszáló vásár áll előttünk, a Budapesti Tavasz Fesztivál alatt egy három helyszínen megrendezett, közös tematikájú kiállítással készülünk a Három holló és az Uránia filmszínház galériájával. Távlati céljaink között szerepel, hogy minél több nemzetközi vendégművésszel és galériával dolgozzunk együtt, a nemrég meghirdetett, elsősorban külföldi művészeket megcélzó Artist Call az első lépés ezen az úton.

Farkas István, a tanuló

Tanulmányrajzok

SINKÓ ISTVÁN

Tolnay Szalon, 2018. I. 18. – II. 25.

A kezdetek mindig izgalmasak – filológiai és élvezeti szempontból is. Hogyan indul el egy művészi pálya, milyenek a tanulás időszakának alkotásai, az „első lépések” a majdani sikeres pályához vezető úton?

A Dr. Cseuz Regina birtokában lévő korai Farkas István-rajzokból a Madách Színház Tolnay Szalonjában nyílt tárlat épp ezeket az érdekes kérdéseket veti fel, és nyújt tárgyi bizonyítékokat. *Festő születik* a címe a kiállításnak, melyet S. Nagy Katalin rendezett, s amely az 1905–15 közötti vázlatokból, tanulmányrajzokból, képtervekből mutat be jelentős mennyiségű munkát. Portrék, aktok, szén, kréta és ceruza technikájú lapok láthatóak a falakon.

Farkas életének meghatározó, első mestere Mednyánszky László volt, aki számos rajzos vándorlására magával vitte az ifjú tanoncot. Hatása még akkor is megmutatkozott, amikor már 1906-ban Nagybányán rajzolt és festett Ferenczy Károlynál. Az itt látható tanulmányok jelentősége nem is igazán abban rejlik, hogy azok megidéznék a későbbi kiváló mestert – nem idéz ez a sorozat ilyesmit –, hanem hogy egy korszak rajzi, képkomponálási felfogását mutatja be. Farkas nem volt virtuóz. Forma- és karakterkészsége fejlett volt már 17–18 éves korára, de láthatjuk a keresés, a bizonytalankodás fázisait is, no meg a rajztanítási metódus akkoriban korszerűnek mondható elemeit az egyes vázlatokon.

Münchenben (Farkas Kernnél tanult 1910–11-ben), illetve Párizsban (a La Palette-ben 1912-ben dolgozik) már nem a századvégi akadémiai modor a divat. Formakövető, nagy felületekre, tömegekre épített, erősen kontúrozott rajzokat látunk, s csak elvétve – elsősorban a portréknál – hagyományosabb, tónusgazdag széntechnikát naturalisztikus megoldásokkal. Farkas Ferenczy irányítása alatt ezt a modernebb,

zártabb és konstruktívabb akt- és portrérácsolást sajátította el. Ugyanakkor egyes – főleg férfi – portréin felidéződik Mednyánszky szomorú realizmusa, a tanulmányszerű ábrázolás alól előtör a szociális érzékenység.

A rendszer még a mai művészetoktatásban is erősen él. Menete: a főbb tömegek és az arányok tisztázása a könnyed szén- vagy ceruzavonalak segítségével, majd a belső formák szinte kubisztikus felépítése. Ezt követheti a tónusértékek elemző felvitele a felületre, és a kontúr. A kontúr formakövető hangsúllyal jelenik meg, azaz a nem egyszerűen drótjellegű körvonallal, hanem vonalhangsúly segítségével a formatalálkozásokat vagy a teret elválasztó vonalrendszer.

A tónusgazdag, naturalisztikus szénportrék esetében az egyes arcrészek finom kiemelése a tónus segítségével történik, jelzésszerű vonalhasználattal. A kompozíciók estében Farkas cézanne-os megoldásokat is alkalmaz, mint azt S. Nagy Katalin a katalógusszövegben kiemeli. A katalógusról azért kell külön néhány szót szólunk, mert a maga módján teljesen egyedi tartalmú. Dr. Cseuz Regina, a gyűjtemény tulajdonosa ortopéd orvos, akit a Farkas István-vázlatok orvosi szempontból is megérin- tettek. Néhány aktrajzon ugyanis felfedezett olyan testi elváltozásokat, rendellenességeket a modelleken – így a csontritkulást, gerincferdülést –, amelyeket a rajzok segítségével mutat be a katalógus oldalain. Ez egyben azt is jelzi, hogy Farkas pontosan figyelte meg és ábrázolta modelljeit abban az állapotukban, ahogy elé kerültek, tanulmányai nem idealizáló, akadémikus felfogást képviselnek.

Hasznos és szép tárlat a Tolnay Szalonban látható kiállítás, mert korszakot, felfogást, metódust és egy kialakulóban lévő alkotói személyiséget egyaránt bemutat. Hiánypótló is, mert az életmű ezen része mindössze egyszer volt ezelőtt látható, 2012-ben, a Revita Rendelőben, Dr. Cseuz Regina munkahelyén. Most, hogy nagyobb nyilvánosságot kap, segíthet a művészetoktatás és a művészettörténész szakma szereplőinek a tapasztalatszerzésben, azok átadásában. Farkas István, a még mindig félárnyékban lévő festőóriás pedig újabb reflektorfényt kap, s így az életmű ismertetére, megismerésére is lehetőség nyílik.

foto: Kovács Dániel

FARKAS ISTVÁN tanulmányrajz-sorozatának négy darabja, 1906, papír, szén, egyenként 70×50 cm

Értékkörző tanoda

A NaN-art Rajztanoda és Grafikai Műhely

RÉVÉSZ EMESE

H13 Galéria, 2018. I. 15. – II. 22.

A rajziskolák fontos, bár kevésbé méltányolt szereplői művészeti intézményrendszerünknek. A nagybányai művészteleptől Kassák Munka-köréig a történeti kutatások figyelmének középpontjában vannak, ám a közelmúlt és jelen művészeti iskolái kívül esnek e körön. A ma működő művészeti iskolák formailag a 19. század végén felvirágzó szabadiskolák, valamint az első világháború után elterjedt műhelyiskolák örökösei. Egykor az intézményes, akadémiai oktatás alternatívájaként jöttek létre, nagyobb mozgásszabadságot és intenzívebb műhelymunkát kínálva a hallgatónak. Ma közvetítő, átkötő szerepet játszanak a művészeti oktatás különböző szintű intézményes formái között, újabban pedig mind keresettebbek a műkedvelő amatőrök körében is. Szervezettségüket tekintve félüton vannak a hivatalos művész-képzés intézményei és a műtermi privát oktatás között. Szerepük a kortárs művészeti intézményrendszerben elsődlegesen közvetítő jellegű, amennyiben hallgatóik egy részét felkészítik a hivatalos (felsőfokú) művészeti egyetemekre. E tekintetben képzésük jellemzően az akadémikus elvárásokhoz, azok normáihoz igazodik. Hallgatóik más része

viszont a műkedvelő alkotók táborából kerül ki, akik szabadidős tevékenységként foglalkoznak művészeti tárgyalkotással. Utóbbiak (jó esetben) a kortárs művészet értő befogadóinak, vásárlóinak táborát szaporítják.

Ma a fővárosban mintegy tucatnyi nagyobb művészeti magániskola működik, köztük olyan intézményesen jól szervezettek, évtizedes múlttal rendelkezők, mint a Budai Rajziskola, a Corvin Rajziskola vagy a Montázs Rajziskola. Ezek mellett időről időre vállalkoznak oktatásra önállóan vagy baráti társaságba tömörülve művészek, olykor saját műtermüket nyitva meg a művészpályával kacérkodó fiatalok előtt. Mivel a szigorú átláthatóság csak az OKJ-s képzések feltétele, a privát kezdeményezések csak akkor válnak nyilvánosan láthatóvá, ha erre ők maguk törekednek. A NaN-art Rajztanoda és Grafikai Műhely viszonylag új szereplője ennek a színtérnek, ám világosan átgondolt esztétikai programja, valamint szerteágazó művészeti tevékenysége jól példázza, hogy az intézményes oktatáson kívül működő magániskoláknak milyen fontos és sajátos szerepe lehet a kortárs művészeti térben.

A NaN-art Rajztanodát 2010-ben Nádas Alexandra és Nagy Gábor indította útnak. Bár az eltelt évek alatt számos vendégeelőadójuk volt, a magánlakásban működő iskola mindvégig megőrizte az alapítókhoz kötődő személyes karakterét. Főiskolai képzésük

képgrafikus eltérő képi látásmódja, technikai jártassága és generációs tapasztalata kellőképp változatos, ám szilárd bázist nyújtott egy önálló iskola elindításához.

Kezdetben a Rajztanoda grafikai műhelyként indult: 2010-től Nádas Alexandra fogadott tanítványokat Damjanich utcai grafikai műtermébe. 2011-es nyugdíjba vonulása után Nagy Gábor is csatlakozott a rajziskola képzéséhez, amely az év telén költözött mai, belvárosi székhelyére. Az iskola művészi karakterét a klasszikus festői, grafikai látásmód és a tradicionális technikák oktatása jellemzi. A kiscsoportos munka lehetővé teszi a személyre szabott haladást és az azt segítő korrektúrát. A kurzusok törzsét a felvételi előkészítő jelenti, ahol a hagyományos csendélet, portré és aktbrázolás során a

előtt mindketten számos magániskolában megfordultak, így jócskán volt tapasztalatuk e téren. Életkoruknál fogva a hazai művészeti oktatás más-más szinterein tanultak. Nagy Gábor a 60-as években a Dési Huber Körben Fenyő A. Endre, Gráber Margit és Tamás Ervin vezetésével kezdett rajzolni, de járt a Pedagógus Képzőművész Körbe és a Ferenczy Rajziskolába is. Pedagógiai szempontból a legnagyobb hatást Vaszkó Erzsébet gyakorolta rá, aki magántanárként kiváló érzékkel korrektúrázta a kezdő művészt. Nádas Alexandra, mielőtt 1995-ben felvételt nyert a Képzőművészeti Főiskolára, mintegy fél tucat rajziskolát járt végig, ahol kellő tapasztalatot szerzett ezek működéséről.¹ Nagy Gábor emellett az induláskor jelentős pedagógiai tapasztalattal is rendelkezett, hiszen 1974-től 2011-ig oktatott a Képzőművészeti Egyetemen.² Ezt megelőzően festő szakon végzett (mestere Sarkantyú Simon volt), Nádas Alexandra pedig képgrafika szakon diplomázott, ahol Pásztor Gábor és Somorjai Kiss Tibor mellett vált hűségessé a litográfia technikájához. A rajziskola szempontjából szerencsés párosítás volt ez: egy negyvenéves pedagógiai gyakorlattal rendelkező festőtanár és egy ifjú

klasszikus elemző rajz metódusait adják tovább, Barcsay Jenő nyomdokain a látvány arány-lépték rendszere mentén való szerkezeti analízisre és rajzi leképezésre vezetve rá a növendékeket. Emellett havi tematikus kurzusokat tartanak, amelyek a képalkotás klasszikus műfajait és képi elemeit (portré és szerkezet, fény és árnyék stb.) járják körül, elméleti-történelmi háttérrel kiegészítve. A hétvégi intenzív kurzusokon ritka, kevésbé ismert technikák kipróbálására van mód, így például pasztellnyomat, tojástempera vagy kínai dörzstus készítésére. Az iskolai tanév rendjéhez igazodó oktatást nyaranta vidéki kurzusok lazítják fel, amelyeknek öt éven át Mészla, majd az elmúlt három évben Mezőtúr adott helyet. A hallgatóság összetétele igen színes, akad köztük általános iskolás és nyugdíjas műkedvelő, menedzser és egyetemi hallgató. A különböző életkorok, értékrendek, művészi látásmódok egymásra hatása kifejezetten élénkítően hat a közös munkálkodásra. A fiatal tehetségek támogatását egy ideje ösztöndíj adományozásával segíti az iskola: évente egy művészeti egyetem hallgatóját hívják meg nyári kurzusukra.

A litográfiai, magasnyomó- és rézkarcpréssel felszerelt grafikai műhely jelenti az iskola különlegességét. A klasszikus grafikai technikák (fametszet, rézkarc, litográfia) ismerete ma már kevesek által őrzött,

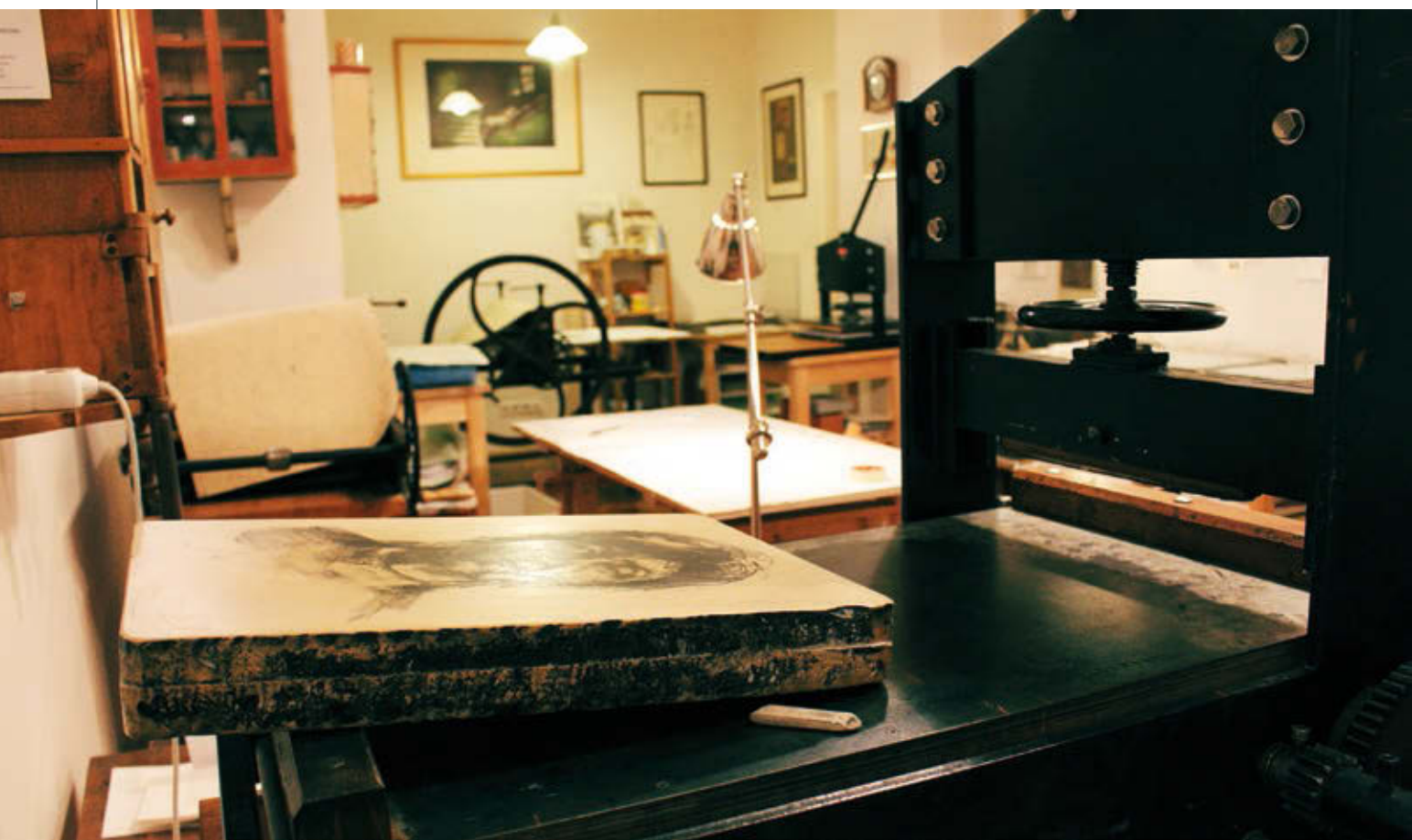
kivételes tudás, amely komoly anyagismeretet és technikai felkészültséget igényel. E technikák iránti növekvő érdeklődés épp kuriozitásukból ered, hisz a műkedvelők számára ma már alig adódik mód a tradicionális képgrafikai technikák elsajátítására. Szélesebb körben való megismerésük közvetve a művészi grafika szűk körű értő közönségének gyarapodásával kecsegtet, hiszen aki maga is beavatást nyer a klasszikus grafikai technikákba, kortárs gyűjtőként is gyakrabban fordul e művészeti ág felé.

A személyes, mesterközpontú oktatást Nagy Gábor és Nádas Alexandra oly fontosnak tartja, hogy ezért a manapság igen vonzó

tömeges (OKJ-s) képzések csábításának is ellenálltak. A merev iskolai keretek helyett inkább magukat tekintik bázisnak, s a kiállításokkal, művészeti rendezvényekkel a kortárs galéria és szalon szerepeit is felvállalják. Amint régies elnevezése is sejteti, a NaN-art egy rajztanoda régimódi rajzbakokkal, festéktubusokkal, mázsás grafikai présekkel, a beállított csendélet arányait figyelmesen méregető rajzolókkal, s az őket értő módon teregető mesterekkel. Valahogy úgy, ahogyan ezt évszázadokkal ezelőtt is csinálták.

Jegyzet

- 1 Látogatta a Bajza utcai Postás-szakkört, a Barcsay-szakkört, a Ferenczy Rajziskolát, a Vasutast és a Dési Huber Kört.
- 2 Kezdetben esti iskolában Klimó Károllyal tanított, majd 1978-tól grafikus növendékeknek oktatott alakrajzot. Első festő osztályát 1985-ben kapta.

Szigeti arcok

Gondolatok a tekintetről

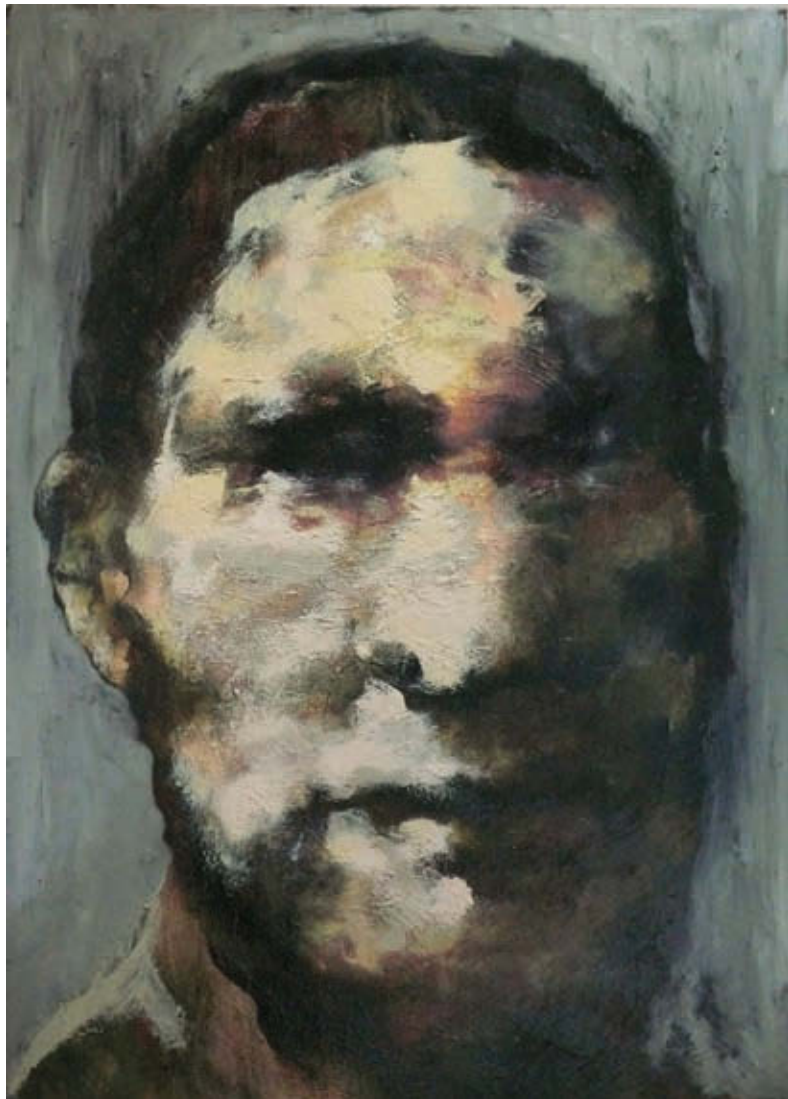
GAÁL JÓZSEF

Egy idő után a festőkéssel szinte kivájt szemüregben megcsillant a tekintet, az apró fénypont kimozdította az arcot a befelé figyelő állandóságból. Tudod, hogy a festészetet sokan egyfajta mimetikus versengésnek tartják, az illúzió tökéletesedését látják az európai festészet alakulásában. Te mindig úgy érezted, hogy ez inkább beburkolás, elpalástolás. Nem feltárás, nem az azonosulásnak az a foka, amit ösztönösen mindig is akartál. Nem akartál a mimézis csapdájától menekülni, mert az első pillanattól mást akartál. Magad módján a tér illúzióját elkerülted, nem új tereket, perspektívát kerestél, hanem a térnélküliségből akartad kimetszeni a figurát. Nem tudsz illúziót teremteni, hanem a mű által akarod láthatóvá azt, ami önmagán túlmutat. Ez visszafogottságot követel. Képi szegénységet. A portré egyedi szubjektum, csak önmaga. Sohasem akartál személyt ábrázolni. Ha individuum bontakozott ki, addig nem nyugodtál, amíg el nem személytelenítetted. Prototípusokat teremtettél, amelyek csak látszólag ikonok, mert nem mutatnak túl, nem szolgálják a láthatatlant. Az ikon mint jel az abszolútra, a túlnanra irányít. Útmutató, irányjelző, ezért vállalja a személytelenséggé válást, az elszegényített, önmagába záródó szépséget. Ezáltal lesz áteresztő kapu vagy csatorna, ezáltal több mint útmutató. Bebocsátó, befogadó, benttartó, de önmagán túlmutató. Ahogy megcsillant a szemüregben a tekintet, megjelent a közelség és távolság, odalett a távolság. Megjelent az esendő mimika, az aszimmetria, az idő, a véges állapot dinamikus pillanatnyisága. Új feladatot adtál magadnak, az elillanót is be akarod vonni az állandóságba. Mindezt csak veszteséggel lehet, a rejtő maszk monolit zártságát végleg le fogod bontani. Az elvont maszk egymásba csúszó síkjai helyett a gyűrődő festék egymásba kapcsolódó rétegei élő bőrként akar viselkedni, már eleven arc kezd kibontakozni. Először megfested az áttört, üreges koponyát, majd újabb és újabb rétegekkel burkolva élővé akarod tenni. Bőrrel bevont koponyai szobraid építőmódszerét tudatlanul elkezdted hasznosítani a festésnél. Eszedbe jut Alberto Giacometti szobrász középtengelyből építkező festészeti módszere. Nem feltáró közeledés, hanem a magból való kifejlődés. A fej, az arc

GAÁL JÓZSEF: *Földműves*, 2010, olaj, karton, 70×50 cm

kibomlik, s már nem hozhatsz létre prototípusokat, mert a kibomlás folyamata maga a változékonyság, állandó meglepetés. A magból kihajtó módszer nem engedi a kívülmaradást, az absztrakt szenvtelenséget. A magból kifakadó arc egyszerre emlékezés, megidézés, felébresztése a múltnak, a halálból való kitekintés, a mulandóság elillanó változékonysága. Beburkolni, majd felfejteni újra

GAÁL JÓZSEF: *Arc I.*, 2016, olaj, karton, 70×50 cm

és újra, személytelenné alakítani a túlságosan személyest. Mégis átszivárog valami mélyről, a tudattalanban tárolt, elfelejtett arcok kezdenek kitüremkedni a rétegek alól. Eltávozott ősök, falubéliek, nevüket vesztett parasztféjek követelőznek. Eltűnt szubjektumok széteső lélekmotívumai, akik már élettel telítve ugyan nem létezhetnek. Nem lehetnek külsődlegesek, nem ölthetnek új alakot, csak beleolvadhatnak az elképzeltbe. Egy sosem volt lény részeként végleg feloldódnak, mert csak felderengő lélekfoszlányok a szeszélyes elme tudattalanjában. Eltűnő lényed belsőlegességében rejtve, pillanatra felbukkanva, majd elmerülve, végleg belesüppedve az egymást kioltó képzetekbe.

Azt hiszed, hogy az emlékezés számodra az idő múlásának kicselezése, de tévedsz, az emlékezés éppen a mulandóság kultusza. Az újrateemtés mégsem felidézés, nem konzerválás és nem archiválás. Az élővé tétel személyessége helyett, amit az emberi elmúlás egynessége, anyagisága torzít, inkább újra ikonná alakítod az arcokat. Nem akarsz halotti maszkot létrehozni az egyedi személyesség illúziójának megteremtése által. Megszabadulsz az archiváló dokumentumok, kópiák esetlegességétől. Megszabadulsz a maradványoktól, az elillanó pillanatoktól, a

gyűriött fotókban konzervált szellemképektől. A kimevített mulandóságból áradó kísértetiességtől. Nem akarsz megidézni, hanem az elmúlt világból újragyúrva megkeresni valami mindent összetartó alapot. Tüllépve a szubjektumon csak a közöst keresed, azt a közös alapot, amiből te is vétettél. Amiből eredezteted magad, amiből téged is összegyúrt a Teremtő. Remélve azt, hogy az anyagba gyúrt léleknek vannak közös eredői. Átöröklődnek az arcon azok a szépségek, amelyeknek összetevője inkább a gond, az aggodás, a szorongás. Ebből fakad a belátás, a fanyar bölcsesség, amit a ráncok, árkok bonyolult és bejárhatatlan labirintusából kiolvashatnál. A sok örömet és kudarcot átélt ember történetébe beleolvad a generációk boldogsága és gyötrelme. A megfejthetelenség miatt csak körbejáród, ecsetvonások furcsa jeleivel csak tovább bonyolítod. Azt is tudod már, hogy csak sejtéseid lehetnek, a hieroglifák szövedékeiből nem olvashatsz. Ha közel hajolsz, nem láthatod az egészet. Az árkokban, gödrökben, üregekben bolyongva inkább a kétségeesés visz előre. Valójában a saját arcodat keresed, a saját eredődöt a másik által. Mások által, sokak által, mert a keresés közben torlódnak, keverednek, összeolvadnak az arcok. Túl akarsz lépni az egyedín, az önmagában lévőn, a magányoson, a bezárkózón, az elárvult lélek belső őrlődésén. Mindent egyesíteni lehetetlen, az idealizált üresség csak a felszínesség dekoratív simasága. Nem akard, hogy az arc valamiféle igazság, idea vagy eszme hordozója legyen. Hamis teatralitás helyet az újszülött tisztaságával, az éppen megnyíló tekintet által vizsgálni az arcot. Nem racionálisan hűvös idegenséggel, hanem a befogadás elevenségével. Túl a külső szépség határoltóságán, túl a rideggé dermesztő külszíni idealizmusokon. Megtálálva azt az eszmeiséget, amibe belefér az esendőség. A küzdelmek nyomaiból összerakott arc, ami nem láthatatlan, de rejtett. Rejtettsége miatt úgy tűnhet, hogy felszínre hozatala az arc megmásítása,

GAÁL JÓZSEF: *61. Persona*, 2015, 60×40 cm

az arc kicsúfolása. Az arc feltárása szembesülés, jobb esetben katarzisz, a magból kibontás pedig kétségbeesett megidézés, az újrateremtés hiábavaló próbálkozásával. Rombolás és újraépítés, majd a kételkedés által újra rombolás és építés beláthatatlan láncolata. A rejtett arc is illékony, hiába építéd egymást burkoló rétegekkel, majd hiába sérted fel az általad létrehozott újabb álarcokat. Visszaesik az anyagba, elmerül a sárban, megfoghatatlansága, illékonyága ellenére csak felszántott felület. Mi maradhat? Mi az a kevés öröm, ami a bizonyosság keresése által leülepedhet? Nem a pillanatnyi öröm illékonyága, hanem egy tartós érzés, aminek talán még az öröm is része lehet. A változékonyság ikonarcai, ahogy régebben mondta neked költő barátod, te vagy a negatív ikonok festője.

Egyre többet gondolsz a gyerekkorodra, már több mint fél évszázad telt el. Emlékszel, mikor először idegenként tekintettél önmagadra. Más arcok vonásait láttad önmagadban, arcokat a múltból, saját, átalakuló képmásodat a jövőben. Elkezdted látni önmagadat kívülről. Önmagadba zárva úgy érezted, hogy távolról érkező megváltoztatod ösztönösen cselekvő lényed. Attól kezdve belső magányodban megkettőződted, megszületett másik éneddel

GAÁL JÓZSEF: *Arc II.*, 2016, olaj, karton, 70×50 cm

messziről tekintettél egész életedre. Jól emlékszel arra a pillanatra, mikor kisgyerekként tükröződő arcmásodat kezdted nézni. Téli estéken a párás konyhában a széles padkára könyökölve a jégvirágos kis ablakot kapargatva alakítottad tükröződő arcod. Arcvariánsokat formáztál a jeges fehér ornamentikából és az esti sötétségből. Fintorogva kerestél újabb és újabb karaktert. Végül csak a sötétből kidomborodó képmásod maradt a nyirkosan csillogó ablakon. Az önmaszkírozó mutatványnak vége lett, sötét alakod mögött összezárult a végtelennek tűnő szurokfeketeség függönye. Zajt hallottál, a kapunyitás halk zörejét. Nem lepódtél meg, mikor egy jól ismert arc olvadt bele tükörképedbe. Nagyanyád a kis ablakhoz közel hajolva kopogott neked. Mosolyogva üdvözölt kintről, csak az arca világított. Sötét ruhája beleolvadt a téli este kormosságába. Tekintete nyugalmat árasztott, már érezted a papírzacskóban hozott krumplis lepények illatát.

De lesz, ami már van...

Helyspecifikusság és performativitás Ütő Gusztáv munkáiban

KÁNYÁDI IRÉNE

Erdélyi Művészeti Központ, Sepsiszentgyörgy, 2018. I. 20. – II. 16.

„A világhoz emberi módon csak a testtel és csak megtestesülve lehet hozzáférni.”

ERICA FISCHER-LICHTE

A kimondott, akárcsak a leírt szó: tett. A cselekmény, a festés, akárcsak a festmény maga: tett. Súlya és tétje van, performatív erejével hatást kelt, felfogat. A sepsiszentgyörgyi Erdélyi Művészeti Központban megnyílt Ütő Gusztáv¹ festészeti kiállítása. Habár a művész 1978 és 1982 között festészeti szakot végzett a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán Abodi Nagy Béla tanítványaként, munkásságát a nagyközönség mégis főként a performanszai kapcsán ismeri.

A mostani kiállítás anyagának nagy része szervesen kötődik azokhoz a cselekményművekhez,² amelyeket a művész az idő folyamán végrehajtott a világ különböző pontjain. Ezeknek a performanszoknak a lényegét, drámai pillanatait sűríti képbe, így a festményeknek ezáltal éppoly performatív jellegük van, akárcsak az őket meghihető cselekményműveknek.

A szakirodalom a képzőművészeti performansz eredetét a színházból és a rituális szertartásokból eredezteti. Ennek értelmében a performanszművész egyfajta áldozathozattal vállal fel közösségépítő szerepet. Ütő Gusztáv munkáiban a képi megjelenítésen túl a kapcsolatteremtés kap hangsúlyos szerepet. Egy olyan életérzésnek a közvetítését vállalja fel, amely túllép a személyes szférán, és a közösség életébe hatol bele: közszolgálatot végez.

A saját testét adja. A testet, amely nyomot hagy, amely által megmutatja, felfedi önmagát, és amely médiummá válik, mint a megélt jelenlét kifejeződése, mint egy közvetítő közeg. A testiségnek a performanszaiból áttemelt személyes hangnemű továbbvitelét fedezhetjük fel festményeiben: nagyrészt önarcképeket fest vagy a családtagjai és a hozzá szellemileg, barátilag legközelebb állók portréival operál a pikturális szférában.

Ahogy a performansz kezdetein a különböző művészeti ágak közötti határátlépésre, szemléletváltásra való igény sarkallta a művészeket, most egy visszafordított határátlépésnek lehetünk a tanúi. A művészi teljesítmény eseményszerűsége, amely a statikus művet artefactumnak deklarálta, már megtörtént. De a posztmodern bebizonyította, hogy a festmény nemcsak artefactum, de lehet esemény is, performatív aktus, akárcsak a cselekményművészet. Mindez az értelmezési struktúráknak a megváltozását vonja maga után. Médiumspecifikus váltásra készíti mind a művészt, mind a nézőt. A művésznek, élve ennek a lehetőségnek a szabadságával, „a változásokat figyelembe véve kell alkotnia. Nemcsak magának vagy a műteremnek, hanem mindig a helyzet függvényében – vallja Utő Gusztáv. Az önmagunk keresése folyamatosan a hitelesség megtestesítője kell legyen. Akkor vagyok hiteles, ha megtelem a megélt pillanat valós tétjét.”³ Jelen munkák esetében a „mú a műből” önkiteljesítő aktusának lehetünk szemtanúi.

Mindezek mellett a művésznek kötelessége szolgálnia azt a közösséget, amelyben él. Ennek értelmében mondhatjuk, hogy festményei helyspecifikusak és narratív jellegűek. Figuratív munkák, amelyek monumentális hatásukat a pillanat drámaiságának a megragadásával érik el. Habár a színek használata vérbeli festőre vall, a képeken markáns grafikai elemek is megtalálhatóak, mint például a sárga vonal a *Meghajlás* (2011) vagy a tükörszerű elem a *Fogyatkozás* (2011) című képeken.

ÜTŐ GUSZTÁV:

Székelyföld, 2012, olaj, vászon, 100x110 cm

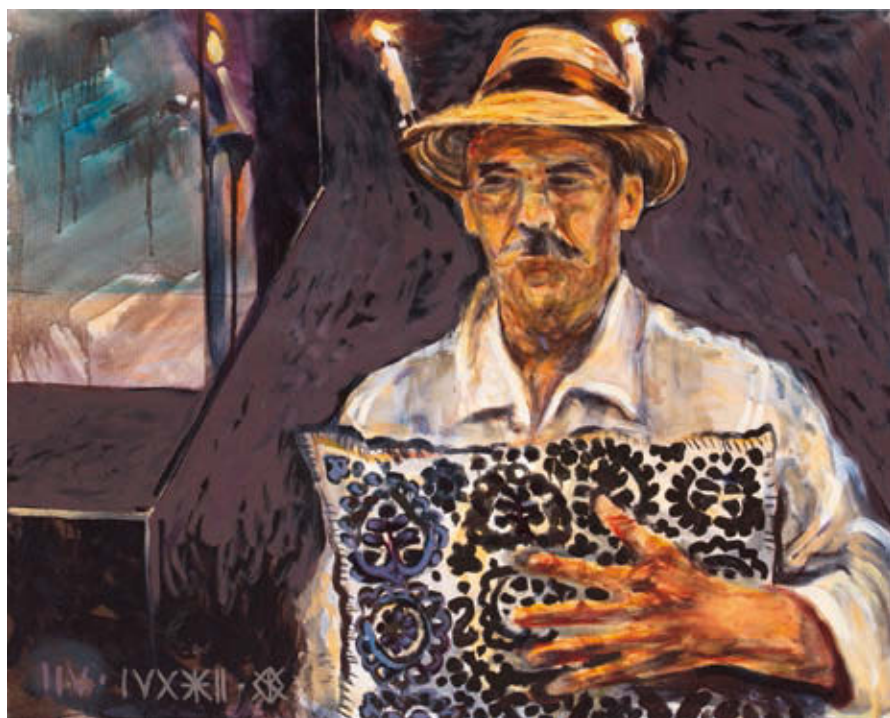

ÜTŐ GUSZTÁV: *Esőisten*, 2017-18, olaj, vászon, 100×140 cm

Motívumvilága szimbolikus jelentést hordoz, az univerzum energiáit tárja a néző elé, azokat az erőket, amelyek túllendítenek a hétköznapi élet apró problémáin, és új távlatokat nyitnak egy másik dimenzió felé. A festmények szellemisége továbbviszi a cselekményművek meghatározó jellemvonását, tematikájukban organikusan kötődnek egymáshoz, az identitáskeresés, a helyi, lokális jegyek felmutatása, a transzilvanizmus gondolatköre szervesen él tovább bennük. Éppen ezért motívumviláguk is megegyezik, például a székely népi vagy az erdélyi kultúrára jellemző elemek használata. Visszatérő motívum a székely rovásírás is, amely minduntalan felbukkan festményein olyan nyira, hogy a szignóját is a rovásírás elemeiből építette fel. A rovásírás jelei festői megnyilvánulásokként jelennek meg a képeken, de ugyanakkor értelmezési irányt is szabnak nekik.

ÜTŐ GUSZTÁV: *További madártollak*, 2016, olaj, vászon, 80×100 cm

Kérdésekre, hogy mi készítette az *Égi jelenések* című sorozat fotózására és megfestésére, Ütő Gusztáv így válaszolt: „a felfelé nézés igénye, a magasabbrendű dimenziók kutatása, az elrugaszkodás a hétköznapitól”. A sorozatot domináló kék szín akarva, akaratlanul Yves Kleint és *Az ugrás a semmibe* című emblematis fotóját juttatják eszembe. Mit sugallnak ezek a képek? A felfelé való szárnyalás vagy az egzisztencialista ürességbe való ugrás szabadságát? A kulcsot a sorozat címe adja meg, amely megfordítja az irányt, párbeszédet

ÚTŐ GUSZTÁV: *Nagyenyed*, 2017, olaj, vászon, 100×140 cm

ÚTŐ GUSZTÁV: *Ütőék*, 2013-18, olaj, vászon, 100×110 cm

folytatva Yves Klein magatartásával. Munkái nem ugrást feltételeznek, hanem a magasba való szárnyalást vetítik előre. Égi jelentés, valaki jelez valakinek valamit, dialógus jön létre, amelyben az ég kék síkja nem az egyedülállébe vetettség szorongását, hanem a párbeszéd, a személyes kapcsolatteremtés lehetőségét, sőt igényét tárja fel.

Ezt a törekvését jól példázzák a *További madártollak* (2016) és a *Lokális vs globális* (2016) című festményei is. Az előzőn megjelenő elem, a madártoll visszatérő motívuma munkáinak, könnyedségével, légiességével ég és föld közötti kapcsolatteremtő elemként jelenik meg. A művész nagy hangsúlyt fektet a vertikális vonalvezetésre, a fent és lent kapcsolatának motívumára. Így például a *Meghajlás* (2011) című festményét ketté vágó sárga csík a lehajló gesztus markáns elemeként szabja meg kompozíciót.

Amennyiben a festést mint performatív cselekvést értjük, érezhetővé válik az a láthatatlan energia, amely által a műalkotás hat a nézőre. Hatását performativitása által fejti ki nemcsak a cselekvés, hanem a tárgy és a jel szintjén egyaránt. A festmény a pillanat feszültségét sűríti magába, amelyet a művész átélt a festés ideje alatt. Az alkotói folyamat erősen hangsúlyos, ráadásul a művész többször is újrafesti, újragondolja a művet, új elemeket visz bele, úgy érzi, hogy soha sem ért a végére. Elsősorban a kép elvárásainak enged, kalandszerűen veti bele magát ebbe a dialógusba, amelyben festő, festmény és néző kölcsönösen formálják egymást.

A munkák egy másik meghatározó jegye a helyspecifikusság. *Lokális vs globális* (2016) festményének a címe magáért beszél, hiszen e fogalmakon belüli tematizálás

ÚTŐ GUSZTÁV: *Lokális vs globális*, 2016, olaj, vászon, 80×100 cm

lehetősége végtelen: a gazdaság, politika, hagyomány, vallás vagy szekularizáció témája egyaránt belefér. Ezt a szintagmát hallva elsősorban a globális világgazdaság térszerveződésére, a határok elmosódására gondolunk, másrészt pedig arra, hogy a művészet és a kultúra hogyan definiálja magát ebben a közegben. Vannak-e határai, van-e nagyvárosi vagy vidéki jellege, az erdélyi művészet hogyan viszonyul a nemzetihez, egyáltalán: a nemzetközi művészeti szcénához? A posztmodern világszemléletben nem újdonság, hogy a centrum és a periféria viszonya megváltozik, a centrum elveszíti monopol jellegét, és a periféria ezáltal vele egyenrangú helyet kap. Ebben az esetben akár szó szerint is értelmezhető mindez: a Székelyföld mint a magyar periféria, a határország. A festmény terét dominálják, szimbolikus értelmű madártollak, a felfelé szálló füst egy vallásos rítus mozzanatát idézik a néző elé. Így a fogalompár térbeli (földrajzi) vonatkozása az idő és időtlenség, a profán és szakrális kifejezőeszközeivé alakul át.

A *További madártollak* (2016) című festmény továbbviszi a gondolatkört, az álomvilágát kapcsolja össze a hétköznapi élettel. A tollakkal töltött székely varrottas párna a

székely nemzeti identitás ma is aktuális problémáira hívja fel a figyelmet. Az önarckép frontális kompozíciója erős hitet, határozott magatartást, mondhatni optimizmust sugall: a művész életvízióját. „Ami még nincs, de lesz, az már van.”

Jegyzet

- 1 Útő Gusztáv képzőművész, a nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetem adjunktusa, tagja több szakmai intézménynek mind országos, mind nemzetközi szinten. Szakmai tevékenységének elismeréseként sok rangos kitüntetésben részesült, mint például a bukaresti Képzőművészeti Szövetség Performansz-díja (1996), a Magyar Művészeti Akadémia Koller-díja (1999), EMKE-díj (2001), Munkácsy-díj (2009), Magyar Ezüst Érdemkereszt (2014).
- 2 Útő Gusztáv az akcióművészetet cselekményművészetként nevezi meg: „Számomra az akcióművészet térben és időben zajló cselekmény (mozgás), amely hangzó és vizuális képeket produkál, s ezeket a szerző különböző anyagok és technikák segítségével, illetve a közönség bevonásával vagy anélkül valósítja meg, és esetenként dokumentálja is.” (...) a saját, magyarított megnevezésemet – cselekmény, illetve cselekményművészet – ugyan nem találtam meg sem az írott, sem a hangzó médiában, de magyar nyelvű előadásaimban az utóbbi tíz év alatt rendszeresen használtam.” Lásd: Adalékok az akcióművészet történetéről Erdélyben és Székelyföldön, DLA-értkezés, Budapest, 2012, 6.
- 3 Csináljuk másképp, interjú, Transzindex, 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=asdCUWDMzlk>.

A bad painting körül

Ágnes von Uray *Idefordul* című tárlata

LÓSKA LAJOS

Budapest Galéria, 2018. I. 19. – II. 25.

Ágnes von Uray, alias Szépfalvi Ágnes *Idefordul* című kiállítását tekintetik meg az érdeklődők a Budapest Galéria Lajos utcai épületében. Szépfalvi 1990-es évek

első felében induló festészete formailag az időszak figurális művészeinek – Szűcs Attila, Lajta Gábor, majd a Sensaria társaság tagjai közül László Dániel, Szabó Ábel – kifejezőmódjával rokonítható. Legközelebb talán Lajtához áll, mivel a stiláris egyezések mellett témaválasztásuk is hasonló, mindketten előszeretettel dolgoztak fel különféle színházi és filmes témákat (*Forgatás a parkban*, 2003). Jellemző még munkásságára, hogy nőművészzel is foglalkozik, valamint gyakran készít parafázisokat a francia impresszionisták alkotásairól. Jó példája ennek a fák között, napcsíkos zöld fűben ülő fehérruhás menyasszonya (*Cím nélkül*, 1997), de átdolgozta különböző magazinok illusztrációit is (*Horror vacui*, 2001).

Azok – miképpen jómagam is –, akik ilyen előismertekkel indultak el a Lajos utcába, meglepődtek, esetleg csalódtak is, a művész ugyanis az utóbbi három-négy esztendőben fokozatosan felhagyott a látványfestészettel és bad painting jellegű képeket kezdett el készíteni. A bemutatón giccses, elrajzolt figurákkal, közhelyes témák felvonultatásával igyekeznek meglepni a látogatót, miközben többnyire megmarad a klasszikus művészettörténeti témák, mitológiai történetek (*Maya, Három Grácia, Európa elrablása*) átdolgozásánál.

A mai világunkban egyre gyorsabban bukkannak fel, majd tűnnek el a különböző törekvések. Megszületésükhöz nem kell más, csak néhány, az éppen elfogadott művészeti trendeket megváltoztatni akaró festő, és egy, az alkotásaikat összegyűjtő, bemutató és értelmező művészettörténész. A „rossz festészet” is így jött létre. Az irányzat a 70-es években az Egyesült Államokban született Neil Jenney festő, majd Marcia Tucker kurátor kezdeményezéséből. Ugyanazt a kritikus attitűdöt tűzte zászlajára, amit általában minden új avantgárd stílus: a társadalom és a kultúra közhelyeinek a kifigurázását, kigúnyolását. Több évtized elteltével, valószínűleg az amerikai mintáktól inspirálva rendezték meg 2008-ban Bécsben, a MUMOK-ban a *Bad Painting – good art* című tárlatot, melynek kapcsán P. Szabó Ernő így ír: „...kulcsszerepe volt a tiltakozásnak a bevett formák, a sztereotípiák, a tradícióra hivatkozó

foto: Berényi Zsuzsa

ÁGNES VON URAY: *Kata ocelottal*, 2013, olaj, vászon, 70x60 cm

ÁGNES VON URAY: *Grethe*, 2013, olaj, vászon, 102×154 cm

vagy éppen trendinek számító, ám tartalmilag, minőségileg megkérdőjelezhető megoldások, az avantgárd egyeduralma ellen”¹.

Ha alaposabban megvizsgáljuk a bad painting jellegű munkákat, azt kell tapasztalunk, hogy nincsenek sajátos, csak hozzájuk köthető stílári jegyeik, leginkább a giccses előadásmód, az erotika, a végtelenségig elrajzolt figurák, a túlhajtott expresszív és primitív formák jellemzik őket. Előzményeiket pedig a dadaizmusban és a nyers, durva, csiszolatlan kifejezőmódokat összefogó art brut-ben kell keresnünk.

Megjegyzem, vannak olyan hazai művészek is – elsősorban felugossy László elrajzolt alakjaira, Bogdándy Szultán csontokból és más hulladékból készült objektjeire, esetleg Elekes Károlynak az Ecseri piacon beszerzett, feljavított képeire gondolok –, akiknek alkotásai beletartozhatnának ebbe a műfajba, miközben ők esetleg nem is tudnak erről.

E rövid visszatekintés után lássuk magát a kiállítást! Nem minden alap nélkül jelenthetem ki, hogy a kollekciónagyrészt a nőkről és kisebb mértékben a macskákról szól, mivel a képek mindegyikén hétköznapi hús-vér vagy elképzelt, különféle jelképként megjelentett, lengén öltözött nők és aktok láthatók, viszont férfiember egyetlen sincs rajtuk. Az első teremben azonnal szemben találjuk magunkat a nőiség allegóriájával, egy arany keretben tengerparton pózoló, felemelt karú hölgygel, *Glóriával* (2014). Átellenben az *Első bál* című festményen (2014) négy fedetlen vállú fehér ruhás leány tűnik fel. Ebbe a helyiségbe kerültek a mű születésének különböző fázisaira utaló vázlatok is. Mint ismeretes, a művészek

egészen a 20. század elejéig számos vázlatot készítettek a megfestendő képhez. Nem csoda hát, hogy ez a gyakorlat, illetve a téma, sőt a cím is felidézte bennem Borsos József *Lányok bál után* (1850) című biedermeier képének finom erotikáját. Az örökbecsű műalkotásokat és mitológiai jeleneteket megidéző munkák egyike az Európa elrablásának történetét elmesélő. A témának az antikvitás óta számos feldolgozása született. Ezek legtöbbje azt a jelenetet örökíti meg, amikor Zeusz bika

ÁGNES VON URAY: *Glória*, 2014, olaj, vászon, 120×100 cm

ÁGNES VON URAY:

Első bál, 2014,
papír, vegyes
technika,
140x140 cm

fotó: Berényi Zsuzsa

képében elrabolja Európát, Agénór főnőcsai király lányát. Uray giccset idéző stílusban festette meg a történetet, tengerbe gázoló fekete bikával, rajta ülő vörös hajú hölgygel (*Európa*, 2013). A *Három Grácia* (2014), amelyen három fehér bikinifelső és kék fürdőruhakendős hölgy táncol a tengerparton egy piros drapéria előtt, almát tartva a kezében, jól felismerhetően Raffaello hasonló című remekművének kompozíciós megoldásait követi. A „rossz festészet” szerintem legjobb példája a kiállításon a művész tudatosan elrajzolt, Goya remekére is emlékeztető, ruhátlan Mayát ábrázoló vászna (*Maja*, 2015). A fekvő akt egyik lába jóval rövidebb a másikonál, mellette pedig olyanok, mintha két levehető zsákocskát akasztottak volna a helyükre. Befejezésül szólnom kell a több tucat cicás rajzról is. A macskákat az egyiptomiak időszerűsítésünk előtt 2000 körül házasították, és napjainkban is a kedvencünk. Nem véletlen tehát, hogy az évszázadok folyamán számos szimbolikus jelentéssel ruházták fel e doromboló teremtményeket. Az Egyiptomból Hellászba, majd Itáliába kerülő macskák Rómában Diana

istennő jelképeivé váltak. Mindig is nőies állatoknak tartották őket, ezért is szerepelnek attribútumként különböző aktfestményeken Manet *Olympiájától* Czimra Gyula *Pihenéséig* (1956).

A galériából kilépve eltöprengtem azon, hogy bizony tudatosan rossz, elrajzolt képet sem olyan könnyű festeni. Ez az akadémikus végzettségű Ágnes von Uraynak sem mindig sikerült, ugyanis el kellett volna felejtene minden olyan, a főiskolán tanult koloncot, mint az anatómiai ismeretek, az arányrend, a megkomponáltság, a színek célzatos használata stb. Napjainkban a művészet területén már nem olyan egyszerű újat, meglepetést kitalálni, mint a 20. század elején, a közönség régen megszokta a művészek provokációit. Ám miközben a sorra születő irányzatokkal, kifejezőmódszerekkel ismerkedünk, nem árt emlékeznünk arra az örök igazságra, hogy a műalkotás esetében a tartalom ugyanolyan fontos, mint a forma, illetve hogy az ellentétek nemcsak elválasztják és megsemmisítik, de ki is egészítik egymást. És így van ez a széppel és a rúttal, valamint a jó és a rossz művészettel is. Talán ez lehet a kiállítás egyik tanulsága.

Jegyzet

1 P. Szabó Ernő: Rossz képek, jó művészet, Új Művészet, 2008/7, 31-33. o.

Teremtő nő

Rabóczky Judit Rita kiállítása

CSORDÁS LAJOS

FUGA, 2018. I. 18. – II. 5.

Rabóczky Judit Rita: *A világ eredete*, 2017, vegyes technika, változó méretek

Fotó: Berényi Zsuzsa

Nem akarom a vaginával kezdeni. Nem akartam. És hát mégis. Mert Rabóczky Judit FUGA-beli kiállításán nem lehet félrenézni, nem észrevenni, eltekinteni úgymond. Új szobrain szinte provokálón ott világít vagy leplezetlenül kínálkozik ugyanis a szent, termő női közép. Maga a kiállítás címe, *A világ eredete* is erősen erre irányítja az értelmezést, azonnal beugrik Courbet festménye a realiztikusan ábrázolt női nemi szervről. De félrevinne, ha a nagy érdeklődést kiváltó tárlatot Rabóczky Judit vaginamonológiának értelmeznénk.

Ez a kiállítás talán ott kezdődött, hogy összetört a művész(nő) legkedvesebb tükre. Szilánkjaira potyogott vele minden benne őrzött pillantás, minden grimasz és póz is. Összetört a nő, aki a tükörben volt. És a művész tárgyat formált az élményből. A szilánkokból szoborként újraalkotta a nőt a tükörben. Ez a figura áll diadalmasan a kiállítótér szentélypontján, a fő helyen, mint valami női Oscar-szobor, egy csillogó bálvány, karba tett kézzel, stabil kisterpeszben, diadalmasan. Hatalmas árnyékot vet a falra, őt világítja a legerősebb lámpa, a testét beborító tükörszilánkok pedig teleszórják fénydarabkákkal a félhomályos teret, és ezzel össze is kötik a benne elhelyezett női szobortesteket. Az egész tér együtt érvényes. Ha a terem nem lenne L alakú, mindez egyértelműbben látszana. Végtere is, mindegyik ugyanaz a nő – a nő – a tükörből: ahogy hanyatt dől és felhúzza vagy fotelben ülve széttárja lábait, bukfenchezik, áldozatként függ, akrobataként (pontosabban artistaként) szárnyal a levegőben.

Aki találkozott Rabóczky Judit öt-hat évvel ezelőtti, eleven, színes kábelszobraival, fölfedezheti gesztusaikat az itteniekben is. A terem túlsó végén, a főalak ellenpontjaként például egy mélyen előrehajoló, lábai között hátranéző, kibújó alakot látunk, az *Önszület*, amely annak idején, emlékszem, elkészült kábeltől is. Hasonlóképp a *Lilith*nek nevezett, falra kapaszkodó szobor. A főfigura, a *Királynő* is létezett már egy korábbi drótmunkában. A régebbi alkotások legtöbbszörében azonban nem volt még ennyire egyértelmű neme. Legfeljebb sejteni lehetett. Most határozottan, sőt provokálóan: nők. Ez a legfőbb identitásuk. Rájuk került nemük pecsétje.

Hogy mi az oka ennek a nemi egyértelműsítésnek? Kerülném azokat a feltételezéseket, hogy esetleg a #metoo-hadjárat vagy valamilyen feminista aktualitás által kiváltott trendkövetés lenne az. Bár nyilván szerepük van az említett korjelenségeknek abban, hogy ennyire erős és látványos,

Rabóczy Judit Rita:
A világ eredete, 2017,
vegyes technika,
változó méretek

foto: Berényi Zsuzsa

összefoglalásszerű önreflexió került ki a fiatal szobrászról keze alól. De sokkal mélyebbre nyúlóak az előzmények, mindazok a formai, anyaghasználati kísérletek (útkeresések), amelyekkel a pályára lépése óta gyakran meglepett bennünket.

Újra találkozunk például munkáiban terrakotta hatású anyagokkal, ilyeneket csak alkotó korszaka kezdetén használt, hisz az utóbbi tíz évben fémmel dolgozott, vaslemezzel, dróttal, kábellel – többnyire újrahasznosított dolgokkal. Fém ezúttal nincs. A szobrok részben földhatású cementkeverékből és parketragasztó masszából készültek, a figurák egyénisége szerint. Az ősanya típusok inkább földszerű materiából. Például a főalak jobbján és balján kitárulkozó két ősasszony: a fotelben ülő figura mintha megtermékenyítésre váró fáraónő lenne, színes Nofertiti-szemekkel, a földön fekvő pedig talán egy profanizált világszülő.

Ahogy távolodunk a főalaktól, a figurák felemelkednek. A földközeli és nehézkes ősannyakkal ellenkező, flitteres, könnyű légtornászokká változnak, akikről nem lehet eldönteni, hogy megkötözve lógó áldozatok vagy artisták. De láthatóan modern nők. Végül pedig a – szintén a földön, sőt két lábbal a földön álló – visszatekintő *Őnszülő*, a művész allegóriája. Bár lényegében mindegyik az.

„A kilenc szobor drámai bátorsággal fogalmazza meg az ember(nő) megannyi arcát, félelmeit, odaadását, erejét, keccességét, vulgarizmusát” – írja Jerger Krisztina, a kiállítás kurátora a kísérőfüzetben, szabadon hagyva az értelmezési

lehetőségeket. „Politikusak ezek a művek, a szó eredeti értelmében, hisz a közösség ügyéről beszélnek. Hogy ha ezek nem közös kérdések, ha saját legbelső életünk, kínjaink, indulataink, révületeink, elhallgatásaink, bántásaink és bántódásaink, sértéseink és sérüléseink nem azok, akkor mi a közös?” – hangzott el Parti Nagy Lajos megnyitóbeszédében. És ideírnék még egy világító erejű idézetet Kemény Dávidtól is, e néhány sor felkerült a kiállítás falára, tehát részévé lett az alkotásnak: „...törött tükröd vagyok, úgy verem vissza a fényt, ahogy tartasz / ha bántasz, magad bántod, ha szeretsz, bennem megtalálsz”. Mindenki viszonyba kerül az alkotásokkal. Talán Gergye Krisztián ment a legmesszebbre a megnyitón előadott táncperformanszával, lényegében fizikailag nővé avatta őket.

Egy biztos, hogy fontos és összegző kiállítás ez Rabóczky Judit pályáján. Artisztikus figuráit, különös anyagait és technikáit új összefüggésbe állította, hogy leplezetlenül élénk álljon, és szavak nélkül ránk kiáltss: nő vagyok! Teremtő nő.

fotó: Berényi Zsuzsa

Rabóczky Judit Rita: *A világ eredete*, 2017, vegyes technika, változó méretek

Kísérleti anyagtársítások

Hand Tufting +

PÉTER SZABINA

Várnegyed Galéria, 2018. I. 18. – II. 20.

A Woolcano művészeti és technológiai labor első projektje – Paczona Márta képzőművész kezdeményezésében – a *Hand Tufting* + nevet viseli. Az I. Alternatív Textil Symposion csoportja nyitott, önszerveződő, egyéni utakat járó művészekből és tervezőkből álló alkotóközösség. Ennek köszönhető, hogy a textiltervezőkön kívül képzőművészek is tagjai a csoportnak. Az ebből fakadó sokféleség következtében az alkotók egyedi műalkotásokat és kiegészítő tárgyakat hoznak létre. A különböző művészeti területekről érkező alkotók a hand tufting, azaz a kézi tűzésű szőnyegkészítési technika művészi adaptálhatóságát kutatják. A hand tufting manuális technikaként érkező

közvetlenséggel illeszkedik a szövéshez kapcsolódó rétegzett és szerteágazó kulturális hagyományokhoz. Éppen a manualitás miatt a személyes és a történeti idő is beépül az alkotásba, így nemcsak a szálak szövődnek egybe, hanem az alkotó egyénisége, személyes állapota is bekerül a szövetbe.

A projekt keretén belül létrejött s első alkalommal a Várnegyed Galériában bemutatott munkák egytől-egyig arra kínálnak alternatívákat, hogy egy-egy műalkotás esetében miként alkalmazhatóak e technika eddig még kiaknázatlan sajátosságai. A gyapjúban rejlő lehetőségek feltérképezésén túl számos újító anyagtársításra vonatkozó, különböző művészeti regisztereket is ötvöző mű született. A kiállítók közelítésmódjára egyszerre jellemző a különböző tradicionális technikák felhasználása és azoknak a mai korra történő átírása, a kreatív anyaghasználat, anyagtársítás. Péter Ágnes szobrászművész korábbi, speciálisan csiszolt, a nézőt

PÉTER ÁGNES: *Kitörő erők*, krómacél és gyapjú, 6 db 50x50 cm

folyamatos mozgásra inspiráló síklemezből készített krómacél munkái kifejezési körét tágította e technika bevonásával, így objektjei a kiállítótérben színes, folyamatos, egymásra épülő, több dimenziós téri rendszerként működnek. Pataki Tibor különleges struktúráiban a papíralapú kiadványok metszeteinek grafikai rétegeit és a fonalak monokróm felületeit rendezte festői kompozíciókba.

A hand tufting technikában rejlő szabadságnak köszönhetően a sík felületek térbe fordulhatnak át. A tértexil más-más megközelítését olvashatjuk ki Monique François ritmussal, fénnel és árnyékkal operáló objektjeiből, Freund Éva különböző médiumokat ötvöző installációjából, Burián Norbert *Gömbhullám* című térképzetéből, valamint Szilágyi Erzsébet könnyed és játékos munkáiból. Számos műben hangsúlyos szereppel bír az organikus és a környezettudatos szemléletmód. A természetben fellelhető mintázatok és struktúrák ihlették Szabó Anikó tengerparti homokdűnéket idéző alkotását vagy Paczona Márta realiztikusan megalkotott mohás felületét is, aki nemcsak téma-, hanem sokszor alapanyag-választásában is követi a kortárs design újrahasznosított hulladékok felhasználását preferáló törekvését.

Fotó: Paczona Márta

Fotó: Péter Ágnes

PATAKI TIBOR: *Melegség*, részlet, 154×80 cm, hand tufting, gyapjú, papír és filc

A résztvevők témaválasztására a legújabb technikai eszközök által kivitelezhető vizuális tartalom iránti elhivatottság jellemző. Ennek eredményeképp különböző innovatív szemléletű burkolati megoldással találkozhatunk – Paczona Márta és Szűcs Blanka tervezésében – melyek például hangelnyelő tulajdonsággal is rendelkeznek. A kiállítótérben látható kísérleti textilek és tértextilek példaként szolgálnak arra, hogy az iparművészet és a képzőművészet mezsgyéjén miként lehetséges elszakadni attól a befogadói pozíciótól, amely szerint egy tárgy csupán használati vagy reprezentatív funkcióval rendelkezhet. Nem kizárólagosan használati vagy díszítő funkciókat betöltő műveket láthatunk itt, hanem olyan objektumokat, amelyek „gondolkodnak”.

A projekt első szériájában létrejött alkotások kielégítő választ nyújthatnak a kortárs képzőművészeti design egyik központi kérdésére: miként egyeztethető össze az ipari, technológiai fejlettség és sokszínűség a nem a tömegtermelés követelményeihez alkalmazkodó, egyedi szemléletmóddal, kézműves megformálással? A projekt alkotói túlléptek e két különböző jelzőlámpa által felrajzolt nyomvonal szigorú követésén. E kettősség meghaladásáról tanúskodnak a megszületett munkák is: az alkotók harmóniákat kovácsoltak az előttük álló lehetőségekből. Ennek köszönhetően lépett fúzióba a hand tufting technika többek között a krómacéllal, a betonnal, a fával, a papírral, a nemezzel, az újrahasznosított hulladékkal.

PACZONA MÁRTA: *Magmafolyam / prototípus*, 3 db 50×50 cm, hand tufting, gyapjú és plexi hulladék

Tehetsége szerint demokratikus

Török Richárd szobrászművész emlékkiállítás

WEHNER TIBOR

Múcsarnok, 2018. I. 18. – 2018. II. 18.

Török Richárd (1954–1993) szobrász műveinek együttese 1985 után harminchárom évvel, 2018 januárjában tért vissza a budapesti Múcsarnokba. A *Műterem* című, 1985-ös tárlaton három magyar szobrász, a „katedra nélküli Mester”, Melocco Miklós és „kétszemélyes osztályának tanítványai”, Körösenyi Tamás és Török Richárd művei fogadták a látogatókat. Török kollekcijában – Melocco poliészter és gipszkompozíciói, Körösenyi lepellel leterített gipszhalottjai mellett – önálló teremben, egymással szoros egységet alkotó térberendezés műveiként jelent meg a két *Oszlop-plasztika* (1983) között a földhányásra helyezett nagy méretű maszk, a *Petőfi-síremlék* (1985), a középpontban pedig a hengeres talapzaton magasodó *dr. Kotlán Sándor-portré* (1987) állt. Az *Oszlop* és a *Petőfi-síremlék* e most megnyílt, a Múcsarnok kamaratermének falait szétfeszítő emlékkiállítás együttesében is szerepel, de a rátságok és a szépségek különös villódzásaiban játszó, csak fotón megidézett dr. Kotlán Sándor-portré alaposabb megismeréséért az Állatorvostudományi Egyetem VII. kerületi, István utcai parkjába kell az érdeklődőknek elzarándokolniuk. A szobrász portréművészetének másik csúcspontját jelentő alkotás, a *Hippokratész* (1985) másodpéldánya viszont tanulmányozható a tárlaton. E mű eredeti változata Török megrendelésre készített, köztérre került alkotásainak sorában az egyik első munkaként valósult meg a hármaskiállítás évében. Ám az eredeti művet hiába keresné az érdeklődő az emléktárlat katalógusában megjelölt helyen, az Orvostovábbképző Intézet kertjében, mert a Szabolcs utcai intézmény megszüntetését követően a bronzba öntött kompozíciót – a szobrász családjának ajándékként – 2009-ben a XIV. kerületi Róna utcai Uzsoki Kórház előcsarnokába helyezték át és avatták fel.

TÖRÖK RICHÁRD:
Hippokratész
mellszobor, 1985

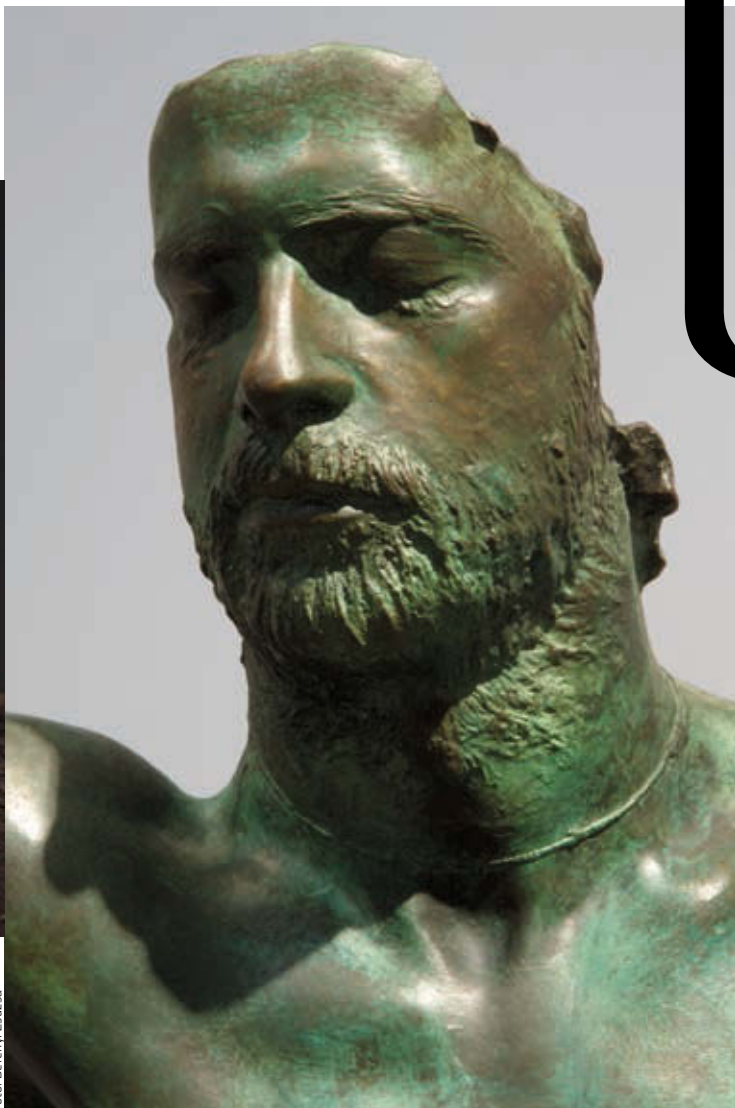
fotó: Berényi Zsuzsa

A Múcsarnok kamaratermében is megbizonyosodhatunk arról, hogy kimagasló jelentőségű alkotás a Hippokratész-szobor, amelynek már a korabeli fogadtatása is elismerő volt: a szakértők elragadtatással elemezték. Egyedülállóan szépnek minősítették a maszkszerűen megjelenített, mély tartalmakat összegző, mesterien megmintázott, a felmagasodó oszloptalapzatra finoman illesztett szuggesztív fantáziaarcmost. A szakállan, mély szemgödörrel és kissé nyitott ajkakkal megformált idős férfialak merengve, méltóságteljesen a távolba tekint, de inkább befelé, önmagába néz, önmagát vizsgálja, és önmagával szembeül a hivatás, az elhivatottság, a felelősség súlyát hordozva és viselve. A mű sugárzása átható, mélyen az emlékezetbe rögződő, súlyos jelentéstartalma mintegy varázsütésre bomlik ki. Török Richárd műveinek egyik elemzője, Vajda György írta: „Ebben a plasztikai felfogásban ott van a szintézis, az »örök«, minden korokon átívelő művészet vágya és lehetősége. Az ember és a drapéria, a portré és az attól elválaszthatatlan posztamentum egymásra felelő vagy éppen ellentétpárokat alkotó együttese így vezet át művészettörténeti

korszakokon, országhatárokon, időn és téren.”¹ Valóban a terek és az idők összeleplezésének lehetünk tanúi e szobrot szemlélve: szobrának tartalmi, szellemi és formai eredőit keresve az időszámításunk előtti évszázadokba, az emberiség görög bölcsőjéhez kell visszafordulnunk, hogy aztán egy különös sorsú, a 20. század utolsó évtizedeiben dolgozó szobrász olyan alkotásához érkezzünk el, amely már a művész halála után, egy új évezredben talált magának új, a korábbi külső helyett egy belső térben véglegesnek remélhető befogadó közeget, környezetet.

Török Richárd az ezerszer kiürültnek és megkopottnak kikiáltott figurativitás, az emberközpontú szobrászat évezredekre visszanyúló tradícióját vállalta és építette tovább: a klasszikus hagyományok talaján állva alkotott friss szemléletű, korszerű, a

Petőfi Sándor, Kossuth Lajos, Széchenyi István, Liszt Ferenc, Bartók Béla, Katona József, Babits Mihály, Móra Ferenc, Kosztolányi Dezső, Pilinszky János, Latinovits Zoltán. A magyar és az egyetemes történelem, a kultúra meghatározó jelentőségű személyiségeit idézte meg hol egyenes megrendelésre, hol pályázatnyertes művet alkotva, de mindig egyéni látásmóddal, valami addig ismeretlen megfogalmazva. Ezek a portrék alkotják az emlékkiállítás fő vezérfonalát: mellettük csak néhány egyszalagos kompozíciója született, amelyek közül az *Énekesnő* (1984) és a *Táncosnő* (1988), valamint a *Befejezetlen Madonna* (1992) gipszben,

fotó: Berényi Zsuzsa

fotó: Berényi Zsuzsa

TÖRÖK RICHÁRD: *Petőfi-síremlék*, 1985

TÖRÖK RICHÁRD: *Oszlop*, 1983 (részlet)

korszak szellemiségével és jelenségvilágával együtthangzó, új szépségeket és rátságokat is felmutató, tág érvényességű munkákat. Lehunytt szemek vagy a távolba révedő, átszellemült tekintetek, félbe maradt, tétovává vált mozdulatok, a talapzatot szervesen a kompozícióba illesztő plasztikai megoldások, a figurát, a portrét különleges látásmóddal megjelenítő, szellemes és formabontó metódusok, bravúros anyagkezelés, érzékeny mintázás, érzelmi izzás, feszült atmoszféra – talán ezek a a szobrászatát jellemző legfontosabb vonások, meghatározó jegyek. Műhelyében fantáziaportrék, önarcképek, történelmi személyiségek, a tudomány és a művészet jól ismert alakjainak szobormásai formálódtak: Hippokratész mellett Szókratész, Szent István, Leonardo da Vinci, Mátyás király, II. Rákóczi Ferenc, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály,

a *Teniszező* (*Mintázott ember*) (1984) – teniszütős önportré – gazdagítja a tárlatot. Fontos megjegyezni, hogy a *Táncosnő* bronzváltozata 2014 óta Vasvár város-központjában, a *Befejezetlen Madonna* kőbe faragott variánsa 2004 óta a piliscsabai Pázmány Péter Katolikus Egyetem parkjában áll. Az életmű az ezredfordulót követő utóéletének fontos mozzanata az is, hogy a hagyaték Vasvár múzeumának letéti állományát gazdagítja 2006 óta: ekkor nyílt meg a múzeumban Török Richárd állandó kiállítása – a mostani emlékkiállítás anyagának nagy hányada is onnan érkezett Budapestre. Néhány más gyűjteményben (Szépművészeti Múzeum–Magyar Nemzeti Galéria, Petőfi Irodalmi Múzeum) és

TÖRÖK RICHÁRD: *Móra Ferenc mellszobor, 1991*

TÖRÖK RICHÁRD: *Róma, 1983*

fotó: Berényi Zsuzsa

fotó: Berényi Zsuzsa

TÖRÖK RICHÁRD: *Táncosnő, 1988*

fotó: Berényi Zsuzsa

magángyűjteményben őrzött mű egészítette ki azt a kollekción, az életnagyságú vagy 5/4-es méretben kivitelezett – így a közösségi külső és belső terek léptékéhez idomuló, mintsem a tradicionális kispasztika-kategóriába sorolható – alkotásokat.

Az intenzív hatóerőket összpontosító szobrok áramkörében a néző átérezheti, amit Sváby Lajos festőművész így összegzett harminchárom évvel ezelőtt a három szobrász tárlatát kísérő katalógusban: „Török Richárd számára közbenső anyag a gipsz, mert úgy képezem, hogy szüksége van arra a fokozatosságra, melyet az ellenállóbb anyag megkövetel. Török Richárd szobrai úgy adnak, hogy emlékezésre serkentenek. Nem megdöbbentenek, hanem pontról pontra hatnak. Nem elrabolnak, inkább vezetnek. (...) Beleérezése-megérezése-átélése részesévé tesz engem és másokat, és ahogyan újragyúrja alakjait, a megnevezhetően létezett és a megnevezhetetlenül létezőt, ugyanúgy újraterelem egy elfeledett érzést, érzésvilágot. (...) Különös tehetsége van a distanciákra: nem eltávolít, hogy szemlélhessen. Ő megy hátrább. Ő választja meg a számára legoptimálisabb távlatot, hogy láthasson. Nem erőszakos a tárgyakkal, tárgyát látni akarja, tehetsége szerint demokratikus. A szobor, a kép is éli és megéli a kivágatást, organikus életet él. A művész dolga metaforává alakítva elmondani, gyúrni az elmondhatatlan és megfejthetetlen emberi életet.”²

Jegyzet

- 1 Vajda György: A mintázó ember. Török Richárd szobrászművész kiállítása. Kecskemét, 1990, Városháza (katalógus).
- 2 Sváby Lajos: Műterem. Körösnéyi Tamás, Török Richárd és Melocco Miklós kiállítása. Budapest, 1985, Múcsarnok (katalógus).

Az ismeretlen radikális

Bokros Péter emlékére

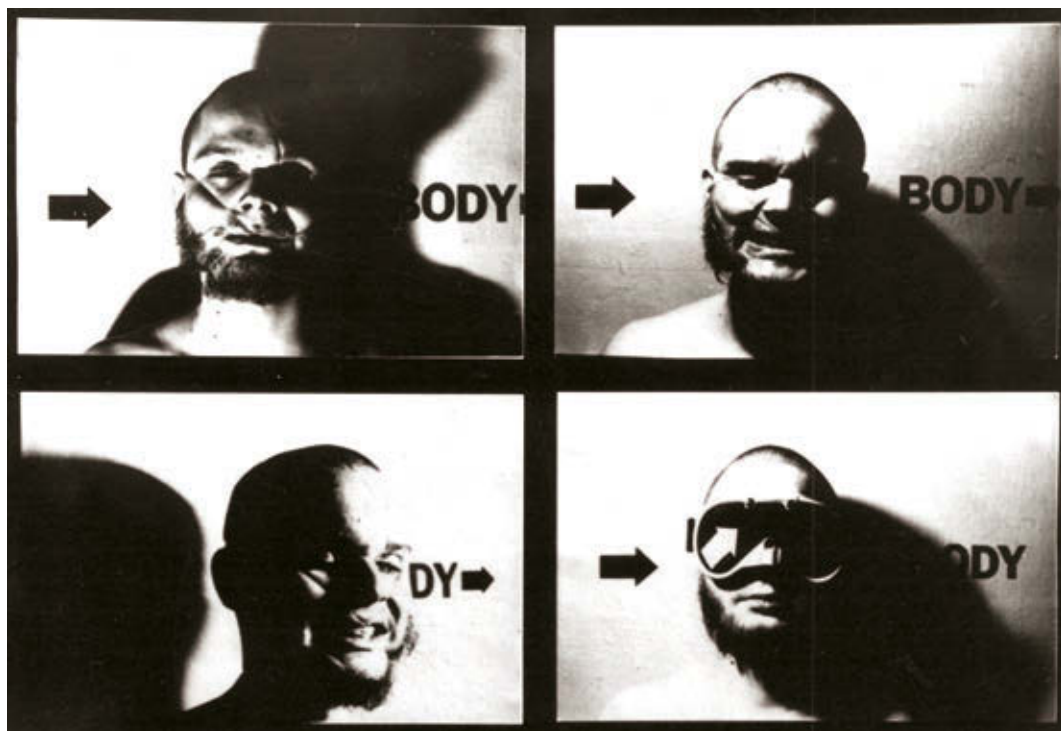
NAGY KRISTÓF

2017. december

16-án elhunyt Bokros Péter (1957–2017), az Inconnu-csoport alapító tagja. Bokros Péter neve nem feltétlenül ismerős a mai magyar képzőművészetet követőknek, sőt lehet, hogy az Inconnu sem. Pedig a csoport az 1980-as évek magyar művészeti életének az egyik legizgalmasabb és legkülönösebb jelensége volt. Az amatőr szolnoki srácok a kor hazai képzőművészeti szcénájánál esztétikailag és politikailag is jóval radikálisabb művészetet csináltak, és így Bokros pályája egyetlen évtized alatt érintett egy katonai büntetőszázadot, egy Susan Sontag által védnökölt kiállítást és több, a budapesti alternatív szcénában is kirívó performanszt. Az pedig, hogy róla most csak a politikai sajtóban és annak is csak a jobboldali felében jelentek meg emlékezések, jól mutatja, hogy a csoport tevékenysége, melyet a művészeti életben mindig is kevesen és kevésre értékelték, mára szinte feledésbe veszett. Ennek nem a csoport művészeti minősége az oka, hanem az, hogy az „inconnusok” sikeresen próbálták áthágni a művészet bevett szabályait, és azon kívüli, politikai célok szolgálatába állítani művészeti eszközkészletüket.¹

Az Inconnu-csoportot az 1970-es évek végén, Szolnokon alapította Bokros Péter, Csécsei Mihály és Molnár Tamás. Bár a csoport tevékenységét a radikális művészeti határsértések és politikai állásfoglalások jellemezték, Bokros pályájának indulása még a hagyományosabb művészeti műfajokhoz kötődött: az 1970-es évek második felében grafikai és tűzzománc-kiállításait kisebb szolnoki kiállítóterekben mutatták be. A csoport alapítói közül egyedül Bokrosnak volt képzőművészeti háttere: szülei, Bokros László festőművész és Bokros Júlia keramikus is a Szolnoki Művésztelepen

dolgoztak. A csoport korai, szolnoki tevékenységét a mediális sokszínűség jellemezte: egyszerre kísérleteztek Galántai György hatására a mail arttal, és közben olyan performanszokat hoztak létre, amelyekben brutálisan megkínózták és deformálták saját testüket. Bár az Inconnu-csoport távol volt a hazai művészeti mezőtől, ekkor még példaképeik művészeti példaképek voltak: Galántain túl Hajas Tibor, Szentjóbgy Tamás, Halász Péter és Hermann Nitsch – olyan művészek, akikkel jellemzően nem kerülhettek személyes kapcsolatba, mert már nem éltek vagy külföldön voltak. Személyes háttere miatt éppen Bokros Péter volt az, aki az

BOKROS PÉTER / INCONNU-CSOPORT: *Body*, 1979

Forrás: Artpool Művészetkutató Központ

ismeretlen fotós

Testek metafizikája. Az **INCONNU-CSOPORT** performansa a Fiatal Művészek Klubjában, 1980. január 18.

Forrás: Artpool Művészetkutató Központ

Inconnu-csoportot kezdetben még leginkább ezekhez a művészeti referenciákhoz és a művészeti világhoz kötötte, még ha annak intézményeit sosem vették komolyan: Bokros Péter és Molnár Tamás 1981-ben például csak a provokáció kedvéért jelentkeztek a Képzőművészeti Főiskolára. Ennek ellenére sem ő, sem a csoport többi tagja nem hangsúlyozta egyéni szerepüket. Sőt, az Inconnu-csoport tevékenységét egy olyan kollektivitás jellemezte, melyben az egyéni hozzáadott értékek eltűnnek, láthatatlanná válnak az Inconnu (a szó franciául ismeretlen jelent) mögött.

INCONNU-CSOPORT:

Mona Lisa rendőrruhában.

Az 1985-ös, Budapesten rendezett Európai Kulturális Fórum alkalmából készített grafika

Forrás: Artpool Művészetkutató Központ

Bokros Péter mellett Molnár Tamás volt az Inconnu-csoport másik tagja, aki az alapítástól a rendszerváltásig végig a csoporthoz tartozott. Mindketten részt vettek annak korai, szolnoki tevékenységében, ami alapvetően metafizikai problémákat feszegetett olyan, a korban kevésbé tolerált eszközrendszerrel, mint a mail art és a mazochisztikus performanszok. Ezek és a szamizdatos tevékenység miatt velük szemben hatósági eljárások indultak, amelyeknek következtében tagjai elhagyták Szolnokot, és Budapestre költöztek. Amíg a csoport korai időszakában a lázadás és a radikalizmus főleg esztétikai nyelven fogalmazódott meg, innentől kezdve az Inconnu radikalizmusa elsősorban politikai jellegűvé vált, mivel az 1980-as évek magyar művészeti szcénájában az esztétikai állásfoglalás egyre kevésbé számított politikai kérdésnek. Míg az ebben az évtizedben a konszolidáció és a hivatalossá válás felé mozgó hazai alternatív művészeti szcéna képviselői egy-két kivételtől eltekintve nem ismerték el a csoportot, a korszak ellenzéki politikai mozgalmái sokkal nyitottabban viszonyultak hozzá. Így az 1980-as évek derekára Bokros Péter és az Inconnu-csoport a hazai ellenzék szervez részévé lett – egyrészt kiállításaiikkal, melyek közül az 1984–1985-ben Artéria Galéria néven futó lakáskiállításai, illetve az 1987-es nemzetközi Harcoló város voltak

a legismertebbek. Az utóbbinak nemcsak a hazai szamizdat sajtóban, hanem a New York Review of Booksban is megjelent a felhívása, és ma már szinte hihetetlen módon Timothy Garton Ash, Danilo Kiš, Konrád György és Susan Sontag voltak a védnökei. Másrészt az „inconnusök” az ellenzék szolgálatába állították művészeti tudásukat is. Aktívan és kitartóan nyomtatták és terjesztették a saját grafikáikat (elsősorban matricaként), melyek ekkor szinte kizárólag politikai kérdésekkel foglalkoztak, többek közt 1956 ekkoriban feléledő emlékezetével, a bős–nagyvarosi vízlépcső és az 1984-es olimpiai bojkott elleni tiltakozásokkal. Emellett az ellenzék számos szamizdat kiadványát is nyomtatták és illusztrálták, sokszor névtelenül.

A művészeti autonómia és az egyéni önmegvalósítás politikai célok alá rendelése jellemezte az Inconnu-csoport egyik utolsó, és talán leghíresebb akcióját, amelynek során 1989-ben fejfák százeit faragták ki és helyezték el a 301-es parcellán. Ezzel az akciójukkal – ami szembe ment az 1956 újhivatalos emlékezetét

Meghívó: **BOKROS PÉTER** tűzzománc-kiállítása, 1978, a MÁV Kórház KISZ-klubja

Forrás: Artpool Művészeti Kutató Központ

fotó: Pácsser Attila

BOKROS PÉTER és **GALÁNTAI GYÖRGY** a *Magyarország a tiéd lehet!* című kiállítás megnyitóján, 1984. január 27.

Forrás: Artpool Művészeti Kutató Központ

konstruáló Történelmi Igazságtételi Bizottság akaratával – egyszerre fordultak erősebben a népi formanyelv felé, és hangsúlyozták alkotói tevékenységük kézműves voltát is. Az Inconnu tagjai Krassó Györgyöt követve ezzel az

Ez nehéz is lett volna, mivel Bokros 1989 után sem adta fel azt a fennálló renddel szemben kíméletlenül kritikus pozícióját, amely 1989 előtt jellemezte az Inconnut. Azonban a rendszerváltás utáni Magyarországon gyakorlatilag egyetlen politikai nyelve volt ennek a radikális kritikának: a szélsőjobboldalé. Bokros Péter – aki élete

BOKROS PÉTER: *Új EU-s viselet*, 2016. március 13.

Forrás: Bokros Péter Facebook-oldala

akciójukkal is alapjaiban kérdőjelezték meg azt, hogy a rendszerváltás demokratikusan történt, komoly konfrontációt – és végső soron eltávolodást – vállalva korábbi ellenzéki harcostársaikkal. Az Inconnu ekkorra tudatosan rendelte alá esztétikai eszközeit a politikai céloknak, folyamatosan távolodva a kurrens művészeti irányzatoktól és megvalósítva egyik céljukat, a szakítást a nemzeti burzsoázia melegágyával, a művészársadalommal.² Így 1989 után a csoport nem tudott, de nem is akart visszatérni (vagyis beilleszkedni) a kulturális termelés megszokott világába, a kiállítások és katalógusok, vernisszázok és finisszázok, rezidenciaprogramok és konferenciák univerzumába. Így a rendszerváltás után Bokros Péter már nem dolgozott a szó szűk értelmében vett művészként.

végén közmunkásként dolgozott – ennek a politikai szubkultúrának lett a tagja. 2002-ben az egykori tagok közül Molnár Tamással újraalapították az Inconnu-csoportot. A következő években az MSZP–SZDSZ-kormány különböző lépéseivel szemben készítettek a kortárs művészet esztétikájával már közönöviszonyban sem lévő politikai plakátokat, és érthető indulattal – még ha szerintem rossz irányból is – támadták a fennálló társadalmi rendet.

Halálát a magyar művészeti közeg nem jegyzi, pedig olyat tett, amiről a ma társadalmilag elkötelezett művészete sokat szokott tartani: társadalmi célok szolgálatába állította művészeti eszközeit úgy, hogy a társadalmilag elkötelezett művészettel szemben ezt az elköteleződést már nem is reprezentálta a művészeti világ felé.

Jegyzet

- 1 Az Inconnu-csoport munkássága a legteljesebben az Artpool Művészeti Kutató Központban kutatható. Emellett a Blinken OSA Archivum Philipp Tibor gyűjteménye fontos, kutatható információforrás. A szerző a Közép-európai Egyetemen 2016-ban leadott, *Aesthetics and politics of resentment: the Inconnu Group's shift towards national populism* című szakdolgozatában dolgozta fel az Inconnu-csoport pályáivét.
- 2 Inconnu No. 1, Egyes Számú Földalatti Vonal. Akcionista Folyóirat, Punknown Editor Punknown Kiadó, 1981, 5.

Pécskő-dombi látomások

Balázs János festményei a 2017-es év aukción

P. SZABÓ ERNŐ

Ezen az összképen belül egyre fontosabb helyen szerepelnek

Balázs János (Alsókubin,

Rekordévet zárt a magyar műkereskedelem. Úgy tűnik, a válság évei után újra a régi árakat közelítik az aukciók leütései, és nemcsak a két piacvezető aukciós ház, de például a Nagyházi, a BÁV vagy a Pintér Aukciós ház árverésein is. A csúcsárak természetesen ezúttal is a megszokott nevekhez fűződnek, elsősorban Csontváry Kosztka Tivadarhoz, Tihanyi Lajoshoz, Perlrott Csaba Vilmoshoz, Aba Novák Vilmoshoz, de egy-egy igen magas leütési árnál olykor sokkal jobban jellemzi a műtárgypiac állapotát a keresztmetszet, az alacsonyabb – de nem alacsony – árkategóriákban elért eredmények adta összkép.

1905–Salgótarján, 1977), ahogyan korábban mondtuk és ahogyan ma egyre inkább emlegetik, a „cigányfestő”, a magyarországi roma festészet legkiemelkedőbb alakjának a képei. Művészete röviddel a felfedezése után az érdeklődés középpontjába került, s képei ma múzeumok, magángyűjtemények megbecsült darabjai, róla nevezték el néhány évvel ezelőtt az országos roma önkormányzat galériáját is. Hatalmas energiák sűrűsödtek benne, noha körülményei az alkotás minimális feltételeit is alig biztosították. A ház, amelyben élt, legfeljebb kunyhónak volt nevezhető, ahogy egy ránk maradt fényképen látjuk, a tetőn deszkákkal súlyozott kátránypapír, hogy ne folyjon be a víz. Szegény volt, szegények között élt,

BALÁZS JÁNOS: *Élmény*, 1972, olaj, vászon, 72,5×95 cm
HUNGART © 2018

ahogyan azt a szomszédos viskó alig embermagasságú tetőgerince mutatja. Mégis, egyik fényképén úgy állt ott a napfényben, mintha a leggazdagabbak közé tartozott volna, aki a viláért sem tenné be a lábát a domb aljában épülő lakótelep betoncelláiba. Szinte hihetetlen, hogy festeni csak igen későn, 1968-ban, azaz hatvanhárom éves korában kezdett. Először akvarellal, amelyet gimnazistáktól kapott, azután olajjal, vászonra. Kezdetben azt a látványt festette meg, amely az utcában, a Pécskő-dombi cigánytelepen körülvette, azután a látomásait, a titokzatos roma múlt,

a mesék, mítoszok képeit. Ahogyan Moldován Domokosnak vallotta egykor: „Én csináltam magamnak a vakkereteket, én feszítettem a vásznakat ki, és alapoztam. És végül én ebbe annyira belebolondultam, hogy aztán már nem mentem sehova. Nem mentem már gombászni, se az erdőre, se szénért haldára...”

Mint minden jó fénykép, az említett fotó is igazat mond, hiszen Balázs János „gazdag” volt valóban, s ahogyan festményeiből, verseiből kiderül, boldog is talán. Mintha csak a fényképen szereplő önmagát akarta volna megörökíteni, olyan szelíd mosollyal ábrázolja magát azon az önarcképen is, amelyet két évvel a halála előtt festhetett meg, 1975-ben. Néhány évvel korábban készítette *Kezdet* című alkotását, amelyen szintén ő látható, ecsettel a kezében, s amely néhány hónappal ezelőtt a Kieselbach Aukcióház 56. aukcióján szerepelt az eladásra kínált művek között. A mű becsértéke 1–1,6 millió forint volt, kikiáltási ára 700 ezer forint – ehhez képest igen magas leütési árért (2,6 millió forintért) kelt el.

Úgy tűnik, Balázs János művei érték el az elmúlt műkereskedelmi év egyik legnagyobb sikerét. Mondanám, ő volt az év „felfedezettje”, de felfedezni már régen nem kell a műveit, a folyamatosan emelkedő leütési árak mellett annál nehezebb megszerezni őket. Jól érzékelteti ezt a Maklár Galéria év közepén rendezett tárlata, amelynek legtöbb darabja magántulajdonból került a kiállításra.

BALÁZS JÁNOS: *Látomás a cigánydombról*, olaj, farost, 70×60 cm
 HUNGART © 2018

A Maklár Fine Arts tervei között szerepel egyébként a művész életmű-katalógusának a megjelentetése. Legutóbb a Kieselbach, illetve a Virág Judit Galéria karácsonyi aukcióin kerültek kalapács alá művei. Utóbbiban 1,6 millióért ütötték le *Virágcsendéletét*, amely szerepelt a Maklár Galéria említett tárlatán, s amely, mint Balázs János legtöbb aukcionált alkotása, szintén becsérték felett talált gazdára. A legerőteljesebb volt az emelkedés a Kieselbach Galéria 55. aukcióján szerepelt *Élmény* című festményénél, amely 2,6 millió forintról indult, és a becsérték felső határát jelző 7 millió forintért kelt el.

A Kieselbach Galéria következő, 56. aukcióján öt Balázs János-mű is szerepelt, közülük háromnak az ára is látványosan emelkedett: az *Együtt (Akiket elhagytak)* 380 ezerről indult, és 3 millióért ment el (becsértéke 500–800 ezer forint), a *Kék világ* (700 ezer – 3,6 millió, becsértéke 1–1,6 millió forint) és a már említett *Kezdet*. Három mű került a Kieselbach Galéria karácsonyi aukciójára, a *Család (A Pécskő-dombi házban)*, amely 320 ezerről indult, és 800 ezer forintért talált új gazdára, a *Cigány mitológia* (750 ezer – 1,9 millió forint, becsértéke 1–2 millió forint) s végül a *Látomás a cigánydombról* (1,3 millió – 2,2 millió, becsértéke 1,8–2,6 millió forint). Szinte négyzetcentiméternyi pontossággal megmutatja ez a kép, hogy nézett ki a 70-es évek második felében lebontott salgótarjáni cigánytelep, ahol Balázs János élt, amíg alkotott. Bontáskor kényszerűségből ő is elfogadta a felajánlott cserelakást, és a vísköböl oda költözött. Az azonban már nem az ő világa volt, a költözésbe bele is betegedett, s utolsó éveit már alkotásra képtelenül élte meg. A betegségekért, bajokért némi elégtételt jelentett talán számára, hogy látta: értő meghallgatókra talált a cigánydombról elküldött üzenet.

A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.

Szanyi Borbála: *Tisztaszoba* (részlet), 2017

Körkérdés 2017

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:
RUDOLF ANICA

Az Új Művészet idén is körkérdést intézett a képzőművészeti szcéna számos résztvevőjéhez:

Melyik 2017-es kiállítást, képzőművészeti eseményt, projektet találta a legkiemelkedőbbnek, és miért? Melyik 2017-es kiállítást, képzőművészeti eseményt, projektet találta a leggyengébbnek, legproblematicusabbnak, és miért?

CSATLÓS JUDIT kulturális antropológus, kurátor, a Kassák Múzeum munkatársa

A válaszon tűnődve rá kellett jönnöm, hogy a számomra emlékezetes kiállítások között több rokonság felfedezhető. Közösek abban az archeológiai megközelítésben, amely megkérdőjelezi a múlt és jelen közötti távolság felfejtethetőségét, ugyanakkor leleplezi a személyes és kollektív történetek létrehozására irányuló örökös vágyat. Közösek abban is, hogy meghatározó elem a bemutatott tárgyak, illetve alkotások relikvia jellege és anyagszerűsége. Ezek Ember Sári és Szemző Zsófia *Por meg pára* (Labor), KissPál Szabolcs dokufikciója *A műhegyektől a politikai vallásig* (Politikatörténeti Alapítvány és Intézet), Szanyi Borbála *Azsúr* (Óbudai Társaskör Galéria) című kiállítása.

A legfontosabb képzőművészeti eseménynek az ISBN Könyvesbolt és Galéria megnyitását tartom. Ez a kezdeményezés hiánypótló abban a tekintetben, hogy a független képzőművészeti kiadványok feltérképezésével és elérhetővé tételével azt vállalta, hogy hozzájárul a kortárs művészet szakmai nyilvánosságához és dinamizálásához.

A legaggasztóbb jelenség számomra a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület működésében kialakult válsághelyzet, ami a (kultur-) politikai viszonyok és a kortárs képzőművészet társadalmi helyzetének jól látható tünete. A Stúdió megszűnésével a fiatal művészgeneráció szakmai szocializációjának és a kortárs képzőművészeti élet szellemi közösségének pótolhatatlan helyszíne tűnne el a kulturális színtérről.

KissPál Szabolcs: *A műhegyektől a politikai vallásig*, részlet a kiállításból, 2017

Jakub Janovský: *Katonai nevelés*, 2017, vegyes technika, vászon, 210x300 cm
Robert Runtak's International Collection

HUNGART © 2018

GYÖRFFY LÁSZLÓ képzőművész

Ákár a szakmát megörvendezettető karácsonyi ajándékként is tekinthetünk a 2017 decemberében megnyílt ISBN művészeti könyvesbolt és kortárs galériára: Istvánkó Bea sajátos profilú vállalkozása hiánypótló új szereplő a hazai képzőművészeti életben.

A tavalyi év kiállításai közül számos olyan produkció tetszett, amely szerény promóciója révén nem kapott elég figyelmet, mégis egy nagyszabású tárlatot emelnék ki a szentendrei Art Capital rendezvénysorozatból. A Ferenczy Múzeumban megrendezett *Bomlasztó képzelet* című festészeti kiállítást Jane Neal kurátor válogatta a cseh Robert Runták nemzetközi gyűjteményéből. A MűvészetMalom kalandos útvonalán kibontakozó összeurópai festészeti metszet izgalmas hangsúlyokkal dolgozott: a hazai mainstream érzékenységre rezonáló művek mellett szerencsésen teret kaptak olyan csapások is, melyek kevésbé illeszthetők mondjuk az Új Lipcsei Iskola vagy a Kolozsvári Iskola hagyományai által kitaposott pályára. Ilyen volt például Jake and Dinos Chapman kisajátított és zombifikált viktoriánus portréja, Svájc bukolikus tájait groteszk pszichedeliával megmérgező Léopold Rabus vagy az ígéretes, fiatal cseh művész, Jakub Janovský, aki posztapokaliptikus képregényre emlékeztető vásznaival felzárkózott a szintén prágai Josef Bolf komorságához.

Az előző év negatívumai kapcsán nem szeretném, ha belesodrónék a panasz kultúra hullámaiba – a korábbi évekhez képest amúgy is változatlan – művészetszociológiai/művészetpolitikai problémák felemlegetésével, de ennek kapcsán eszembe jutott az a bénító és tarthatatlan piaci tényező, hogy még mindig 27 százalék a műtárgyak forgalmi adója.

MULADI BRIGITTA művészettörténész, kurátor, a szentendrei Ferenczy Múzeum munkatársa

Csákány István egy ipari méretű alkotással robbant be a nemzetközi és a magyar művészeti köztudatba, nem is akárhol, hanem a 13. kasseli documentán kiállított fából kifaragott varrodával (*Ghost Keeping*, 2012), ami nem kifejezetten galériabarát kategória. Az öt éve hatalmas médiasukker arató, megosztásokban rekordokat döntő művész mindezek ellenére mintha itthon több évig mégis parkolópályán landolt volna. A Glassyard Galéria vezetői (Bencsik Barnabás és Csörgő Tünde) mégis merészen őt választották debütáló művésznek a legelső kiállításukon. A szeptemberben megnyílt lakásgaléria térinstallációja (*Tükör által homályosan*, 2017), egy teljes szobabelső, műhely, műterem részleteivel az 1960–80 közötti évek modernizmusát idézi meg. A másik térben felfüggesztett tükörrel a jelenben zajló folyamatok mögött rejlő korábbi egyéni döntésekre és a felelősségvállalásra utal. A meghökkentő vizuális bravúr, a valóságon túlmutató mesteri kézimunka kifinomult jelentéstartománya, a rejtett társadalomkritika a kortárs művészetnek egyszerre populáris és professzionális alkotójává teszik Csákányt. Számomra ez a kiállítás érdemes „az elmúlt év legjobbja” címre.

Egyre sürgetőbb lenne átgondolni a Velencei Biennálé magyar pavilonjának átépítését, korszerűsítését. 2017-ben Várnai Gyula remek, a biennálén bemutatott kiállítása a LUMŰ-ban megismételve újra egy példája annak, hogy a megfelelő terek mennyire befolyásolják a művek pozitív befogadásának lehetőségét.

Részlet Csákány István *Tükör által* című kiállításából, 2017, Glassyard Galéria, Budapest
© a művész és a Glassyard Jövőtárból

fotó: Surányi Miklós

Részlet Csákány István *Tükör által* című kiállításából, 2017, Glassyard gallery, Budapest
© a művész és a Glassyard jövőtárból

foto: Surányi Miklós

PAKSI ENDRE LEHEL művészettörténész

Voltak számomra csúcsművek, így feLugossy László *Robotszinkron (I–III.)* című munkája az év legkiemelkedőbb alkotásaként állítható az egyik első helyre. Egy fogalmatlanított, nyelven túli világ biztató otthonosságából szólt hozzánk ez a mű. A körbejárható installációi után egy bejárható environmentet készítő Csákány István a Glassyard Galéria nyitó kiállításaként kiválót alkotott (*Tükör által*) azzal, hogy alkalmazta a mérnök-művész csoportok labirintusainak elvét az egymás után fűződő térsorok egymásra rétegződő fénykörnyezeti hatásaival, illattal és hangelnyeléssel érzéki totálélménybe helyezve el információlovast (information jockeying) kutatói projektjét. Az első helyezést tovább kell osztanom az azóta megszűnt 6D Csoport a Budapest Galériában megrendezett kiállítására felé (*Paramnézia*), ahol olyan fiatal művészek csapatmunkáját láthattuk, akik tisztában vannak az információtúltengés-szindróma fárasztó jelenlétével, és tudják, mi a teendő. Az ismétlés hívószavára épülő kiállításuk nagyon visszafogott elemekből építkezett, olyan mozgóképi hurkokból vagy hurkoknak tűnő ismétlésekből, amelyek a bennünk lévő tudati tartalmakat csalogatták az értelmezés felszínének közelébe, tehát egy kvázi álommunkatárlatot hoztak létre.

Gyöngé és problematikus volt sajnos túl sok – vagy idő, vagy tapasztalat, vagy forrás hiánya miatt a kurátori munkát megspóroló vagy politikailag túlfűtött – kiállítás, mind a Ludwigban, a Műcsarnokban és az OFF Biennálén is. Nem szakmai okokból, de a szcéná állapota hüén tükrözi a társadalomét.

SINKÓ ISTVÁN képzőművész, tanár

A sok izgalmas és általam is megtekintett tárlat között nehéz választanom, de újfent – mint évek óta mindig – a fiatalabb generáció kiállításából említenék kettőt. Az elsőnek szomorú aktualitás ad, hogy a Deák Erika Galériában rendezett Hencze Tamás és Nemes Márton páros kiállításának idős résztvevője, Hencze Tamás épp a napokban hunyt el, űrt („mondhatatlan űrt”) hagyva maga után. Kettőjük tárlata kortárs párbeszéd volt, ahol Hencze elegáns és nagyvonalú festményei mellett Nemes vászonépfestményei, síkfestményei, asszamlázásai különös ritmust adtak kettőjük anyagának.

A másik kitűnő, jól tervezett és szervezett, ugyanakkor izgalmas látványvilágot adó kiállítás – hogy-hogy nem? – a Paksi Képtárban az év végén a rendkívül fiatal Molnár Zsolt nagy bemutatkozó tárlata volt. Az új designművészet példás értékű darabja ez a bemutató. Molnár elmélyült, szemlélődő és derűs világképe ráadásul nagyon trendi, akárcsak Nemes munkái.

Szerencsére rossz – számomra élvezhetetlen – kiállítást nem láttam, de problémás, vitára serkentő volta ellenére a *Keretek közt. A hatvanas évek művészete* című, Nemzeti Galéria-beli kiállítása okozott némi csalódást. Választ vártam néhány koncepcionális kérdésre, ehelyett egymásra alig vetülő múdömpinget találtam, bár sok izgalmas apró részlettel, ötlettel.

Hencze Tamás: *Párhuzamos fények XVI.*, 2014, olaj, vászon, 90×180 cm

HUNGART © 2018

Molnár Zsolt: *Elektrosztatikus permetező*, 2017, kollázs, C-print, UW-CW profil, porfestett alumínium, plexi, 190x20x117 cm (részlet) fotó: Zana Krisztján

Szirtes János: *Lebeg III*, 2017, térinstalláció

OFF Biennálé, 2017

TATAI ERZSÉBET művészettörténész, az MTA BKT Művészettörténeti Intézetének tudományos főmunkatársa

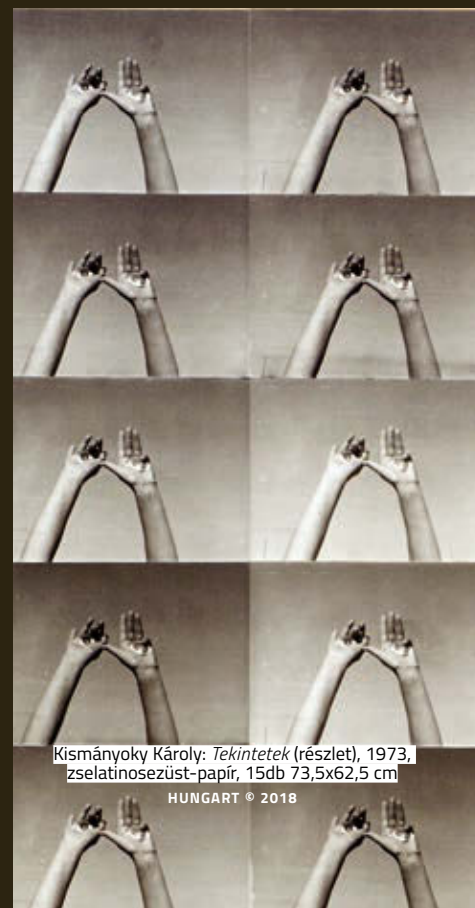
A tavalyi év legfontosabb művészeti eseménye a *Gaudiopolis* című 2. OFF Biennálé Budapest volt. A projekt egész várost behálózó jellege is – úgy tűnik –, a kortárs művészet által tudat(osság)unkat hivatott ébren tartani. Egyszerre intellektuális és költői beszédmóddja, a munkák kérdésfelvetései, tartalma és színvonala révén olyan tágasságot szerkesztett anorexiás szellemi életünkbe, amely manapság térségünkben egyre ritkább. Az OFF Biennálé kurátori csapata által létrehozott *Játékok népe* (Három Holló Kávéház – művészek: Zbyněk Baladrán, Johanna Billing, Marvin Gaye Chetwynd, Ex Artists' Collective, Kokesch Ádám, Eva Kot'atková, Joanna Piotrowska, Jean-Marie Straub és Danièle Huillet) és a Soós Borbála *Forecasting a Broken Past* (aqb Projectspace – művészek: Can Altay, Andy Holten, Kaszás Tamás, László Gergely [Technika Schweiz], Noline van Harskamp, Katarina Šević) című kiállítását azért emelem ki a sok kiváló esemény közül, mert ez a két, témájában egymástól távol álló példa részint felidéz a projekt tágasságát és jellemzi a biennálé egészének kiválóságát, de még inkább azért, mert az a kurátori-rendezői módszer, ahogy a munkákat kiválogatták és elrendezték az adott térben, az általuk szóba hozott kérdéskört (leegyszerűsítve: játékoság és a szabadság filozófiája az egyik esetben, utópiák, társadalmi/művészeti gyakorlatok a másik esetben) a munkák közötti kapcsolatok mozgásba hozásával bontották ki, illetve hagyták, hogy azokat a nézők hozzák létre. A munkák – ahogy sok másik offos kiállításon is – karakteres különbözőségük ellenére nem beszéltek el egymás mellett, hanem befogadható mennyiségük okán lehetővé vált, hogy a kellő mélységű művek közös jelentéseket generáljanak.

Az Új Művészet szerkesztői

PATAKI GÁBOR: *Levitáció* (Bukta, Szirtes, felugossy) a szentendrei MűvészetMalomban – három remek művész szívszorító, vicces, szomorkás és groteszk művei; *Hejettes Szomlyazók* (Bálna, Ludwig) – egy minden ízében aktuális retrospektív. Az itthon kiállító külföldiek közül: Gilbert és George, Fluxus (Ludwig), Baselitz (MNG). A legrosszabb és legtragikusabb: *A döntés* (Székesfehérvár, Csók István Képtár): nemcsak azért, mert alantas módon „játszott rá” az ország és a közélet amúgy is tragikus megosztottságára, de egyúttal tökéletesen és aljasul lerombolta a fehérvári múzeum évtizedek óta épített értékrendszerét.

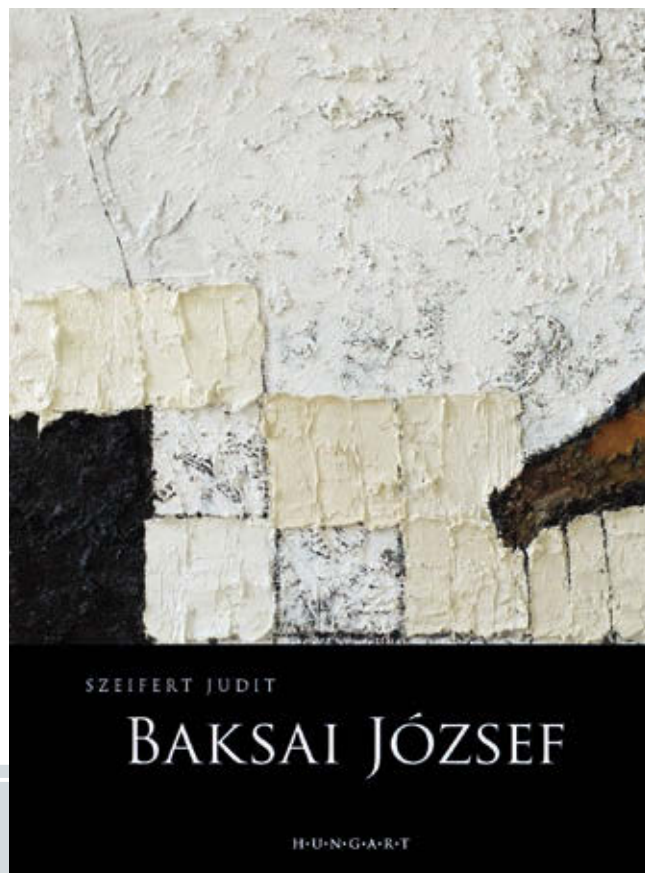
P. SZABÓ ERNŐ: A legrosszabbnak magam is a székesfehérvári múzeum *A döntés* című kiállítását látom, amelyen a kurátor, Tóth Norbert Somogyi Győző magyar hősokeket idéző sorozatát és Párkány Péter busókról készített fotósorozatát állítja egymással szembe, egy meghozhatatlan, eleve művészet- és emberellenes döntésre szólítva fel a látogatókat. Nagy szépséghibája a tárlatnak az is, hogy rendezői egy szót sem szólnak róla, hogy itt egy nem nyertes Velencei Biennálé-pályázat felmelegítéséről van szó – egyébként nemzetközi kontextusban még abszurdabb lenne a kurátori felvetés. A legizgalmasabbnak a Magyar Nemzeti Galéria Baselitz-, illetve Ország Lili-kiállítását, valamint a Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay Galériájának sorozatát tartom, amely a 60-as években indult nagy generációról, jelesül Maurer Dóra és Baranyay András művészetéről adott hiteles képet.

LÓSKA LAJOS: Néhány esztendővel ezelőtt Münchenben megvásároltam Kelly Grovier *Art Since 1989* című könyvét, és miután végigfutottam, szomorúan állapítottam meg, hogy egyetlen magyar alkotót sem említ meg a szerző. Azért tartom fontosnak tehát Maurer Dóra veszprémi kiállítását és a Ludwig Múzeum–Kortárs Művészeti Múzeumban megrendezett *Pécsi Műhely 1968–1980* című tárlatot, mert ezeken olyan művészeket mutattak be, akiknek a munkái mostanában Londonban és New Yorkban is elismerést arattak. A legrosszabb kiállításokat pedig legjobb gyorsan elfelejteni, ezért nem is érdemes velük foglalkozni.

Kismányoky Károly: *Tekintetek* (részlet), 1973, zselatinosezűst-papír, 15db 73,5x62,5 cm

HUNGART © 2018

Képekben gondolkodók

A HUNGART kismonográfia-sorozatának legújabb darabjai

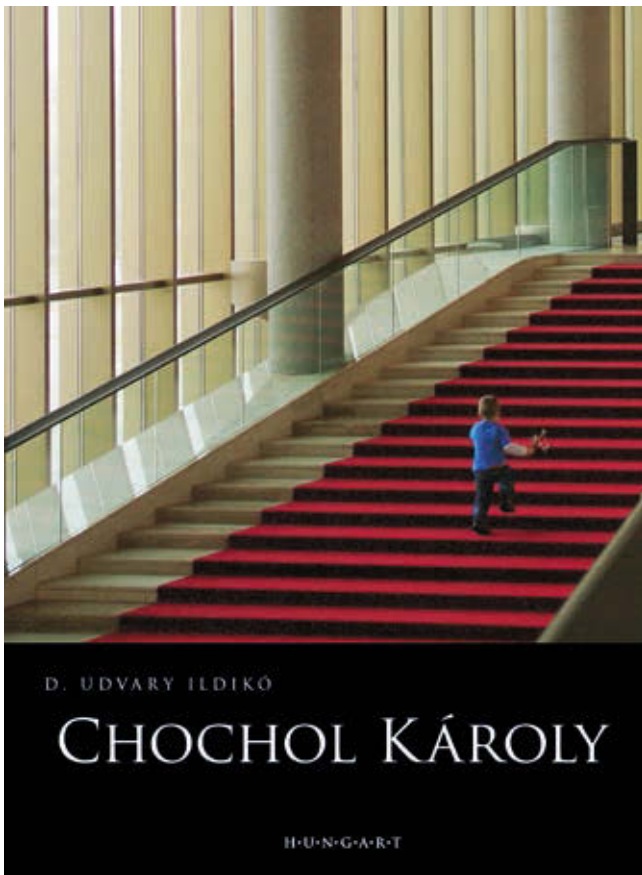
BALÁZS SÁNDOR

Mára már egy szerényebb polcot megtölt az a hiánypótló képzőművészeti kiskönyvtársorozat, amely keresztmetszetét kívánja nyújtani a kortárs magyar vizuális kultúra kiemelkedő teljesítményeinek. A HUNGART-könyvek kiadásának története lassan egy évtizedre tekint vissza, s immár a 38. kötet jelent meg – ez idáig, jobbára tartva az eredeti célkitűzést, amely minden kötet élén újra olvasható.

P. Szabó Ernő munkája nem szokványos vagy klasszikus értelmű monográfia; közelebb áll a riport műfajához. A szerző gyakran él azzal a lehetőséggel, hogy az alkotó, Sára Ernő szavait idézze vagy közléseit összefoglalva vonjon le következtetéseket. Így első kézből

értésülhetünk mindarról, amit igazán csak a szakma képviselője láthat át, de arról is, ahogyan az alkotó szakterületéről, annak történeti változásairól, egykori jelentős presztízsről és prosperálásáról, mai helyzetéről vagy éppen etikai vonatkozásairól, az autonóm művészeti ágakban nem tapasztalható felelősségvállalás szerepéről gondolkodik. Előnye és hátránya egyaránt adódik az ilyen jellegű megközelítésnek: az alkotóról markáns portré születik, mint ahogy a korszak szakmai vonatkozásairól is, viszont háttérbe szorulnak a művészettörténész értékelő megállapításai.

Sára Ernő munkái széles spektrumot fognak közre, a tervezőgrafika autonóm művészeti megnyilatkozásai. Elsősorban emblémáiról ismert alkotó, de címereket, plakátokat, kiadvány- és vizuális arculatterveket, kulturális és ipari jellegű munkákat egyaránt készített, s alig számba vehető kiállításrendezéseinek a sora. Profeszionista módon készülő munkáinak háttérében egyszerű, ám manapság a tervezőgrafikusok körében egyre ritkább dolgok állnak: műveltségen alapuló kreativitás, kultúrtörténeti asszociációk, „nyitottság, a kulturális, művészeti értékek sokfélesége iránti érdeklődés”. Ezért is tűnik tényszerűen szigorú észrevétele helytállóknak:

„Művész és művész között bizony van különbség, még inkább, ha alkalmazott műfajról van szó.”

Szeifert Judit megállapítása szerint a szekvenciákban gondolkodó Baksai József művészetének alapvető jegye a dualitás, amely munkamódszerében, technikai eljárásaiban egyaránt megnyilvánul. Tanulmányában Baksai művészetének egy jellemző motívumát állította előtérbe: az állattematikát, a különböző állatok megjelenését a grafikai és festett munkákban. Kissé mechanikus rendben, csaknem kizárólagosan a mitológiai hátteret megvilágítva veszi sorra az életműben megjelenő különböző állatokat: bika, kígyó, hal, madár, szarvas és ló, disznó, bárány, kos, kecske, oroszlán, csiga, illetve totemek, keveréklények.

Az a feltételezés ébredne bennünk Baksai állatábrázolásainak láttán, és ezt leginkább azon művei igazolják, amelyekben nem tűnnek fel állatok, hogy számára teljesen mindegy, mi a képének tárgya: munkájának döntő mozzanata a megjelenítés, az életre hívás, tehát a grafikai vagy festészeti tevékenység. Baksai egyszerűen: rajzol és fest. Ez esetben sincs ez másként. Képtárgyait inkább

meditációra alkalmas lehetőségként kezeli. Nem fogalmakban és kultúrában gondolkodik – ez leginkább a második kéz, a művészettörténész feladatköre –, noha magával ragadó olvasottsága, tájékozottsága. Így vélhetőleg az értelmezési keretek leszűkítésével jár, ha többnyire a művészettörténeti toposzok, a mitológia, az ikonográfiai elemzés túlhangsúlyozásába ragad a szerző, s szerényebb figyelmet fordít a művek ikonológiai vizsgálatára.

Chochol Károly egyik korai fotográfiáján édesapját örökítette meg (*Édesapám, a bélyeggyűjtő*, 1952). A képből egy pillanatra kitekintő, fejével a fotós vagy felénk forduló idős férfi kezében nagytóval, szájában szivarvéggel sokat elárul egy korról, amikor az emberek kissé visszavonultan a hobbijuknak éltek. A képen tulajdonképpen nincs semmi különös, egyszerű életkép, privát fotó, megidéző ereje mégis intenzív, erőteljes. Szellemet, intimitást hordoz, amelynek őrzője a fotográfus, Chochol Károly. Chochol kora gyermekkorától fotózott, húszévesen már a Nemzetközi Fotóművészeti Szövetség (FIAP) elismerésében részesült, később félszáz fotóskönyv alkotója, emellett a

Magyar Fotóművészek Szövetségének egyik kezdeményezője, Balogh Rudolf világháborús fotóinak megmentője – ismerteti pályája főbb csomópontjait monográfusa, D. Udvarny Ildikó.

A szerző kronologikus rendet követve kíséri nyomon az életmű létrejöttét, amelyért a művész 2017-ben a hazai legrangosabb fotóművészeti elismerésben, Balogh Rudolf-díjban részesült. Sokoldalú művész, a fotográfia adta műfaji lehetőségek tág körével él. Életművében a portré, a táj- és életképek, az épület- és a szociofotók, a csendéletek egyenrangúan jelennek meg. Számára elégséges a mindennapi élet rögzítése, ám mindig valamilyen költői, spirituális tartalommal telíti a leghétköznapibb jeleneteket is. Jellemző eljárása, hogy a képek összekapcsolása révén – ennek sokféle oka lehet: téri és tematikai, időbeli stb. – képpárokat hoz létre, képvariánsokat készít, noha nem manipulálja fotóit: arányokkal és képki-vágásokkal, a fényviszonyokkal játszik. Mint szerzője jelzi: „tudatosan komponál, tervez és alakít: műalkotást készít”.

A Metropolitan Múzeum épülete New Yorkban

Belépőt kér a Metropolitan

Csalódottak a New York-i lakosok és turisták: márciustól kötelezően 25 dolláros belépődíjért léphetnek be a Metropolitan Múzeumba. A Thomas Campbell vezérigazgató lemondásához vezető anyagi kilátástalanság miatt a múzeum tavaly több alkalmazottját is elküldte, valamint az épület bővítésével kapcsolatos beruházásokat is elhalasztották. A belépődíj kérdése folyamatosan napirenden volt, idén márciustól a korábban javasolt, majd később ajánlott 25 dolláros ár ezentúl kötelezően fizetendő lesz. Az éles kritikák ellenére a belépési díj miatt a múzeum várhatóan nem veszít a látogatottságából.

foto: Wikipédia

Giovanni Lorenzo Bernini Dávid című szobra a Villa Borghese-ben

Bernini-retrospektív Rómában

A Galéria Borghese újranitásának 20. évfordulóján Bernini életműve előtt tiszteleg. Körülbelül 70 szoborral, festménnyel és rajzzal követik végig a mester életútját, melynek célja, hogy hidat képezzen Bernini korai és kései munkái között, valamint kapcsolatokra mutat rá a művész képei és szobrai között. Az alkalmából a londoni National Gallery-ből és a párizsi Louvre-ből is érkeznek művek az olasz fővárosba. A kiállítást a Fendi luxusmárka szponzorálja, amely hároméves partneri kapcsolatot kezdett meg a múzeummal.

Andy Warhol: *Az utolsó vacsora*, 1986, vászon, akril és szitanyomat, 198,1×772,2 cm

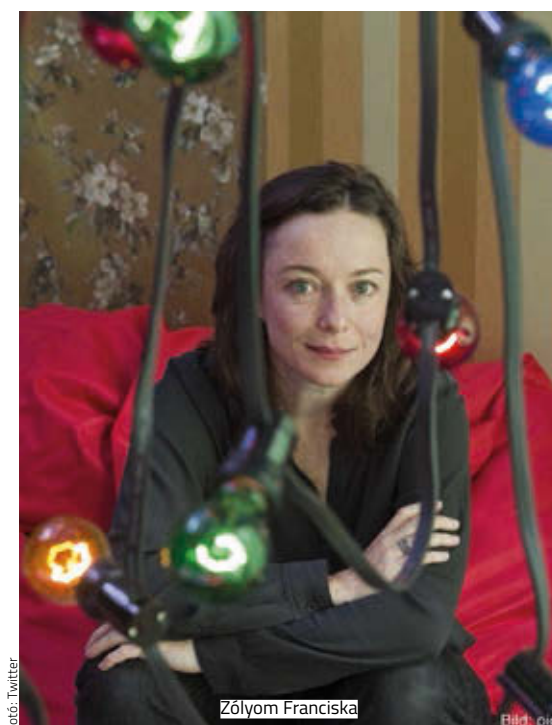
© The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. / HUNGART © 2018

Andy Warhol-kiállítás a Vatikánban

39 évvel azután, hogy Andy Warhol Rómába utazott, hogy II. János Pál pápával találkozzon, most kiállítást rendeznek műveiből a Vatikán Museumban. A terv szerint 2019-ben nyíló tárlat a pop art művész vallásos témákat feldolgozó műveit mutatja majd be, köztük a Leonardo da Vinci *Az utolsó vacsora* című képét feldolgozó sorozatot is.

Magyar kurátora lesz a 2019-es német pavilonnak

Közleményben jelentette be a németországi Külkapcsolatok Intézete, hogy a lipcsei Galerie für Zeitgenössische Kunst igazgatójaként dolgozó Zólyom Franciska lesz jövőre a Velencei Képzőművészeti Biennálé német pavilonjának kurátora. Zólyom tagja a weimari Bauhaus Egyetem tanácsának és a Szászországi Kulturális Szenátusnak is. Jelenleg az OFF Biennáléval karöltve készíti elő Lipcsében a Gaudiopolis – Attempts at a Joyful Society című tárlatot.

Zólyom Franciska

foto: Twitter

Bild: pic

Michelangelo-kiállítás lehet az év tárlata

Ugyan csak február közepéig látható a Metropolitan Museum of Art *Michelangelo: Divine Draftsman and Designer* című kiállítása, a több mint félmillió látogatójával így is jó esélye van a 2018-as év leglátogatottabb tárlata cím elnyerésére. Az eddigi legnagyobb Michelangelo-tárlaton a zárásig napi több mint 7000 látogatóra számítanak, a finisszázs előtti hétvégén pedig meghosszabbított, éjszakai nyitva tartással üzemel a múzeum.

Michelangelo Buonarroti: *Kleopátra*, 1532-33 körül, fekete kréta, firenze, Casa Buonarroti

Vera Molnar

A Giacometti Foundation új intézetet nyit

A Montparnasse-on, Giacometti műtermének helyén idén nyáron nyitja meg kapuit a Giacometti Foundation következő épülete. Az intézet igazgatója elmondta, hogy a tervek szerint nemcsak időszaki kiállításokat terveznek, hanem egy kutatócentrum, valamint az eddig ritkán látott grafikai gyűjtemény is itt kapna helyet.

Alberto Giacometti: *James Lord arcképe*, 1954, papír, ceruza, toll
© Succession Alberto Giacometti
HUNGART © 2018

Engedélyezték Christo lebegő szobrát Londonban

A konceptuális művész Masztaba-projektjének szoborváltozatát a nyáron a Hyde Park-beli Serpentine tavon bocsáthatja vízre – hagyta jóvá a westminsteri városi tanács. A szobor egészen szeptemberig látható lesz a Serpentine Galériában megrendezett életmű-kiállítással egy időben. Christónak nem ez az első vízen lebegő műve: 2016-ban az olasz Iseo-tavon felhúzott *Floating Piers* az év leglátogatottabb műtárgya lett.

Christo

Foto: Wolfgang Volz, HUNGART © 2018

Vera Molnar kapta az AWARE-díjat

Reigl Judit után idén Vera Molnar kapta a kiemelkedő női művészeknek járó életműdíjat, az AWARE-t. A Prix d'honneur, azaz életműdíj-kategóriában még egy török származású francia művésznő, Nil Yalter lett díjazott, a fiatal művészeknek járó elismerést pedig Violaine Lochu francia művész kapta.

Újabb Van Gogh-kép került elő

Nemrég a holland festő egy korábban nem ismert alkotását fedezték fel a Van Gogh Museum munkatársai. Az 1886-ra datált *Montmartre dombjai kőbányával* című grafika ugyanolyan vízzeljel rendelkező és méretű papírra készült, mint amilyennel Van Gogh párizsi tartózkodása alatt dolgozott. A felfedezés hatására egy olyan korábbi művet is újraértékelt a múzeum, melyet eddig a hasonló művek hiányára hivatkozva kizártak az életműből.

Mindkét újonnan felfedezett kép szerepelni fog hamarosan Larenben a Singer Laren Museum kiállításán.

Vincent Van Gogh: *Montmartre dombjai kőbányával*, 1886

Emlékpontok

Láng Eszter kiállítása

PATAKI GÁBOR

Miskolci Galéria, 2018. II. 1. – III. 4.

Láng Eszter Bodó Mihály *A festészet mint nyelvjáték* című könyvéről szóló, a Spanyolnáthában megjelent kritikájában finoman és udvariasan kételyeit fejezi ki a szerző azon véleményével kapcsolatban, hogy minden kép tartalmától és intenciójától függetlenül csak foltok és tónusok kétdimenziós halmaza, s ezért képtelen a valóság reprezentálására. Láng ezzel szemben a jel és a róla alkotott, illetve általa közvetített képzet összetartozását, kölcsönös hasonlúságát hangsúlyozza, kiemelve az ebben rejlő lehetőségeket, „üzenetek” változatosságát.

LÁNG ESZTER: *Hajnal Lecznában*, 2006, pasztell, 65x50 cm

S mindez a sokszínűség fellehető itt bemutatott művein is. A tökéletesen nonfiguratív munkáktól a szimbolikus-allegorikus karakterű, vagy tájélmények emlékét sugalló absztrakt műveken át a figuratív részleteket őrző képekig terjed a skála.

Mindez nem a bizonytalanságot, ellenkezőleg, a teljességre, a változatosságra törekvést jelzi. Ez nála valószínűleg alkati kérdés: sohasem elégszik meg a kultúra, a művészet egy-egy szeletével, szinte mindig új összefüggéseket keres, új területek meghódítására indul. Festmény, elektrografika, vers, próza, tanulmány, interjú, recenzio, kritika, közgazdasági elemzés, honlapok, kiállítások szervezése – biztos, hogy jó néhányat kihagytam az általa hatalmas energiákkal és eredményesen folytatott tevékenységek közül. Nem specialista akar tehát lenni, hanem a világ különböző megnyilvánulásaira kíváncsi, érzékeny ember.

A külső és a belső táj, a világ s az annak jelzéseit észlelő, azokat önnön képére alakító én között folyamatos a kapcsolat. Egymásba érnek, egymást alakítják, Láng Eszter, saját szavaival, folyamatosan „utazik” közöttük. Néha ugyan felbukkannak még konkrét, többé-kevésbé azonosítható elemek: fák sziluettje, egy tó dombvonulattal. De ez inkább az utazás kiindulópontja, mely befelé, egyre mélyebbre vezet. Ott már csak az emlékekből felvillanó flashbackek, lényegükre csupaszodó vagy éppen egy-egy érzelmi-hangulati töltéstől átított személyes emlékek maradtak.

Ez a töltés lesz az egyes sorozatok alaphangja is. Van, amikor gyengéden egymáshoz simulnak a kékesen derengő sejtformák, mint a bácskai, ómoravicai emlékeket feldolgozó együttesen. A délkelet-lengyelországi Leczna hangulatai inkább lazás aláhulló foltokat, színes, kőszerű képződményeket hívnak elő, a Maros-mente inkább a szomorkás elvagyódás lekötelezettje, Ólubló átabota sorokba rendezett fénykockákra bomlik, Párizs éjjeli ege varázsos színpamacsokkal van teli.

Van egy, a központi mag körül hullámzó formákat felvonultató sorozata, mely az *Engramok* címet viseli. Az engram tulajdonképpen emlékmás, emléklenyomat, egy élmény megőrzött, rögzített esszenciája. Azt hiszem azonban, hogy műveinek döntő többségét el lehetne látni ugyanezzel a megnevezéssel, hiszen majd mindegyikük egy-egy táj, hangulat, különös pillanat megőrzése és felmutatása. S a művészet eszközével, felidézéssel a néző számára is átélhető, megközelíthetőek lesznek ezek a pillanatok. Nem tudjuk ugyan, milyen volt a Torok Sándorral átvirrasztott nyári éjszaka, de a derengő, egymáson úszó kék és fekete formák közvetíteni tudják annak rendkívüliségét, kitüntetett mivoltát.

Miközben egy percig sem adja fel önmagát, továbbra is sokoldalú marad, egyre nyilvánvalóbb lesz számára – s talán számunkra is – az, amit így fogalmaz meg egyik versében: „szembesülünk önmagunkkal / miközben részesei vagyunk a történetnek”.

Táguló testkoncepciók

Verebics Ágnes kiállítása

BALAJTHY BOGLÁRKA

Resident Art Budapest, 2018. II. 28-ig

Verebics Ágnes *Testkiterjesztés* című kiállítása korunk terjedelmes testdiskurzusának meghatározó kérdésköreit vizualizálja. A testről való beszéd persze nem új keletű dolog, hiszen az olyan kapcsolódó dichotómiák tárgyalása, mint a zártság-nyitottság, külső-belső, én-másik, fizikai és transzcendentális nagy szellem- és kultúrtörténeti hagyománnyal rendelkeznek, szüntelenül témát szolgáltatva az irodalomnak, képzőművészeteknek, filmművészetnek.

Verebics művészetének egyik legfontosabb jellemzője a test tradicionális kontextusaiból való kiragadása, sűrűn rétegzett relációinak felfejtése, ezek újabb és újabb módon való megjelenítése. Művészetete a testtematizálás folytonosságának fenntartásához járul hozzá, relevanciáját és jelentőségét pedig biztosítja a jelen világunk, az identitásszabátszat és a szépség diktatúrája, amikor a botoxtól tükörsima arcok, kollagéntől duzzadó ajkak, plasztikázástól feszes mellék és csillogó műkörmök dominanciáját látjuk. Legfrissebb alkotásaiban azonban a testfragmentumok jóval drasztikusabb metamorfózison esnek át, a testkiterjesztést is a szó legszorosabb értelmében kell vennünk. Keresgélek a kifejezések között, amivel le tudnám írni Verebics „saját anatómiáját”, mert képein a kinagyított testtöredékeket egytől egyig megtoldja, egybeforrasztja valamiféle idegen, eredendően oda nem tartozó elemmel. A szuperplánban bemutatott testrészek élesen kiválnak a homogén háttérből, Verebics színhasználata redukcionista, azonban a hús, a bőr, a testfelszín nyers, ám mégis lágy tónusai és a szurokfekete, vagy a hidegen fénylő acélszürke háttér sajátos harmóniát teremtenek. Az alkotó a test azon tájékait veszi górcső alá, nagyítja és merevíti ki szentelen pózokban, melyeken keresztül tetten érhető az emberben rejtőzködő-szunnyadó bestialitás. Testkiemeléseiben, a hajlatokban, a fülkagylón szőr és pihe helyett tüskék nőnek, a körmök

karmokká válnak, a bőrön hullótestre hajazó pikkelyek növekednek. De az animális-bestiális vonások kidomborítása mellett a test gépmetaforája, a „biomechanizáció” is feltűnik, ugyanis *Fegyverkarmok* című képén (mű)körmök helyett az ujjbegyek hegyén apró gépfegyverek pihennek. Verebics festményei rokon vonásokat mutatnak Kiki Smith groteszk figuráit ábrázoló képeivel, a poszt- vagy transzhumán preparáció, hibridizáció tárgyköre pedig számos napjainkban népszerű sci-fi alapötletét adja, gondoljunk csak a *Szárnyas fejedelmű*, vagy *Palackba zárt szellem* című filmekre, de Cronenberg biohorrorfilmjeinek említését sem hanyagolhatjuk el.

VEREBICS ÁGNES: *Halpedikúr*, 2017, olaj, vászon, 2 × 60×60 cm

Verebics saját testét művészetének médiumaként fogja be, nem viszolyg attól, hogy a már részletezett átalakulásokat viszontlássa önmagán, a vásznon, azt viszont meg kell jegyezni, hogy esetében az önábrázolás szerepe nem a szubjektivitás érvényre juttatása, mellőzi az önterapeutikus megnyilvánulásokat. A nagyítás, tágítás és közelítés funkciója a beavatás, a leleplezés, a feltárás, teste ennek eszközüül szolgál. A dolgok részletezése, a közelebről való szemlélés azonban csalárdul működik, ugyanis mindig a homály egy újabb rétegével vonja be a látottakat. Nyilvánvalóvá válik egy korábban nem látott részlet, amely az eddig megtapasztalni vélt egészlegességet pillanatok alatt összekuszálja.

Verebics Ágnes mindegy képe kísérleti terep a folyton felbukkanó nyers, elemi és ösztönös erők számára, melyek a kontextus, tér és idő általános kategóriáiból kiemelt testrészeket birtokba veszik, formálják.

acb Galéria (VI. Király u. 76.)
Tilo Schulz I. 26. – III. 23.

acb Attachment (VI. Eötvös u. 2.)
Batykó Róbert, Halász Péter Tamás, Kis Róka Csaba, Szalay Péter, Tarr Hajnalka
I. 26. – III. 23.

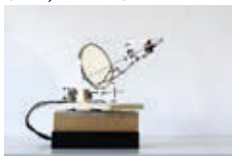
acb NA (VI. Király u. 76.)
Csenik Attila I. 26. – III. 23.

Ari Kupsus Galéria
(VIII. Bródy Sándor utca 23/B)
Jakub Slomkowski II. 14. – III. 9.
Artézi Galéria (III. Kunigunda útja 18.)
Thury Levente I. 27. – II. 15.
Vendégművészek a Szövetségéből
II. 17. – III. 9.

B32 Trezor Galéria (IX. Bartók Béla u. 32.)
Hegedűs 2 László II. 7. – II. 23.
Kóres Eszter I. 8. – II. 23.

Bartók 1 Galéria (IX. Bartók Béla u. 1)
Miszla Art Művésztelep II. 1. – II. 21.

Budapest Galéria, alsó szint
(III. Lajos u. 158.)

Inside express IV. I. 19. – II. 25.

Budapest Galéria, felső szint
Agnes von Uray I. 19. – II. 25.

Új Budapest Galéria
(IX. Fővám tér 11–12.)
Kétféjű Gyufa II. 16. – V. 27.

Bajor Gizi Színházmúzeum
(XII. Stromfeld Aurél u. 16.)
Kassákizmus 3. II. 25-ig

Capa Központ (VI. Nagymező u. 8.)
Robert Capa, a tudósító II. 28-ig
Golden Boundaries III. 18-ig

Csepel Galéria (XXI. Csete Balázs u. 15.)
Képző és Iparművészeti Szövetség
Szobrász Szakosztályának kiállítása
II. 8. – III. 23.

Chimera-Project Gallery (VII. Klauzál tér 5.)
Perneczky Géza I. 26. – II. 13.

Deák 17 Galéria (V. Deák Ferenc u. 17.)
Hétköznapi (szuper)hősök I. 19. – III. 20.
Jaschik-szefli I. 17. – III. 3.

Deák Erika Galéria (VI. Mózsaár u. 1.)
Alexander Tinei II. 3-ig

Esernyős Galéria (III. Fő tér 2.)
Szigeti G Csongor I. 27. – II. 25.

Faur Zsófi Galéria (XI. Bartók Béla út 25.)
Kudász Gábor Arion II. 7. – III. 5.

Fészek Galéria, Herman-terem
(VII. Kertész u. 36.)
Vidákovich Sámuel I. 24. – II. 15.

FISE Galéria (V. Kálmán Imre u. 16.)
Söptei Eszter I. 30. – II. 16.
Lőrincz Attila II. 20. – III. 9.

Fővárosi Képtár – Kiscelli Múzeum
(III. Kiscelli út 108.)
Lámpa! II. 25-ig

FUGA Építészeti Központ
(V. Petőfi Sándor u. 5.)
Párhuzamos vidékek 2018 II. 7. – II. 19.
Kőszeghy Flóra II. 8. – II. 26.

Tornay Andre András II. 15. – III. 5.
Portrék a kortárs fotográfiában
II. 21. – III. 18.

Hajós Alfréd II. 22. – III. 18.
Gaál Imre Galéria (XX. Kossuth L. u. 39.)

Színről színre IV. 15-ig
A Dunaszerdahelyi Kortárs Magyar Galéria
kiállítása I. 25. – III. 4.

Godot Galéria (XI. Bartók Béla út 11.)
Hartung Sándor II. 14. – III. 17.

Haas Galéria (V. Falk Miksa utca 13.)
Modern klasszikusok – Klasszikus
modernek XIV. X. 7-ig

Hegyvidék Galéria (XII. Királyhágó tér 10.)
Until Titled II. 6. – III. 1.

Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum
(VI. Andrassy út 103.)
Sanghay – Shanghai IV. 8-ig

Inda Galéria (V. Király u. 34.)
Felix Stephan Huber és Philip Pocock
II. 23-ig

Szabó Ádám I. 24. – III. 31.

Karinthy Szalon
(XI. Karinthy Frigyes út 22.)
Szántó István I. 23. – II. 23.

K.A.S. Galéria (XI. Bartók Béla út 9.)
Aperion II. 14. – III. 6.

Kassák Múzeum (III. Fő tér 1.)
Kassákizmus 2. II. 25-ig

Klauzál 13 Galéria (VII. Klauzál tér 13.)
Szabó Attila I. 12. – II. 23.

Ludwig Múzeum (IX. Komor M. u. 1.)
Westkunst – Ostkunst XII. 31-ig
Közös ügyeink I. 30. – III. 18.
Rafael Y. Herman II. 16. – IV. 1.

Magyar Nemzeti Galéria
(I. Szent György tér 2.)

A teremtől lánegész II. 18-ig
Keretek között II. 18-ig

Magyar Nemzeti Múzeum
(VIII. Múzeum krt. 14–16.)
Változatok székelly asszonyorsora IV. 30-ig

MET Galéria (XI. Bölcső u. 9.)
Tamkó Sírátó Károly tiszteletére II. 6. – 22.

Molnár Ani Galéria
(VIII. Bródy Sándor u. 22. 1. em.)
Farkas Dénes II. 1. – III. 3.

MKE
(VI. Andrassy út 69–71., Kmety György u. 26–28)

Barcsay Terem, Aula
A felejtés emlékei II. 16. – III. 25.

Parthenon-fríz Terem
Köller Margit II. 14. – II. 24.
Kútvolgyi-Szabó Áron II. 28. – III. 10.

Műcsarnok (XIV. Dózsa György u. 37.)
Török Richárd I. 19. – II. 18.

Osztrák Kulturális Fórum
(VI. Benczúr utca 16.)
A Room of One's Own I. 25-től

Óbudai Társaskör Galéria
(III. Kiskorona u. 7.)
Komoróczy Tamás II. 7. – III. 4.

Petőfi Irodalmi Múzeum
(V. Károlyi Mihály u. 16.)
Arany János-emlékkiállítás XI. 30-ig
Kassákizmus 1. II. 25-ig

Latarka Galéria (VI. Andrassy út 32.)
Határtalan II. 14. – III. 15.

Resident Art Budapest
(VI. Andrassy út 33. II/1.)
Verébics Ágnes II. 28-ig

Stúdió Galéria (VII. Rottenbiller u. 35.)
Futurum Perfectum II. 20. – III. 23.

Tat Galéria (V. Semmelweis u. 17.)
Grafikai felületek II. 25-ig

Trafó Galéria (IX. Liliom u. 41.)
Puklus Péter I. 19. – III. 4.

Várfok Galéria (I. Várfok u. 11.)

Fekete I. 25. – III. 10.

Várfok Project Room (I. Várfok u. 14.)
Kazi Roland I. 25. – III. 10.

Várkert Bazár – Testőrpalota
(I. Ybl Miklós tér 5.)

Vásárhelyi művészélet II. 9. – IV. 1.

Vigadó (V. Vigadó tér 2.)
Vinczeffy László III. 22-től

Viltin Galéria (VI. Vasvári Pál u. 1.)
Szabó Klára Petra I. 25. – II. 24.

Vízivárosi Galéria (II. Kapás u. 55.)
Asztalos Zsolt II. 8. – III. 1.

Balassagyarmat

Szerbtemplom Galéria (Szerb u. 5.)
Ocskay László Doky II. 2. – III. 22.

Horváth Endre Galéria
(Rákóczi fejedelem útja 50.)
Nagy Márta I. 5. – II. 22.

Debrecen

Belvárosi Galéria (Kossuth u. 1.)
Újrajt népművészet I. 23. – II. 28.

Déri Múzeum (Déri tér 1.)
A hit megtartó ereje III. 31-ig

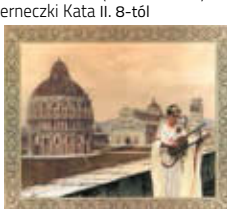
DMK Újkerti Közösségi Ház/Előtéri Galéria
(Jerikó u. 17–19.)

Maticsa Jenő Alkotó- és Képzőművészeti
Köri II. 20. – III. 6.

DMK Csapókereti Közösségi Ház
(Süveg utca 3)

Debreceni Alkotó Képzőművészek
Kiállítása II. 16-ig

Hal Köz Galéria (Hal köz tér 3.)
Bernecki Kata II. 8-tól

MODEM (Déri tér 1.)
Billentyűk XI. 19. – II. 25.
Tobreluts XI. 6. – II. 25.
Kinga Nowak II. 18. – III. 31.
b24 Galéria (Batthyány u. 24.)
Költőz ki, bútorozz be! II. 1. – III. 17.

Dunaújváros

ICA-D (Vasmű út 12.)
Félfáryék I. 19. – II. 16.

Eger

Kepes Intézet (Széchenyi István utca 16.)
Zsolnay III. 31-ig

Győr

Csikóca Művészeti Műhely és Kiállítótér
(Apor Vilmos püspök tere 2.)

Szulovszky Sarolta XII. 8. – II. 25.

Esterházy-palota (Király u. 17.)
Balogh István I. 25. – II. 25.

Magyar Ispita (Nefejejcs köz 3.)
Lakatos Gy. 75 I. 27. – II. 25.

Kaposvár

Együdt Árpád Kulturális Központ 2. emelet
(Nagy Imre tér 2.)
Keleti Eva I. 22-től

Kecskemét

Cífrapalota (Rákóczi út 1.)
A Seuso-kincsek I. 30. – II. 18.
IX. Kortárs Keresztény ikonográfiai
Biennálé III. 10. – V. 27.

Miskolc

Herman Ottó Múzeum (Papszer 1.)
A Seuso-kincsek II. 27. – III. 27.

Nyíregyháza

Városi Galéria (Selyem utca 12.)
VIII. Nyíregyházi Fametsző Művésztelep

I. 18. – II. 24.
Csutkai Csaba I. 18. – II. 24.

Pál Gyula Terem (Vay Ádám krt. 14.)
Hadron Művészeti Egyesület

I. 22. – II. 24.
Váci Mihály Kulturális Központ

(Szabadság tér 9.)
35. sajtófotó-kiállítás I. 22. – II. 25.

Paks

Paksi Képtár (Tolnai utca 2.)
Somodý Péter II. 3. – V. 8.
Losonczy István – Erdélyi Gábor II. 3. – V. 8.

Pécs

Pécsi Galéria (Széchenyi tér)
Tillai Ernő I. 26. – III. 11.

m21 Galéria (Zsolnay-nyegyed)
Mátis Rita és Kis Endre I. 11. – III. 18.

Szeged

REÖK (Tisza L. krt. 56.)
Hérics Nádor I. 25. – III. 18.

Szentendre

Barcsay Múzeum (Dumtsa Jenő utca 10.)
Ezüstkor III. 31-ig

Ferenczy Múzeum (Kossuth Lajos u. 5.)
Új Symposion II. 10. – IV. 29.

Csontó Lajos II. 24. – IV. 22.

Szentendrei Képtár (Fő tér 2-5.)
Paizs Goebel Jenő III. 1. – V. 6.

MANK Galéria (Bogdányi utca. 51.)
Szentendrei régi művésztelep II. 14. – III. 19.

Székesfehérvár

Szent István Király Múzeum
(Bartók Béla tér 1.)

Párkányi Raab Péter III. 11-ig

Szombathely

Szombathelyi Képtár
(II. Rákóczi Ferenc u. 12.)
Pécsi Műhely 1968–1980 II. 17-ig

Geszler Mária III. 11-ig
Kassák Lajos V. 18-ig

Tihany

Kogart Tihany (Kossuth Lajos u. 10.)
Étűdök IV. 8-ig

Veszprém

Csikász Galéria (Vár u. 17.)
Szilvási Nándor II. 17-ig

Modern Képtár (Vár u. 24.)
Erdélyi Gábor II. 24-ig

AUSZTRIA

Bécs

Építészeti rajzok Albertina, II. 25-ig
A bécsi akvarell mesterei

Albertina, II. 16. – V. 3.

Az öregkor ereje Belvedere, III. 11-ig
Roland Frueauf és köre

Belvedere, III. 11-ig
Man Ray

Bank Austria Kunstforum, II. 14. – VI. 24.

Művészet az életbe! A Hahn-gyűjtemény
MUMOK, VI. 24-ig

Bécs 1900 Leopold Museum, VI. 10-ig
Günter Brus

21er Haus (Belvedere 21), II. 2. – VIII. 12.

Bécs és a popzene Wien Museum, III. 25-ig
Lyukak a falban (tbk. Kis Varsó, Erhardt

Miklós)
WUK Kunsthalle Exnergasse, II. 8. – III. 24.

Ydessa Hendeles: Halál a disznókra!
Kunsthalle, II. 28. – V. 27.

Graz

Ugrás az ismeretlenbe Kunsthaus, III. 25-ig
Shirin Neshat

Universalmuseum Joanneum, IV. 20-ig
Ki vagy? 200 év portréi
Universalmuseum Joanneum, II. 25-ig

Krems

A tagadás művészete Kunsthalle, II. 18-ig

Linz

Klimt-Moser-Schiele Lentos, II. 15. – V. 21.
Alice táncol a világ körül
OK Offenes Kulturhaus, IV. 1-ig

BELGIUM

Brüsszel

Magritte, Broodthaers és a kortárs művészet
Musée Royaux des Beaux-Arts, II. 18-ig
A klasszikus spanyol csendélet
BOZAR, II. 23. – V. 27.
Fernand Léger BOZAR, II. 9. – VI. 3.

CSEHORSZÁG

Prága

II. Ferdinánd, a mecénás
NG Vald'tejnská jizdárna, II. 25-ig
Velencei veduták
NG Schwarzenberg-palota, III. 25-ig
Helyi arénák. Kortárs videók
Rudolfinum, III. 18-ig
Kiss Adrián Futura, II. 18-ig

DÁNIA

Koppenhága

Fáraók – a hatalom arca
Ny Carlsberg Glyptothek, II. 25-ig
Picasso kerámiái
Humlebaek, Louisiana, II. 1. – V. 27.
Ahmet Ögüt
Kunsthal Charlottenborg, II. 18-ig

EGYESÜLT ÁLLAMOK

Los Angeles

Az aljasság egyetemes története.
16 latin-amerikai művész
County Museum of Art, II. 19-ig
Mindenki története
Hammer Museum, V. 6-ig

New York

David Hockney Met, II. 25-ig
Leo Golub Met, II. 6. – V. 27.
Danh Vo Guggenheim, II. 9. – V. 9.
Maria Lassnig: filmek MoMA, II. 1. – VI. 21
Carolee Schneemann PS 1, III. 11-ig

Washington

Outsider művészet
National Gallery, V. 13-ig

FRANCIAORSZÁG

Lille

Nicolas Schöffer retrospektív
LaM, II. 23. – V. 20.

Nizza

Liz Magor MAMAC, V. 13-ig

Párizs

Degas, Valéry és a tánc
Musée d'Orsay, II. 25-ig

César Centre Pompidou, III. 26-ig
Jim Dine Centre Pompidou, II. 14. – IV. 23.
Paszteltek – Degas-tól Redonig
Petit Palais, IV. 8-ig
Corot: a festő és modellje
Musée Marmottan, II. 8. – VII. 8.

A MoMA Párizsban
Fondation Vuitton, III. 5-ig
Balkáni zárvarok
Les Halles de Saint-Pierre, VII. 31-ig

HOLLANDIA

Amszterdam

Ugrás a jövőbe Stedelijk Museum, III. 4-ig
Kaszás Tamás: Sci-fi agitprop
De Appel, III. 31-ig

Hága

González, Picasso és barátai
Gemeentemuseum, IV. 2-ig

Leiden

Ninive
Rijksmuseum van Oudenheiden, III. 25-ig

HORVÁTORSZÁG

Fiume

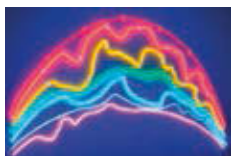
Kockáztsd meg a változást!
Muzej Savremene Umjetnosti, II. 22-ig

Zágráb

Én vagyok a száj (tbk. Kis Varsó)
Museum of Contemporary Art, III. 18-ig

LENGYELORSZÁG

Varsó

Sarkis Zachęta, II. 18-ig
Különböző jövők. A társadalmi modernitás
1919 után Zachęta, II. 24. – V. 27.

NAGY-BRITANNIA

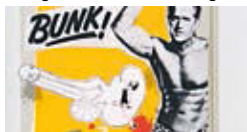
London

Az istenekkel élni British Museum, IV. 8-ig
Harry Potter és a mágia története
British Library, II. 28-ig
Opera: hatalom, szenvedély, politika
Victoria&Albert Museum, II. 28-ig
Vörös csillag Oroszország felett
Tate Modern, II. 18-ig
Modigliani Tate Modern, IV. 2-ig
Az impresszionisták Londonban
Tate Britain, IV. 24-ig
Bacon és Freud
Tate Britain, II. 28. – VIII. 27.
Festmények fekete-fehérben
National Gallery, II. 18-ig
Matt és Fion Whitechapel Art Gallery, III. 4-ig
Andreas Gursky
Hayward Gallery, IV. 20-ig
A terror kora. Művészet a 9/11 után
Imperial War Museum, V. 28-ig
Fotók a margón Barbican, II. 28. – V. 27.
Oroszország és a Romanovok
Royal Collection, IV. 28-ig

NÉMETORSZÁG

Berlin

Rodin-Rilke-Hoffmanstahl
Alte Nationalgalerie, III. 25-ig
Történelmi performerek Közép-Európából
(tbk. 7 magyar művész)
Neue Gesellschaft für Bildende Kunst, II. 3. – III. 25.)
Tanguy grafikái
Sammlung Scharf-Gerstenberg, IV. 8-ig
A jós utolsó éjszakája: 20 kínai művész
Daimler Contemporary, VI. 24-ig
Az elrejtett fény: fotogramok
Museum für Fotografie, II. 23. – III. 25.
Baselitz Contemporary Fine Arts, III. 3-ig
Berlini szobrásznők
Georg Kolbe Museum, II. 18-ig

Eduardo Paolozzi
Berlinsche Galerie, II. 8. – V. 28.

Frankfurt

Rubens: az átváltozás hatalma
Städel, II. 8. – V. 21.

Csillogás és nyomor a weimari
köztársaságban Schirn Kunsthalle, II. 25-ig
Basquiat Schirn Kunsthalle, II. 16. – V. 27.

Én vagyok a probléma
Museum für moderne Kunst, II. 18-ig

Hannover

Rineke Dijkstra Sprengel Museum, IV. 6-ig

Karlsruhe

Immerzív művek ZKM, II. 9. – III. 18.

München

Te vagy Faust. Goethe műve és a
képzőművészet Kunsthalle der Hypo-
kultursiftung, II. 23. – VII. 29.
Seth Price Museum Brandhorst, IV. 8-ig
Kiki Smith Haus der Kunst, II. 2. – VI. 3.

Sindelfingen

Akciófestészet (tbk. Vécsei Júlia)
Galerie Stadt, III. 4-ig

Stuttgart

Katolikus pompa és reformáció
Staatsgalerie, IV. 2-ig

OLASZORSZÁG

Bergamo

Raffaello és a mítoszok
Accademia Carrara, V. 6-ig

Bolzano

Kippenberger-Lassnig
Museum, II. 3. – V. 6.

Firenze

Giovanni della Robbia Bargello, IV. 8-ig

Róma

Winckelmann és az antikvitás
Musei Capitolini, IV. 22-ig
Magritte almája
Palazzo delle Esposizioni, II. 10. – VI. 10.

Tréviso

Rodin Museo Civico, II. 24. – VI. 3.

Vicenza

Van Gogh: Egek, gabonaföldek
LAMEC Basilica Palladiana, IV. 8-ig

OROSZORSZÁG

Moszkva

El Lissitzky Tretyakov Képtár, II. 18-ig
Képek az orosz történelemből
Tretyakov Képtár, II. 23. – VI. 22.

PORTUGÁLIA

Lisszabon

Gender és művészet MNAC, III. 11-ig

ROMÁNIA

Bukarest

Szelfi-automaták MNAC, IV. 1-ig
Wanda Mihuleac MNAC, IV. 1-ig

Borderline kapcsolatok
Eastwards Prospectus, III. 24-ig

Kolozsvár

A Barabás Miklós Céh
Muzeul de Artă, II. 4-ig
Balog István és Zoltán
Muzeul de Artă, II. 4-ig

Sepsiszentgyörgy

Útő Gusztáv
Erdélyi Művészeti Központ, II. 10-ig
Fazakas Tibor
Erdélyi Művészeti Központ, II. 23-ig

SPANYOLORSZÁG

Madrid

Pessoa Reina Sofia, II. 7. – V. 7.
De Chirico: álom és valóság
CaixaForum, II. 18-ig
Fortuny Prado, III. 18-ig
Mars – a vörös bolygó
Fundación Telefónica, III. 4-ig

Sevilla

Kritikai modernitás Centro Andaluz de Arte
Contemporaneo, III. 4-ig

Valencia

Miró: rend és szabadság
IVAM, II. 15. – VI. 17.
A világ: börtön? IVAM, IV. 8-ig

SVÁJC

Bázel

Clegg&Guttman
Kunstmuseum, III. 25-ig
Baselitz Riehen/Fondation Beyeler, IV. 29-ig
Új svájci performanszok
Kunsthalle, II. 18-ig

Zürich

Reformáció Kunsthaus, II. 18-ig

SVÉDORSZÁG

Göteborg

Mozart zelleme: internet és feminizmus
Konsthall, IV. 15-ig

SZLOVÁKIA

Érsekújvár

Itáliai grafikák
Galeia umenia E. Zmetáka, III. 18-ig

Kassa

Művészet Kassán 1945–89
Kelet-szlovákiai Múzeum, V. 19-ig

Nyitra

Történetek a halálról
Nitrianska galeria, II. 18-ig

Pozsony

Bazovsky fotói SNG, II. 25-ig
Tomáš Rafa: Tolerancia-paradoxon
Kunsthalle, II. 15. – IV. 15.

SZLOVÉNIA

Ljubljana

Az olasz neorealizmus, 1932–60
Narodna Galerija, III. 31-ig

Molnár Zsolt: *Agrár-forgatókönyv*, kiállítási enteriőr a Paksi Képtárban

foto: Zana Krisztián

A következő számunk tartalmából

Kassák és kassákizmus

Közös ügyeink

Barcsay-díj

FEHÉR LÁSZLÓ 65

Kétfejű gyufa. Román magángyűjtemények

BÖHM LIPÓT absztrakt alkotásai

Neonok és plakátok – **HÉRICUS NÁNDOR** művei

A **NEME'S JUDIT**-gyűjteményről

Számunk szerzői

BALAJTHY BOGLÁRKA egyetemi hallgató (ELTE)

BALÁZS SÁNDOR művészeti író

CSORDÁS LAJOS újságíró

EGED DALMA PhD-hallgató, esztéta,
a Ferenczy Múzeumi Centrum munkatársa

GAÁL JÓZSEF képzőművész,
a Magyar Képzőművészeti Egyetem docense

KÁNYÁDI IRÉNE művészettörténész,
a Partiumi Keresztény Egyetem (Nagyvárad) oktatója

KOVÁCS ÁGNES művészettörténész,
az ELTE Esztétika Tanszékének oktatója

NAGY KRISTÓF művészettörténész, szociológus,
az Artpool Művészetkutató Központ munkatársa

PÉTER SZABINA képzőművész

RÉVÉSZ EMESE művészettörténész,
a Magyar Képzőművészeti Egyetem docense

SINKÓ ISTVÁN képzőművész, tanár, művészetpedagógus,
művészeti író

WEHNER TIBOR művészettörténész

Kiadja **ÚJ MŰVÉSZET ALAPÍTVÁNY**
Vezető szerkesztők **PATAKI GÁBOR** pataki.gabor@ujmuveszet.hu
P. SZABÓ ERNŐ p.szabo.erno@ujmuveszet.hu
Olvasószerkesztő **RUDOLF ANICA** Ajánló rovat, a művészeti élet aktuális
eseményei rudolf.anica@ujmuveszet.hu
Rovatszerkesztő **LÓSKA LAJOS** Kortárs magyar képzőművészet:
festészet, szobrászat, grafika, műfaji seregszemlék
loska.lajos@ujmuveszet.hu
Főmunkatárs **MULADI BRIGITTA** muladi.brigitta@ujmuveszet.hu
Munkatárs **EGED DALMA** eged.dalma@ujmuveszet.hu
Fotó **BERÉNYI ZSUZSA** berenyi.zsuzsa@ujmuveszet.hu
Szerkesztőségi titkár **KÖRMENDI KRISZTINA** info@ujmuveszet.hu
Lapterv **KORONCZI ENDRE** koroncz@koroncz.hu
Nyomdai munka **PHARMA PRESS NYOMDAIPARI KFT.**
Felelős vezető **FABÓK DÁVID**
Szerkesztőség 1065 Budapest, Nagymező utca 49. II. em. 2.
+36 1 341 5598
Terjeszti Lapker Zrt., 1092 Budapest, Táblás utca 32.
+36 1 347 7300, +36 1 347 7303, info@lapker.hu
és alternatív terjesztők.
Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalban és a
Magyar Posta Zrt. Üzleti és Logisztikai Központjában
(Budapest, VII. Vörösmarty utca 16–18.) közvetlenül vagy
postautalványon, valamint átutalással az Új Művészet
MKB Zrt.-nél vezetett 10300002-20337629-70073285
számú számláján.
Egy példány ára: **765 Ft**
Előfizetés egy évre: **7800 Ft**
Előfizetés fél évre: **4200 Ft**
A megjelent szövegek másodközlése csak az Új Művészet
és a szerzők jóváhagyásával lehetséges.
© Új Művészet
© Szerzők
www.ujmuveszet.hu
HU ISSN 08662185
Alapító főszerkesztő: **SINKOVITS PÉTER**
Tisztelt Szerzők!

Az Új Művészet 2013-tól csak saját névre vagy cégre kiállított számla ellenében tudja kifizetni a cikkekért járó honoráriumot. Megértésüket köszönjük!

Támogató

H·U·N·G·A·R·T

KÖNYVSOROZAT

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

A HUNGART 2009 óta jelentet meg kismonográfia-sorozatot, amely kortárs képző-, ipar- és fotóművészek munkásságát dolgozza fel. A HUNGART-könyvsorozat hiánypótló a vizuális művészeti szakmában és a hazai művészeti könyvpiacra.

A könyvsorozat hozzájárul a jelenkori magyar művészet dokumentálásához, szellemi értékeinek megőrzéséhez, valamint hazai és nemzetközi megismertetéséhez.

Ár: 2.500 Ft / kötet

A HUNGART könyvsorozat kötetei megvásárolhatók a kiadónál, a HUNGART Egyesületnél, vagy megrendelhetők a www.hungart.org weboldalon.

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

18

március 30.
– április 22.

A Budapesti Tavaszi Fesztivállal közös program.

Budapest ArtWeek

2018 ÁPRILIS 17–22

MINDEN AMI KÉPZŐMŰVÉSZET ALL THAT'S VISUAL ART

1

jegy
ticket

6

nap
days

60

helyszín
venues

120

program
programmes